

Západočeská univerzita v Plzni
Fakulta pedagogická
Katedra historie

Vybrané památky Rokycanska s didaktickým využitím ve vyučování dějepisu

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Bc. Kamila Faitová

Učitelství pro 2. stupeň ZŠ, obor Dě - OV

Vedoucí práce: PaedDr. Helena Východská

Plzeň, 2014

Prohlašuji, že jsem tuto práci vypracovala samostatně s použitím uvedených pramenů a literatury.

V Plzni, 2014

.....

Mé poděkování patří vedoucí práce PaedDr. Heleně Východské za cenné rady, užitečné připomínky a všechnen věnovaný čas.

OBSAH

ÚVOD	1
1. REGIONÁLNÍ HISTORIE	7
2. OVČÍN U RADNIC	11
2.1. Radnická uhelná pánev	11
2.2. Lom Ovčín	11
2.3. Jak vypadal karbonský les	11
2.4. Výzkum v roce 2002	13
2.5. Česko – čínský výzkum v roce 2009	15
DIDAKTICKÁ APLIKACE	17
3. NÁZVY MĚST, OBCÍ A KOPCŮ A ETYMOLOGIE JEJICH VZNIK	21
3.1. Rokycany	21
3.2. Žďár	21
3.3. Volduchy	22
3.4. Zbiroh	22
3.5. Břasy	22
3.6. Mýto	23
3.7. Mirošov	23
3.8. Bezděkov	24
3.9. Borek	24
3.10. Březina	24
3.11. Ejpovice	25
3.12. Kamenný Újezd	26
3.13. Klabava	26
3.14. Litohlavy	26
3.15. Osek	27
3.16. Skomelno	27

3.17. Vydríduch	28
DIDAKTICKÁ APLIKACE	29
4. HRAD LIBŠTEJN	32
4.1. Historie hradu	32
4.2. Dispozice hradu	32
4.3. Každodenní život na středověkém hradě	34
4.3.1. Dispozice a funkce hradu	34
4.3.2. Stolování a hostiny	36
4.3.3. Hygiena	37
4.3.4. Věk středověkého obyvatelstva	37
4.3.5. Hry a volný čas	37
4.3.6. Gotická móda	38
4.4. Pověst k hradu, motivace pro žáky	39
DIDAKTICKÁ APLIKACE	40
5. VODNÍ HAMR V DOBŘÍVĚ	42
5.1. Hořejší huť	43
5.2. Dolejší huť	44
5.3. Výroba oceli a železa.....	44
5.4. Stručná historie vodních hamrů	45
5.5. Co se v hutích a hamrech vyrábělo?	46
DIDAKTICKÁ APLIKACE	48
6. KAŠPAR MARIA ŠTERNBERK A JEHO STOPA NA RADNICKU.....	51
6.1. Šternberkové a mládí Kašpara Šternberka	51
6.2. Studie Šternberka a pobyt v Řezně	51
6.3. Návrat do Čech na radnické panství	52
6.4. Kulturní život v Čechách a na Radnicku	53
6.5. Studium paleobotaniky	53
6.6. Úmrtí Kašpara Šternberka	54
DIDAKTICKÁ APLIKACE	55

7. ALFONS MUCHA A ZBIROŽSKÝ ZÁMEK	58
7.1. Historie Zbirohu a zbirožského zámku	58
7.2. Secese a vznik plakátu jako umění	61
7.3. Alfons Mucha	61
7.4. Slovanská epopej	63
7.5. Muchovo dílo na Rokycansku	66
DIDAKTICKÁ APLIKACE	67
8. PŘEHLED ARCHITEKTURY V OBDOBÍ PRVNÍ REPUBLIKY V ROKYCANECH	69
8.1. Nové nádraží	70
8.2. Městská spořitelna (dnes Komerční banka)	71
8.3. Českobratrský kostel	72
8.4. Okresní nemocenská pojišťovna	73
8.5. Okresní úřad	73
8.6. Katzova vila	73
8.7. Pošta	74
8.8. Masarykova jubilejní škola pro dívky	74
8.9. Městské koupaliště	75
8.10. Nová kasárna	76
8.11. Rašínov.....	76
DIDAKTICKÁ APLIKACE	78
9. KONEC DRUHÉ SVĚTOVÉ VÁLKY V ROKYCANECH	81
9.1. Protifašistický odboj na Rokycansku	81
9.2. Povstání proti nacistické vládě v Rokycanech	82
9.3. Tragédie u Děkanského rybníčka	82
9.4. Zadržení K.H. Franka	83
9.5. Postup spojenecké armády	83
9.6. Demarkační čára	84
9.7. Vojenské muzeum na demarkační linii	84
9.7.1. Program od Mnichova k demarkační linii	85
9.7.2. Program od Mnichova ke studené válce	86

DIDAKTICKÁ APLIKACE	88
ZÁVĚR.....	91
SUMMARY	94
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY.....	95
SEZNAM POUŽITÝCH INTERNETOVÝCH ZDROJŮ	100
OBRAZOVÁ PŘÍLOHA	A - L
DIDAKTICKÉ APLIKACE	I - XL

ÚVOD

Místní regionální historie se v žádném zásadním bodě neodlišují od historie ve zbylých částech republiky, ale přesto v rokycanském okrese lze vystopovat mnoho zajímavých okamžiků z historie i kultury, zajímavé osobností a památky. Právě tomuto tématu se věnuji ve své diplomové práci, i když pouze ve formě vybraných zástupců.

I přes fakt, že hodinová dotace dějepisu je malá (1 - 2 hodiny týdně), měl by učitel najít prostor k zařazení regionálních dějin do výuky. Regionální dějiny plní ve vzdělávacím procesu funkci poznávací, zábavnou, vzdělávací a v neposlední řadě motivační. Pokud tedy chceme přitáhnout žáky k dějepisu, měli bychom na to jít přes historie míst, která znají a mají k nim citový vztah.

Okres Rokycany leží ve východní části Plzeňského kraje a sousedí s okresy Plzeň-sever, Plzeň-jih a Plzeň-město. Svým počtem obyvatel je nejmenší nejen v kraji, ale po okrese Jeseník i v České republice. Rozkládá se na ploše 575 km² a k 31. 12. 2009 v něm trvale žilo 47 358 obyvatel. Hustota osídlení dosahuje 82 obyvatel na jeden km², čímž zaujímá v kraji druhé místo po okrese Plzeň-město.¹

Obyvatelstvo se koncentruje především v okresním městě Rokycany, kde žije téměř třetina z celkového počtu obyvatel okresu (14 086 obyvatel).² Růst obyvatel byl však zaznamenán i v dalších průmyslových centrech okresu jako je Hrádek, Strašice a Zbiroh. V současné době je v okrese Rokycany 68 obcí, z toho 6 se statutem města (Hrádek, Mirošov, Mýto, Radnice, Rokycany a Zbiroh).³

První písemné zmínky o některých obcích v okrese pocházejí již z počátku 11. století, např. Podmokly (1045).⁴ Nejmladší sídelní jednotky byly založeny koncem 18. století - Pavlovsko (1781), Nová Huť a Bílá Skála (1788).⁵

V historii se v rokycanském okrese střídala období rozkvětu a úpadku. Největší úpadek nastal po třicetileté válce a přetrval až do 18. století. Od druhé poloviny 19. století se již začíná okres rozvíjet, a to téměř ve všech oblastech.

¹ http://www.czso.cz/xp/redakce.nsf/i/charakteristika_okresu_rokycany [cit. 24.1. 2014]

² tamtéž [cit. 24.1. 2014]

³ http://obce.sweb.cz/okresy/pz_rokycany.htm [cit. 24.1. 2014]

⁴ <http://www.podmoklynadberounekou.cz/> [cit. 24.1. 2014]

⁵ http://www.czso.cz/xp/redakce.nsf/i/charakteristika_okresu_rokycany [cit. 24.1. 2014]

Ve své diplomové práci se zabývám vybranými památkami Rokycanska a jejich využitím v hodinách dějepisu na druhém stupni základních škol a nižším stupni víceletých gymnázií. Tato práce by měla pomoci učitelům zahrnout do výuky také regionální dějiny, kterým se běžně nevěnuje příliš veliký prostor.

Jednotlivé kapitoly nejsou vybrány náhodně, ale kopírují učivo v jednotlivých ročnících základních škol a na nižších stupních víceletých gymnázií. Na každé pololetí školního roku je vybrána jedna památka nebo osobnost, která propojí národní dějiny s regionálními a přiblíží žákovi významné památky, osobnosti a události okresu.

Významných památek a osobností bychom na okrese našli velké množství, já jsem však pro svoji práci vybrala ty nejrepresentativnější. Období pravěku, konkrétně geologické období prvohor, je v okrese nejlépe zastoupeno v lokalitě Ovčín u Radnic, která je i ve světě známa svými nálezy z období karbonu. Toto téma je určeno pro výukové aktivity v šestém ročníku ZŠ. Raný středověk je mimo jiné prezentován i na vzniku a vývoji pojmenování vesnic v rokycanském okrese, z období vrcholného středověku jsem vybrala hrad Libštejn, který je nejlépe dochovanou zříceninou hradu v okrese. Regionální učivo sedmého ročníku ZŠ jsem doplnila o významnou technickou památku vodní hamr v Dobřívě, který je od roku 2010 na seznamu národních kulturních památek. Učivo osmého ročníku v mé práci zastupují dvě významné osobnosti regionu, ale také celého národa, a to paleobotanik, přírodovědec, a spoluzakladatel Národního muzea Kašpar Maria Šternberk a secesní malíř Alfons Mucha. Období první republiky je v Rokycanech nejlépe viditelné na architektuře veřejných i soukromých staveb. Významným způsobem zasáhl do života v regionu konec druhé světové války, v Rokycanech se setkala sovětská a americká armáda a nejen tuto významnou událost připomíná pomník na demarkační linii a také Vojenské muzeum na demarkační linii. To jsou témata vhodná pro devátý ročník.

Diplomová práce vychází především z práce s literaturou, novinovými články a také internetovými zdroji. Regionální tematikou se v Rokycanech zabývají především tito autoři - **Hana Hrachová**, která je podepsána pod publikacemi *Rokycany 1110 - 2010*, *Rokycany a Rokycansko na starých pohlednicích*; **Karel Hofman**, který je autorem řady sedmi publikací *Staré rokycanské domy*, a **Petros Cironis**, který se věnuje především období druhé světové války na Rokycansku. Zajímavým počinem je také soubor publikací z vydavatelství Baron *Rokycansko na starých pohlednicích*, na které navazují *Rokycany na starých pohlednicích*,

Zbirožsko na starých pohlednicích a Hořovicko na starých pohlednicích. První zmiňovaná publikace *Rokycansko na starých pohlednicích* zachycuje nejen obrazově, ale také slovně, historický vývoj v jednotlivých vesnicích a městech na okrese, další zmiňované publikace jsou pak spíše obrazovým materiálem, ale neméně zajímavým.

V kapitole o lokalitě ***Ovčín u Radnic*** vycházím především z práce s novinovými články, s internetovými články z časopisů *Koktejl* nebo *National geographic* a ze zpráv dostupných na stránkách města Radnice nebo Českého rozhlasu. Bohužel žádná souborná publikace, která by popisovala unikátní nálezy z Ovčina, zatím vydána nebyla.

V kapitole ***Názvy měst, obcí a etymologie jejich vzniku*** jsem byla nucena čerpat především z již zmiňované publikace *Rokycansko na starých pohlednicích* a také z informací dostupných na oficiálních webových stránkách jednotlivých měst a obcí. Naprostá většina z těchto stránek se mimo jiné zabývá také historií dané obce či města.

Literatury ke kapitole o ***hradu Libštejn*** je poměrně dostatek. Já jsem ve své práci k tomuto tématu vycházela především z publikací od Jany Bělohlávkové *Západočeské hrady a zámky*, knihy Tomáše Durdíka a Viktora Sušického *Zříceniny hradů, tvrzí a zámků. Západní Čechy* a třídílné publikace Jiřího Fajta *Gotika v západních Čechách (1230 - 1530)*. Podkapitolu k dějinám každodennosti na středověkém hradě jsem pojala spíše didakticky, a proto jsem vycházela jak z odborné literatury (Pavel Spunar: *Kultura středověku*; Jean Verdon: *Volný čas ve středověku*; Jacques le Goff: *Středověký člověk a jeho svět*), tak z literatury popularizační (Claudia Mártlová: *101 nejdůležitějších otázek. Středověk*; Zdeněk Bígl: *České země za posledních Přemyslovců*) a didaktické (Lydia Petráňová: *Průvodce všedním životem ve středověku*).

Informace o ***vodním hamru v Dobřívě*** jsou dostupné především v literatuře staršího vydání anebo pouze v informačních letácích. Ani na webových stránkách Muzea Dr. Bohuslava Horáka, jehož je hamr pobočkou, není dostatek informací o historii této technické památky.

Stěžejní publikací ke kapitole o ***Kašparu Šternberkovi*** byla kniha Jiřího Majera *Kašpar Šternberk* vydaná již v roce 1997. Dále jsem čerpala z příspěvků Karla Cejpa do sborníku *Minulostí Radnicka*. Karel Cejp se osobou Šternberka zabýval také v publikaci *Kašpar Šternberg a jeho Březina*, která byla vydána již v roce 1938, ale informace jsou zde dostačující.

Literatury vztahující se k osobě **Alfonse Muchy** je mnoho a ve všech publikacích se většinou zmiňuje i Muchův pobyt na zbirožském zámku. O stopě Muchova díla v regionu pojednává především publikace Jiřího Valenty *Malované opony divadel českých zemích* a nejnověji také článek v týdeníku *5 plus 2 Rokycansko*, kde se píše o půjčení obrazu *Jan Rokycana a Čechové na sněmu basilejském v roce 1433* vystaveného v obřadní síni rokycanské radnice do Jihočeské galerie v Hluboké nad Vltavou.

V kapitole ***Přehled architektury v období první republiky v Rokycanech*** jsem vycházela především z řady publikací *Staré rokycanské domy*, z oficiálních webových stránek města Rokycan a také z webových stránek Davida Borka o Rokycanech. Tyto stránky jsou vzhledově sice zastaralé, nicméně informace zde nashromážděné jsou pro moji absolventskou práci velice cenné. David Borek je reportérem a moderátorem České televize, který se ve svých absolventských pracích věnoval také tématu architektury a stavebních stylů v Rokycanech, je také spoluautorem publikace z řady *Dějiny měst Rokycany*.

V poslední kapitole o ***konci druhé světové války v Rokycanech*** je pro tuto práci stěžejní dílo bývalého ředitele Státního okresního archivu v Rokycanech Petra Cironise *Na demarkační linii* a *Na demarkační čáře. Setkání spojeneckých vojsk v květnu 1945 na Rokycansku*.

Diplomová práce je rozdělena do devíti hlavních kapitol. V první kapitole se věnuji obecně regionální historii a v dalších kapitolách již jednotlivým památkám a osobnostem. Součástí každé kapitoly je také didaktická aplikace, kde jsou popsány jednotlivé aktivity k danému tématu, jsou zde zahrnuty časové rozvrhy, aktivity, cíle, motivace žáků, klíčové kompetence, mezipředmětové vztahy a také seznam doporučené literatury nebo internetových adres pro učitele. Konkrétní ukázky didaktických aplikací jsou pak součástí přílohy ***Didaktická aplikace*** a také zvláštní přílohy ve formě pracovního sešitu. Navrhované aktivity jsou ke každému tématu různorodé, jsou připraveny pracovní listy, navržené skupinové i individuální projekty, časové přímky, portfolia nebo exkurze. Kromě navrhovaných aktivit jsou v příloze ***Didaktické aplikace*** také prezentace vhodné jako podklad pro expoziční nebo motivační metody.

V kapitole ***Ovčín u Radnic*** pojednávám o výzkumech v této lokalitě datujících se do roku 2002 a 2009 a také o unikátních nálezech z této oblasti. Zvláštní pozornost je pak věnována

nálezu největšího vzorku stromovité plavuně, který je vystaven u vchodu do Západočeského muzea.

Ve třetí kapitole *Názvy měst, obcí a etymologie jejich vzniku* na příkladu jednotlivých obcí a měst v regionu vysvětlují, jak vznikaly jejich názvy. Etymologie názvů měst a obcí vychází buď z modifikace křestního jména (Mirošov, Ejpovice), nebo z přírodních podmínek jako jsou řeky nebo lesy (Klabava, Borek), nebo z lidských vlastností (Veselá, Přívětice, Litohlavy). Některé domněnky o vzniku názvů jsou historicky podložené, jiné vycházejí spíše z pověstí a lidové slovesnosti.

V kapitole o *Hradu Libštejn* se zabývám nejzachovalejším hradem v rokycanském okrese. Kromě zříceniny Libštejna se v okrese nacházejí také trosky hradu Klabava, Homberk, Dršťka a mnohé další. Kromě historie hradu jsem kapitolu doplnila o informace k dějinám každodennosti na středověkých hradech, které propojují regionální dějiny a dějiny každodennosti.

Pátá kapitola *Vodní hamr v Dobřívě* popisuje ojedinělou technickou památku v okrese. Je zde zahrnuta historie hamru i postupy výroby železa a oceli, součástí je ale také současná náplň práce kovářů v hamru.

Kapitola o *Kašparu Mariu Šternberkovi* se věnuje životu této významné osobnosti a jeho přínosu v oblasti vědy a kultury v Čechách i v regionu. Krátká podkapitola se zabývá také hrobkou Šternberků ve Stupně, kde je pohřben Kašpar Šternberk a jeho další čtyři rodinní příslušníci.

I další kapitola se věnuje důležité osobnosti tentokrát z uměleckého prostředí - *Alfonsi Muchovi*. Podkapitoly obsahují životopis secesní malíře, vznik plakátu jako umění, ale také zahrnují historii Zbiroha a zbirožského zámku, kde Mucha tvořil převážnou část Slovanské epeje.

V osmé kapitole se věnuji období první republiky, které pro Rokycany znamenalo veliký nejen populační, ale také stavební boom. Ve stylu funkcionalismu a moderny vyrostla v Rokycanech jak řada městských, administrativních, rekreačních a vojenských budov (Okresní úřad, Okresní nemocenská pojišťovna, Městská spořitelna, Pošta, Městské koupaliště, Nové kasárny), tak i budov soukromých, především vily v městské části Rašínov.

Poslední kapitola ***Konec druhé světové války v Rokycanech*** propojuje regionální dějiny s celosvětovými. Na konferenci Velké trojky na Jaltě v únoru 1945 byla dohodnuta demarkační čára, která vymezovala postup sovětských a amerických vojsk. Obě dvě vojska se v květnu 1945 setkala v Rokycanech a na počest této události je zde vybudován pomník na Demarkační čáře. Kromě toho se Rokycany zapsaly do historie také tím, že zde byl zadržen říšský protektor Karl Hermann Frank při svém útěku z Prahy. Frank následně stanul před Mimořádným lidovým osudem a rozsudek smrti nad ním vynesl rokycanský rodák JUDr. Martin Kozák.

Tato diplomová práce by měla ve formě vybraných regionálních témat pomoci učitelům dějepisu nebo občanské výchovy zařadit regionální dějiny do svého učebního plánu. Hodinová dotace na dějepis je malá a většinou nestačí ani na probrání obecných a národních dějin, proto většina učitelů regionální dějiny do svého učebního plánu nezařazuje. Domnívám se, že cestou, jak přistupovat k dějinám regionu, jsou alespoň formy vybraných kapitol, na jejichž pozadí lze sledovat specifické dějiny regionu, zajímavé osobnosti a památky.

1. REGIONÁLNÍ HISTORIE

Region je oblast, k níž máme rozumový a do značné míry i citový vztah, máme k němu blízko, je naším domovem, působištěm i vlastí. Z tohoto důvodu by místním dějinám měla být v hodinách dějepisu věnována dostatečná pozornost a učitel by měl mít znalosti a prostředky k tomu, aby informace o regionu žákovi předal. Hodinová dotace dějepisu je ale malá a někdy nestačí ani na expozici obecných a národních dějin, proto je zařazování dějin regionu do výuky považováno za časově neúnosné. Stane se tedy, že většina žáků, kteří opustí lavice základních a potažmo i středních škol, bude rozumět dějinám Evropy lépe než dějinám města, ve kterém žije.⁶

Didaktické bádání zhruba posledního půlstoletí položilo důraz zejména na dva z těchto vnějších faktorů - na emoce a na regionalitu. Na první proto, že emoce tvoří komplex faktorů, jejichž prostřednictvím působí afektivní zkušenosti jedince, jež mohou podněcovat poznávací procesy a mohou tak žáka, kterému je dějepisné učivo blízké, motivovat k hlubšímu seznamování se s učivem tohoto předmětu. Na druhý proto, **že osvojení si vědomí historicity jako součásti přítomnosti, a tedy k vytváření historického vědomí jedince přispívá zejména sociální a zkušenostní blízkost poznané minulosti.** Právě k tomu jsou vhodné především dějiny malého prostoru.⁷

Slovo region má základ v latinském slově regio a rego, která jsou spojována s významy hraniční čára, hranice, světová strana, krajina, kraj, země apod.⁸ Pojem regionální dějiny chápeme jako historii určitého prostoru, který je vymezen územně, společensky nebo kulturně.⁹ Možností, jak ohraničit a vymezit určitý region, je několik, např. geomorfologická, podle fauny nebo flóry, půdy, klimatu, lidských sídel, ekonomické struktury, sociálních poměrů, hmotné a duchovní kultury nebo správního členění. Podle jednotlivých vědních disciplín pak můžeme region ohraničit geograficky, ekonomicky, správně atd.¹⁰

Specifičnost regionálních dějin je dána územním členěním, specifickými historickými podmínkami, z nichž plynou některé jejich zvláštnosti co do obsahu a metod bádání.

⁶ <http://clanky.rvp.cz/clanek/c/G/13175/vyuziti-regionalnich-temat-ve-vyuce-dejepisu.html/> [cit. 25.2.2014]

⁷ BENEŠ, Zdeněk. Regionální historiografie a školní dějepis. In . *Regionální dějiny v dějepisném vyučování*. Sborník z konference konané 23. - 24. listopadu 2005. Ústí nad Labem : FF UJEP, 2006. s.9.

⁸ BARTOŠ, Josef - SCHULZ, Jindřich - TRAPL, Miloš. *Regionální dějiny. Pojetí, poslání, metodika*. 1.vyd. Olomouc : Univerzita Palackého, 2004. ISBN. 80-244-0865-1. s. 23.

⁹ SVOBODA, Lubomír. *Regionální dějiny ve vyučování dějepisu*. 1.vyd. České Budějovice : Pedagogická fakulta v Českých Budějovicích, 1986. s.3.

¹⁰ BARTOŠ, Josef - SCHULZ, Jindřich - TRAPL, Miloš. *Regionální dějiny. Pojetí, poslání, metodika*. 1.vyd. Olomouc : Univerzita Palackého, 2004. ISBN. 80-244-0865-1. s.25.

Zvláštností metod regionální práce je interdisciplinární práce, využívání folkloristiky a etnografie, bohatší využívání činnosti kronikářů, časté využívání některých pramenů (kronik, rejstříků, adresářů apod.).¹¹

Regionální dějiny nejsou samostatnou vědní disciplínou, ale nedílnou součástí celé historiografie, s níž mají v zásadě stejný předmět, metody i poslání. Představují jen jakousi specializaci v rámci územního členění celé historiografie a zabývají se vývojem společnosti na menších územních jednotkách.¹² Velmi důležitou otázkou je vztah regionálních a celostátních dějin. Jedna teorie mluví o tom, že regionální dějiny mají být souborem konkrétních místních příkladů (ilustrací) pro celostátní dějiny. Druhý názor říká, že než dojdeme k syntéze o dějinách národa kterékoliv doby, měli bychom mimo jiné znát konkrétní příběh pokud možno všech míst a krajů. Hlavní problém je v tom, že celostátní dějiny nemůžeme chápat jako součet regionálních dějin přetvořený v syntézu.¹³

Další otázkou je, zda region zkoumat komplexně po všech stránkách nebo tematicky, tj. sledovat jen určité jevy. Dříve bylo poměrně časté, že se historici při svém regionálním bádání zaměřovali pouze na významné události v určitém místě (setkání státníků, konference, bitvy, významné stavby), i když jejich vazba k určitému regionu byla poměrně malá.

To, co by mohly dějiny obce sledovat, je naznačeno v těchto deseti okruzích:

1. Přírodní podmínky a okolnosti - fyzikálně - geografická situace sídla, katastru a okolí, poloha, biologické prostředí, půda, podnebí, krajina.
2. Správní a demografický vývoj - výklad a vývoj jména, pomístní názvy, obecní znaky a symboly, počty a složení obyvatel.
3. Charakter a typ sídla - stavební a urbanistický vývoj, rozmístění budov, počty domů, elektrizace, plynofikace, vodovody.
4. Vazby s okolím - vztahy mezi obcemi, úloha a význam a specifika obce v rámci širších souvislostí.
5. Ekonomická struktura - hospodářská charakteristika, dopravní komunikace, ekonomické jednotky (továrny, řemesla, obchody), druh obživy, obchodní a pracovní vztahy

¹¹ SVOBODA, Lubomír. *Regionální dějiny ve vyučování dějepisu*. 1.vyd. České Budějovice : Pedagogická fakulta v Českých Budějovicích, 1986. s.4.

¹² BARTOŠ, Josef - SCHULZ, Jindřich - TRAPL, Miloš. *Regionální dějiny. Pojetí, poslání, metodika*. 1.vyd. Olomouc : Univerzita Palackého, 2004. ISBN. 80-244-0865-1. s.6.

¹³ tamtéž. s.14.

6. Sociální poměry - sociální a společenská struktura obyvatel, postavení poddaných, majetkové poměry, dosažitelnost sociální a zdravotní péče.
7. Politické a společenské poměry - politická struktura obyvatel, politické a zájmové složení obce, novodobé politické strany a jejich vliv, spolkový život, náboženství.
8. Kulturní a školské poměry - školství, vzdělávání, osvěta, umělecké a vědecké instituce, rekreace, zábava, volný čas, lidová tvořivost.
9. Způsob života - každodennost, rodinné poměry, zvyky, tradice, oděv, strava, svátky.
10. Významné památky a osobnosti - kulturní a historické památky, důležité osobnosti, chráněná území a přírodní památky.¹⁴

Historie má a vždy měla tři základní funkce: noetickou, tj. poznávací, zábavnou a edukační. Především v té poslední funkci je obsažen rozměr etický. Právě regionální dějiny, zejména ve svém osobnostním rozměru, se přímo dotýkají etických otázek a problémů.¹⁵ Vysoká výchovná hodnota se stává zdrojem vytváření morální a politické jednoty lidu. Regionální historiografie pozitivně využívá sepětí lidí s prostředím, v němž žijí a pracují, jejich zájmu o okolí a jeho minulost, aktivity, kterou projevují při jeho rozvíjení.¹⁶ Z hlediska poznávací funkce přispívají regionální dějiny k využití principu od bližšího ke vzdálenějšímu, od známého k neznámému, od bezprostředního k názornému a od konkrétního k širšímu poznání a pochopení.¹⁷ Kromě těchto tří základních funkcí nesmíme opomenout také funkci motivační.

Další důležitou funkcí je, že regionálních dějiny utvářejí vztah žáků k regionu, v němž vyrůstají a žijí, zobecněně pak i k vlasti a vlastnímu národu. Tím se samozřejmě nemyslí nekritický nacionální obdiv a pohrdání druhými, ale naopak kritický pohled na historii, která se žáků nejvíce dotýká, historii místa, v němž žijí a žili v něm i jejich předci.¹⁸

¹⁴ BARTOŠ, Josef - SCHULZ, Jindřich - TRAPL, Miloš. *Regionální dějiny. Pojetí, poslání, metodika*. 1.vyd. Olomouc : Univerzita Palackého, 2004. ISBN. 80-244-0865-1. s. 38 - 39.

¹⁵ BENEŠ, Zdeněk. Regionální historiografie a školní dějepis. In . *Regionální dějiny v dějepisném vyučování*. Sborník z konference konané 23. - 24. listopadu 2005. Ústí nad Labem : FF UJEP, 2006. s.19.

¹⁶ SVOBODA, Lubomír. *Regionální dějiny ve vyučování dějepisu*. 1.vyd. České Budějovice : Pedagogická fakulta v Českých Budějovicích, 1986. s.6.

¹⁷ BARTOŠ, Josef - SCHULZ, Jindřich - TRAPL, Miloš. *Regionální dějiny. Pojetí, poslání, metodika*. 1.vyd. Olomouc : Univerzita Palackého, 2004. ISBN. 80-244-0865-1. s.17.

¹⁸ <http://clanky.rvp.cz/clanek/c/G/13175/vyuziti-regionalnich-temat-ve-vyuce-dejepisu.html/> [cit. 25.2.2014]

Regionální dějiny mohou sloužit také jako velmi dobrý způsob pro rozvoj tvůrčích schopností žáků a budování historického myšlení. Pomocí nich můžeme velmi dobře ilustrovat metody indukce a dedukce a dále je rozvíjet.¹⁹

Výhodou regionálních dějin je to, že je možné je učit prakticky. Exkurze do historicky významných míst v blízkém okolí nemusí být náročná na přípravu, ale může být pro žáky velmi zajímavá a přínosná. A nemusí se ani jednat o celodenní výlety. Pokud je vaše škola ve městě, vezměte žáky na historickou prohlídku města. Během ní ukážete historicky důležité budovy, zmíníte, v čem je jejich důležitost, zajímavé určitě bude doplnit výklad historickými obrázky a fotografiemi.²⁰

Regionální dějiny jsou také ideálním materiálem, který je možné zpracovávat během projektové výuky. Témata většinou nebývají tak dobře zpracována a bude tedy nutné, aby žáci používali více zdrojů, což je během projektové výuky více než žádoucí. Podle toho, kde se vaše škola nachází, je možné zvolit různá témata – historie hradů a zámků v našem regionu, významná místa nebo osobnosti. Ve větším městě je možné zvolit i téma jednotlivých staveb, které jsou něčím zajímavé. Součástí projektu by mělo být i zasazení do historického kontextu a srovnání s národními či obecnými dějinami.²¹

¹⁹ <http://clanky.rvp.cz/clanek/c/G/13175/vyuziti-regionálních-temat-ve-vyuče-dejepisu.html/> [cit. 25.2.2014]

²⁰ tamtéž [cit. 25.2.2014]

²¹ tamtéž [cit. 25.2.2014]

2. OVČÍN U RADNIC

Paleontologické naleziště Ovčín se nachází zhruba kilometr od města Radnice v opuštěném a částečně zaplaveném černouhelném dole pod kopcem Florián. Radnická pánev byla již od 16. století využívána pro těžbu uhlí. Když radnické panství zdědil Kašpar Maria ze Šternberka, začal tento významný přírodovědec v místních uhelných dolech vyhledávat pozůstatky prvohorní flóry. Od roku 2002 se v této unikátní oblasti provádí archeologické průzkumy, které zastřešuje Západočeské muzeum v Plzni.

2.1. Radnická uhelná pánev

Na Ovčíně se černé uhlí se těžilo již od 16. století a v současné době je vytěžené. Tenkrát se uhlí dobývalo na pozemcích hraběte Černína z Radnic. Uhelné ložisko bylo nalezeno jak v oblasti Chomle, tak i v Ovčíně, kde se začalo těžit v roce 1548. V 18. století bylo objeveno uhlí na Břasku západně od Radnic na panství hraběte Šternberka mezi Vranovem a Vranovicemi. Na konci 18. století bylo odkryto uhlí u Vejvanova, Mostiště, Svinné a Darové. Na začátku 19. století představovala radnická těžba významný podíl na uhelné těžbě Plzeňska. V roce 1840 byly založeny státní uhelné doly u Vejvanova. V padesátých a šedesátých letech 19. století byla radnická uhelná pánev v těžbě uhlí před pánevemi Plzeňska, to se ovšem změnilo v letech sedmdesátých a osmdesátých.

2.2. Lom Ovčín

Ovčín u Radnic se nachází přibližně jeden kilometr od města Radnice, okres Rokycany, v opuštěném a částečně zatopeném černouhelném dole pod kopcem Florián. Až do roku 1987 se zde těžilo uhlí, následně byl důl uzavřen a zatopen.²² V současnosti je využíván hlavně k rybolovu. Od roku 2002 se v této unikátní paleontologické oblasti provádí archeologický průzkum, který zastřešuje Západočeské muzeum v Plzni. Paleobotanici zde začali studovat fosilní rostliny z obzoru tvořeného vulkanickým popelem, který pohřbil fosilní flóru na místě svého původního růstu. Tento obzor je v těsném nadloží spodní radnické sloje a je cca 0,5 m mocný. Pozemky pro výzkum spadají do majetku rodiny Šternberků.²³

2.3. Jak vypadal karbonský les?

Podle radiometrických měření radioaktivních izotopů v minerálech sopečného popela jsou

²² http://www.czech-press.cz/index.php?option=com_content&view=article&id=6659%3Aovin-a-jeho-tajemstvi&Itemid=4[cit. 28. 3. 2013]

²³ <http://www.mestoradnice.cz/mesto-radnice-1/blizke-okoli/> [cit. 28. 3. 2013]

pozůstatky tropického pralesa nalezeného v okolí Radnic staré téměř 310 miliónů let a pocházejí z konce prvohor z období karbonu. Území Radnicka tehdy leželo v těsné blízkosti rovníku poblíž východního okraje Pangei. V teplém a vlhkém tropickém klimatu se dařilo vegetaci, která má s tou dnešní jen pramálo společného.²⁴ Ovčín umožnil vědcům reálnou představu o tom, jak vypadal karbonský les a jaká byla jeho struktura.²⁵ Prozatím lze říci, že asi 80 % všech druhů nalezených na lokalitě Ovčín patří kaprad'orostům – výtrusným rostlinám zahrnujícím přesličky, plavuně a kapradiny, které se dnes spíše krčí na periférii rostlinné říše. Zbýlých 20 % tvoří nejstarší nahosemenné rostliny patřící dvěma dnes již zcela vymřelým skupinám: kordaitům a pteridospermám.²⁶ Podle Josefa Pšeničky, vedoucího oddělení paleontologie ze Západočeského muzea v Plzni, jsou doslova přepisovány učebnice: „Dříve měli vědci za to, že karbonský les byl chudý. Dnes ale víme, že zde bylo mnoho pater rostlin. Podařilo se zde odkrýt doklady o 22 biologických druzích, z toho tři dříve neznámých, říká Pšenička.“²⁷ Paleontologové na Ovčíně našli také dva pařezy stromů, jeden o průměru 80 centimetrů a druhý o něco menší, oba dlouhé půl metru a vzdálené od sebe pět metrů, což také potvrzuje, že hustota původního pralesa byla vysoká.²⁸

Vraťme se nyní o 310 milionů let zpět do období karbonu. V té době zde panovalo tropické vlhké klima a příroda byla ovlivňována silnou vulkanickou činností. Na první pohled v karbonském lese dominovaly stromovité plavuně patřící třem druhům - *Lepidodendron simile*, *Lepidodendron lycopodoioides* a *Lepidodendron acerosus*. Všechny dorůstaly do výšky mezi 10 až 20 metry. Vedle plavuní se zde objevují i předchůdci jehličnanů, zvané *kordaity*. Kordaity mohly dosahovat výšky až 40 metrů, ale na tomto území dorůstaly pouze do úrovně nízkých křovinovitých druhů, sahající do výšky kolem 5 metrů. Do tohoto patra patřily i některé druhy přesliček označované souhrně jako kalamity, plavuně rodu *Spencerites* a kaprad'osemenná rostlina *Laveinopteris*. Nechyběly zde ani liány - nalezeny byly jak liánovité, tak plazivé kapradiny. V podrostu lesa se krčily druhy stromovitých kaprad'osemenných rostlin, kapradiny, bylinné typy plavuní a přesliček.²⁹

Za to, že si nyní můžeme udělat tak reálnou představu o tom, jak před miliony let vypadal povrch prakticky celé Evropy, může dávná katastrofa - výbuch sopky v Krušných horách.

²⁴ <http://www.mestoradnice.cz/mesto-radnice-1/blizke-okoli/> [cit. 28. 3. 2013]

²⁵ SANNALA, M. Nálezy na Ovčíně přepsaly učebnice. In : *Mladá fronta DNES*, 13. srpna 2009

²⁶ <http://www.mestoradnice.cz/mesto-radnice-1/blizke-okoli/> [cit. 28. 3. 2013]

²⁷ SANNALA, M. Nálezy na Ovčíně přepsaly učebnice. In : *Mladá fronta DNES*, 13. srpna 2009

²⁸ <http://plzen.nejlepsi-adresa.cz/zpravy/clanky/Vedci-objevili-na-Rokycansku-zkamenelinu-prvohorniho-pavouka-7227> [cit. 28. 3. 2013]

²⁹ PŠENIČKA, J. Otisky z Ovčína ukázaly kapky deště. In : *Mladá fronta DNES*. 10. října 2001. s 6.

Zkameněliny rostlin zůstaly zakonzervované na původním místě ve vulkanickém popelu a neodplavila je voda. V sedimentárních horninách, které bývají častou součástí uhelných pánví a obsahují rostlinné zkameněliny, něco takového vůbec není běžné - tam se jedná o zbytky rostlin, které byly přepraveny, na větší či menší vzdálenost, čímž byly ztraceny informace o struktuře rostlinného společenstva.³⁰ Hlavně proto se Ovčínu přezdívá nejstarší Pompeje.

2.4. Výzkum v roce 2002

Před několika lety se na lokalitu Ovčín vydali archeologové s cílem zkoumat 310 milionů let starou flóru. Den 3. října 2002 se zapsal do dějin světové paleontologie. Ten den se v horninové vrstvě objevil otisk kmínku stromovité plavuně. Začala mravenčí a práce a nikdo z paleontologů nevěděl, jak daleko do horniny bude ještě kmínek pokračovat. Během odpoledne byla odhalena větev dlouhá více než 70 centimetrů. Vzorek byl z velké části znečištěn jílem a tak se musel omývat vodou a čistit štětečkem. Právě při omývání se část vzorku oddělila. Nakonec se ale vše podařilo zpevnit. Druhý den ráno byly na světě tři 1,3 m dlouhé větve stromovité plavuně. Je to největší nález stromovité plavuně *Lepidodendron lycopodioides* na světě.³¹ Vzhledem k nekompaktnosti horniny a hmotnosti vzorku bylo nutné nález rozdělit na několik částí a přepravit je do laboratoře Západočeského muzea v Plzni. Zde byl objekt restaurován po dobu dvou let. Dnes je možné si plavuň prohlédnout hned při vstupu do hlavní budovy Západočeského muzea v Plzni. O významu tohoto nálezu svědčí také to, že plavuně se od roku 2012 objevuje také ve znaku obce Přívětice, které se nachází asi 2 km od Ovčína.³²

V lokalitě byly krom jiného nalezeny i zkameněliny dvaadvaceti biologických druhů rostlin, z toho tři dříve neznámé.

Rok 2002 ale čekal ještě jeden unikátní objev. Do té doby byly v této lokalitě všechny nalezené vzorky totiž identifikovány jako rostlinné. Nacházely se jen zbytky flóry. To se ovšem změnilo právě v roce 2002 s nálezem otisku vážky. Rozpětí tohoto jedince bylo kolem 50 - 55 centimetrů, takže podle současných znalostí je to druhá největší známá vážka na světě. Největší je takzvaná *Meganeura* z Francie, která měla rozpětí kolem 75 centimetrů.³³

³⁰ <http://www.rozhlas.cz/planetarium/paleontologie/zprava/652411> [cit. 28. 3. 2013]

³¹ www.national-geographic.cz/archeologie-a-historie/objevujeme-davno-zaniklou-prirodu-803/ [cit. 16.3. 2013]

³² http://plzen.idnes.cz/paleontologove-shani-potrebne-miliony-na-projekt-v-ovcine-u-radnic-1fr-/plzen-zpravy.aspx?c=A110826_095609_plzen-zpravy_sou [cit. 16.3.20013]

³³ <http://www.rozhlas.cz/planetarium/paleontologie/zprava/652411> [cit. 16.3.20013]

„Když jsme objevili plavuň, kdosi podotkl, že je zajímavé, že jsme nenašli ještě žádného živočicha. Tehdy jsem začal myslet na to, ba byl jsem přesvědčený, že se nám to povede. No a před časem se sen splnil. Byl jsem zrovna na kopci, když jsem slyšel veliký hlahol a jásot. Byla totiž ohromná klika, že jsme s sebou měli odborníka na hmyz a ten v tom prvním mrňavém kousíčku rozpoznal něco jiného než žilky listů. V sopečném popelu byla pohřbená vážka, jejíž křídla mohou být tak 20 až 25 centimetrů. Je to nádhera. Představte si, že je to otisk starý zhruba 310 milionů let.“ říká Josef Pšenička.³⁴

Vážka svými rozměry předčila dnešní hmyz. Ukryla se zřejmě pod korunami stromů, kde výše zmíněný výbuch přežila. Později se jí mohl stát osudnou buď kyselý déšť, či vulkanický prach.³⁵

Po objevu světového unikátu začali vědci spolupracovat se skupinou expertů z Washingtonu. Protože před stovkami miliónů let neexistoval Atlantský oceán, jsou některé oblasti podobného výzkumu v Americe srovnatelné s oblastmi našimi. Můžeme tak zjistit, jak rostliny přežívaly, „migrovaly“, jaké měly společné podmínky růstu a podobně. Z těchto údajů o rostlinách také dnes můžeme uvažovat o chování globálního klimatu. Podobná lokalita z období karbonu se v Evropě nachází už jen ve Španělsku, tam je ale jen zlomek počtu druhů nalezených na Rokycansku. V roce 2005 se uskutečnila významná paleobotanická konference, v jejímž rámci proběhl i pracovní seminář přímo v lokalitě Ovčín. Na světě existuje ještě jedna lokalita, která je srovnatelná s Ovčínem. Je to čínská oblast Wu - ta. Od roku 2005 existuje projekt spolupráce českých a čínských paleontologů. Ten má za úkol sjednotit metodiku výzkumu rostlin. Oba týmy vědců mají koordinovat metody a formy své práce (příčemž česká metodika je určující)³⁶

V roce 2009 se čínští experti podíleli na výkopech na Ovčíně a v roce 2010 pojedou na oplátku čeští vědci do Číny do lokality Wu - ta. Tyto lokality jsou si velmi podobné, avšak čínská oblast je mladší a složení flóry je poněkud odlišné. V obou oblastech dosud vědci zachytili procentuálně velmi podobné zastoupení biologických druhů a srovnatelný biotop, například typ rašelinišť. Lokalita Wu-ta na severu Číny je ohrožena těžbou uhlí, toto cenné místo bude zřejmě do dvou až tří let nezvratně zničeno.³⁷

³⁴ KAČÁNOVÁ, E. U Radnic chce mít Jurský park. In : *Mladá fronta DNES*. 29. září 2006. s. 8

³⁵ KŘIVKA, V. Našli milion let starou vážku. In : *Mladá fronta DNES*. 18. září 2006. s. 3

³⁶ <http://m.rozhlas.cz/plzen/zpravodajstvi/zprava/585639> [cit. 28.3. 2013]

³⁷ tamtéž [cit. 28. 3. 2013]

2.5. Česko - čínský výzkum v roce 2009

V srpnu roku 2009 se na Ovčín znovu vypravili čeští vědci, tentokrát i s čínskou posilou. Ani tentokrát je tato lokalita nezklamala a vydala nové a unikátní nálezy. Výkop měl půdorys 6 x 5 m a hloubku 3 m.³⁸ Výzkum byl organizován Západočeským muzeem v Plzni, Akademií věd České republiky, Přírodovědeckou fakultou Univerzity Karlovy, Českou geologickou službou a Národním muzeem v Praze.

Asi největším objevem tohoto výzkumu byla 310 milionů let stará zkamenělina pavouka. Pavouk je neuvěřitelnou vzácností proto, že ve střední Evropě je známo pouze několik takto starých nálezů. Našlo se téměř celé tělo i nožičky, takže bude i biologicky určitelný.³⁹

Dále byla v roce 2009 nalezena rostlina s latinským názvem *Goldenbergites*. Našli ji odborníci na zkamenělém kmenu stromovité plavuně. Je příbuzná dnešním vranečkům, které rostou v tropických pralesech. Jde zřejmě o nejstarší epifytní⁴⁰ rostlinu. Také byly nalezeny dva fosilizované pařezy stromů, jeden o průměru 80 cm a druhý jen o něco menší. Oba byly dlouhé 1,5 metrů a vzdálené pět metrů od sebe, což dokazuje, že hustota karbonského lesa byla vysoká.⁴¹ Bylo nalezeno i mnoho otisků květin, z čehož dvě až tři mohou být dosud nepopsanými druhy.

V dnešní době se uvažuje o tom, že přímo na Ovčíně by mělo vyrůst paleontologické centrum, kde by si návštěvníci mohli vyzkoušet práci paleontologů a ze země si vydobýt zkamenělinu, měl by tu být také promítací sál, kde by se konaly přednášky pro veřejnost a také by zde měly být populárněvědecké i odborné publikace o paleontologii.⁴² Zda centrum vyroste závisí především na možnostech jeho financování, ale vzhledem k tomu, že většina nálezů z Ovčina není nikde vystavena, by bylo potřebné.

To nejlepší z paleontologických nálezů v Radnické pánvi:

Nálezy fauny v sedimentech náležící tomuto prostředí jsou velmi vzácné. Skutečným unikátem je nález štíra (Scorpionida) *Cyclophthalmus senior*, který byl nalezen nedaleko

³⁸ <http://plzen.nejlepsi-adresa.cz/zpravy/clanky/Na-unikatni-lokalitu-Ovcin-znovu-miri-vedci-cekaji-dalsi-nalezky-7121> [cit. 28. 3. 2013]

³⁹ Ovčín u Radnic vydal zkamenělinu pavouka. In: *Mladá fronta DNES*. 24. srpna 2009. s.2

⁴⁰ rostliny žijící na jiných rostlinách, ale vyživují se samostatně, neparazitují

⁴¹ <http://plzen.nejlepsi-adresa.cz/zpravy/clanky/Vedci-objevili-na-Rokycansku-zkamenelinu-prvohorniho-pavouka-7227> [cit. 28. 3. 2013]

⁴² http://plzen.idnes.cz/paleontologove-shani-potrebne-miliony-na-projekt-v-ovcine-u-radnic-1fr-/plzen-zpravy.aspx?c=A110826_095609_plzen-zpravy_sou [cit. 28. 3. 2013]

Chomle (Radnická pánev) v lokalitě Malíkovec.

Nález největšího vzorku stromovité plavuně *Lepidodendron lycopodioides* na světě (1,3 m)

Největší nález větve stromovité plavuně *Lepidofloyos acerosus* s narostlými větvemi a šiřticemi (1.5 m)

Nález velké vážky s křídly dlouhými kolem 25 cm. Zatím neurčeno. Blízká příbuzná rodu *Meganeura*.

Nález nejdelšího otisku větveného kmene kordaitu (4 m).⁴³

⁴³ <http://www.mestoradnice.cz/mesto-radnice-1/blizke-okoli/> [cit. 28. 3. 2013]

DIDAKTICKÁ APLIKACE

Pro koho :

žáci 6. třídy

Kdy :

první pololetí 6. třídy (orientačně měsíc říjen, listopad)

Aktivita :

skupinový projekt

Časový harmonogram projektu :

dvě až tři vyučovací hodiny - motivace, zadání projektu, poskytnutí materiálů, dokument Živé srdce Evropy na ČT (cca 3 minuty)

jedna vyučovací hodina – beseda s dr. Josefem Pšeničkou

čtyři týdny samostatné domácí práce – během té doby mohou skupiny využít konzultace s učitelem

jedna až dvě vyučovací hodiny - prezentace a hodnocení

Téma projektu :

Ovčín – unikátní pravěké naleziště na Rokycansku

Motivace:

Učitel v některém z programů na střihání filmů (např. movie maker apod.) sestříhá film Karla Zemana *Cesta do pravěku*. Na videu bude zachyceno, jak hlavní hrdinové našli fosilie, jak se vydávají do muzea a jak cestují časem přes čtvrtohory, třetihory a druhohory až do oblasti prvohor, ze kterých fosilie pochází. Z každého geologického období učitel vybere cca dvouminutovou ukázkou. Žákům pak učitel ukáže unikátní zkameněliny, které se našly nedaleko Radnic. K ukázce zkamenělin lze využít Západočeské muzeum (největší nález plavuně) nebo Muzeum Dr. Bohuslava Horáka, kde jsou v expozici menší zkameněliny. Nejvhodnější by ale bylo si zkameněliny vypůjčit, aby si je mohli žáci osahat. Učitel žákům vysvětlí, že teď budou společně putovat časem do oblasti prvohor, aby se o těchto zkamenělinách něco dozvěděli. Dále vysvětlí, že zkameněliny, které žáci vidí (drží v ruce) pocházejí z unikátního naleziště poblíž Radnic u Rokycan. Vysvětlí žákům, že i přes unikátnost naleziště zde není žádná informační tabule a že je nyní na žácích, aby ji vytvořili.

Popis projektu :

Žáci budou rozděleni do skupin po čtyř až pěti. Jejich úkolem bude zpracovat informační tabuli, která zachytí významnost tohoto naleziště. Učitel skupinkám poskytne výstřižky z novin a internetu, které se dané lokalitě věnují, nabídne žákům exkurzi do Muzea dr. Bohuslava Horáka v Rokycanech nebo do Západočeského muzea v Plzni, kde jsou vystavené nalezené exponáty. Další informace žáci získají během besedy s pracovníkem západočeského muzea v Plzni dr. Josefem Pšeničkou, který se vykopávek zúčastnil. Učitel zpracuje krátkou prezentaci v programu PowerPoint, kde ukáže základní nálezy v lokalitě Ovčín u Radnic (viz. příloha). Žáci budou mít cca čtyři týdny na to, aby vypracovali informační tabuli. Během této doby mají možnost využít konzultace s učitelem. Informační tabuli mohou žáci vypracovávat doma, nebo se lze domluvit s učitelem výtvarné výchovy či informatiky, aby žáci mohli vypracovávat projekt i při jejich hodinách.

Výstup projektu

Výstupem je informační tabule na čtvrtce minimálně velikosti A1. Tabule obsahuje základní informace o lokalitě Ovčín u Radnic, fotografie a obrázky nalezených exponátů, může obsahovat i vlastní kresby žáků na téma karbonský prales. Součástí informační tabule je také jedna věta ve dvou cizích jazycích, která bude vystihovat významnost této lokality.

Prezentace projektu :

Vytvořenou informační tabuli skupinky prezentují před celou třídou, zároveň také slovně zhodnotí svoji spolupráci ve skupině a vlastní názor na to, co se jim na projektu povedlo či nepovedlo.

Hodnocení :

Učitel slovně zhodnotí, zda skupina splnila zadání projektu, ohodnotí schopnost jejich spolupráce a ohodnotí žáky známkou.

Závěr :

Učitel s vysvětlujícím dopisem pošle návrhy dětí na informační tabuli na Městský úřad Radnice.

Cíle projektu:

Základními cíli projektového vyučování jsou:

- 1) žák přijme odpovědnost za vlastní učení

2)žák samostatně objevuje poznatky

3)žák usiluje o dosažení cíle (produktu).⁴⁴

Žák vytvoří ve skupině informační tabuli, na které zhodnotí a zanalyzuje významnost dané lokality.

Mezipředmětové vztahy :

Cizí jazyky - žák využije na informační tabuli dva cizí jazyky, ve kterých krátce vystihne unikátnost lokality.

Český jazyk - žák se naučí popisný slohový postup.

Výtvarná výchova - žák graficky vytvoří informační tabuli.

Informatika - žák využije moderních technologií k zisku informací a obrazových dokumentů o lokalitě.

Občanská výchova - žák si prohloubí znalosti o svém regionu.

Klíčové kompetence :

kompetence k učení (žák vyhledává a třídí informace, využívá je v tvůrčích činnostech; žák volí vhodné postupy řešení problémů)

kompetence k řešení problémů (žák vyhledává informace vhodné k řešení problému, volí vhodné způsoby řešení)

kompetence komunikativní (žák rozumí různým typům textů a záznamů, obrazových materiálů a jiných informačních a komunikačních prostředků)

kompetence sociální a personální (žák účinně spolupracuje ve skupině, podílí se na vytváření pravidel práce v týmu, pozitivně ovlivňuje kvalitu práce; žák se podílí na utváření příjemné atmosféry v týmu)

kompetence občanské (žák respektuje, chrání a ocení naše tradice a kulturní i historické dědictví)

Doporučená literatura a internetové stránky :

http://www.czech-press.cz/index.php?option=com_content&view=article&id=6659%3Aovin-a-jeho-tajemstvi&Itemid=4

<http://www.mestoradnice.cz/mesto-radnice-1/blizke-okoli/>

⁴⁴ TOMKOVÁ, Anna - KAŠOVÁ, Jitka - DVOŘÁKOVÁ, Markéta. *Učíme v projektech*. 1.vyd. Praha : Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-527-1.s. 14.

SANNALA, M. Nález na Ovčíně přepsaly učebnice. In : *Mladá fronta DNES*, 13. srpna 2009

<http://plzen.nejlepsi-adresa.cz/zpravy/clanky/Vedci-objevili-na-Rokycansku-zkamenelinu-prvohorniho-pavouka-7227>

PŠENIČKA, J. Otisky z Ovčina ukázaly kapky deště. In : *Mladá fronta DNES*. 10. října 2001. s 6.

http://www.rozhlas.cz/planetarium/paleontologie/_zprava/652411

www.national-geographic.cz/archeologie-a-historie/objevujeme-davno-zaniklou-prirodu-803/

http://plzen.idnes.cz/paleontologove-shani-potrebne-miliony-na-projekt-v-ovcine-u-radnic-1fr-plzen-zpravy.aspx?c=A110826_095609_plzen-zpravy_sou

KAČÁNOVÁ, E. U Radnic chce mít Jurský park. In : *Mladá fronta DNES*. 29. září 2006. s. 8

KŘIVKA, V. Našli milion let starou vážku. In : *Mladá fronta DNES*. 18. září 2006. s. 3

http://m.rozhlas.cz/plzen/zpravodajstvi/_zprava/585639

http://www.rozhlas.cz/plzen/zpravodajstvi/_zprava/585639

<http://plzen.nejlepsi-adresa.cz/zpravy/clanky/Na-unikatni-lokalitu-Ovcin-znovu-miri-vedci-cekaji-dalsi-nalezky-7121>

Ovčín u Radnic vydal zkamenělinu pavouka. In: *Mladá fronta DNES*. 24. srpna 2009. s.2

<http://www.ceskatelevize.cz/porady/10121011820-zive-srdce-evropy/208562210700041-zive-srdce-evropy-ovcin-u-radnic/>

<http://www.zcm.cz/sbirky/paleontologicke-sbirky>

3. NÁZVY MĚST, OBCÍ A KOPCŮ A ETYMOLOGIE JEJICH VZNIKU

3.1. Rokycany

Rok založení Rokycan nevíme a nejspíše nikdy nebudeme vědět přesně. Rozhodující slovo by mohli mít archeologové, nicméně rozsáhlejší výzkumy v Rokycanské kotlině nikdy prováděny nebyly.⁴⁵ Rokycanské území je středem klasických paleontologických nalezišť. Ve skalách pohřbených pod povrchem se dochovaly fosilie v typických kulovitých útvarech, mezi sběrateli i laiky proslulých jako tzv. "Rokycanské kuličky", po jejichž rozklepnutí lze objevit např. nádherně zachovalou schránku trilobita.⁴⁶

Lze předpokládat, že osada Rokycany ležela při brodu na stále významnější obchodní stezce spojující Prahu se západem. Název Rokycany byl odvozen od nízkých vrb zvaných ROKYTÍ rostoucích na loukách. Někteří historikové se domnívají, že Rokycany mohly patřit již od vzniku pražského biskupství v roce 973 do jeho majetku, a proto zde byl vybudován významný dvorec, do něhož se roku 1110 císař Jindřich V. uchýlil. Právě z tohoto roku pochází první písemná zmínka o Rokycanech v Kosmově kronice, a tak se historie Rokycan začíná psát rokem 1110.⁴⁷

3.2. Žďár

Jméno Žďár se objevuje v Čechách i na Moravě dost hojně. Nazývají se tak některé hory, lesy, vesnice i města. Vyskytují se i zdobněliny tohoto jména - Ždírec. Jméno Žďár se odvozuje od slova žďáření, což je způsob získání zemědělské půdy pomocí vypálení lesního porostu nebo křovin. Tento způsob obdělávání půdy je znám již od doby neolitu.

Rokycanský vrch Žďár se nachází severovýchodně od Rokycan. Oblast Žďáru zkoumali archeologové a našli některé kamenné výrobky jako mlaty na lov, na obranu a na boj. Jméno Žďár ukazuje, že se zde na jeho vrcholu zažíhaly hranice. Ty měly upozorňovat okolí na významné události. Snad se na Žďáru zaněcovali i obětní ohně. Tento vrch je opředen i dalšími pověstmi, především o velkém pokladu.⁴⁸

⁴⁵ HRACHOVÁ, Hana a kol. *Rokycany 1110 - 2010*. b.p.v. Město Rokycany : Rokycany, 2010. ISBN 978-80-254-5439-8. s.17.

⁴⁶ http://www.rokycany.cz/vismo/dokumenty2.asp?id_org=14069&id=856427&p1=33779 [cit. 11.9.2013]

⁴⁷ HRACHOVÁ, Hana a kol. *Rokycany 1110 - 2010*. b.p.v. Město Rokycany : Rokycany, 2010. ISBN 978-80-254-5439-8. s.17.

⁴⁸ KŮS, Petr (sestavil). *Rokycansko v pověstech I.* b.p.v. AM art, 2007. s. 7.

3.3. Volduchy

Obec Volduchy, jejíž průměrná nadmořská výška se udává 400 metrů, leží 4 km severovýchodně od Rokycan. O původu jména Volduchy nemůžeme říci nic určitého. Patří mezi záhadně složená jména, jejichž smysl a původ zůstává temný. V. Krolmus (1787-1861), farář a národopisec, ve své sbírce pověstí píše: „*Volduchy, o nichž se první zmínka činí při r. 1289, povstaly na úpatí hory Valduchu, na které prý se veliký duch vzýval.*“ Podobně neobjasněná zůstala i otázka, proč Volduchy mají odpradáвна ve znaku hřeben a proč vlastně jsou „Voldušáci hřebenáři“. Tradicí se stalo, že každou poslední neděli v srpnu se ve Volduchách slaví velká Bartolomějská a hřebenářská pouť.

Prvním známým majitelem Volduch je ve 13. a 14. století rod, který užíval erbu Dobrohostů. V následujících stoletích měnila obec velice často majitele a postupně přecházela do majetku Rožmberků, Lobkoviců, Černínů Nosticů, Šternberků a Colloredo – Mansfeldů.⁴⁹

3.4. Zbiroh

První zmínky o Zbirohu sahají do roku 1230. Rozkládá se na východním svahu zámeckého vrchu v oblasti Radečsko-Křivoklátské vrchoviny. Dominantou nejen města, ale i celého kraje, je zbirožský zámek, gotický hrad ze 13. století, který byl později přebudován na novorenezanční zámek.⁵⁰ Podle legendy ho založil Zbyněk Zajíc z Valdeka, který při jednom z honů se svou družinou zabloudil. Už po soumraku našli místo k přenocování, kde je ráno čekalo překvapení – všude kolem se válely jelení parohy. Zbyněk je dal sesbírat a rozhodl se na tomto místě postavit hrad. A právě sbírání parohů mu dalo jméno – Zbiroh. O sedm století později tu Alfons Mucha stvořil své nejslavnější dílo – Slovanskou epopej. Lidový malíř pan Lasák se sice mistrovu věhlasu rovnat nemůže, ale zato s nezměrným entuziasmem stále dokola maluje jediný a pro Zbiroh tolik typický motiv – jeleny.⁵¹

3.5. Břasy

Obec Břasy leží 12 km severně od Rokycan. Původ názvu tohoto města můžeme hledat v lidovém pojmenování vřesu (vřasa, vřasy, břasy), který hojně zarůstal mýtiny a pastviny, jež v souvislosti s pozdějším vývojem nahradily původně souvislý lesnatý porost břaského návrší. Břaské návrší bylo osídleno již ve 3.tisíciletí před naším letopočtem. V období eneolitu se na vrchu Křemenáči (Křemelák) u Stupna nacházelo výšinné sídliště lidu tzv. chamské

⁴⁹ <http://www.volduchy.rokycansko.cz/index.php?page=historie> [cit. 11.9.2013]

⁵⁰ MYSLIVEČEK, Milan. *Místopisný obrázkový atlas aneb krasohled český*. 2. díl. 1.vyd. Praha : Žirafa, 1999. ISBN 80-902480-6-3.s.104.

⁵¹ <http://www.ceskatelevize.cz/porady/1185966822-na-cestech/211562260130003-na-cestech-po-zbirozsku/> [cit. 11.9.2013]

kultury. Archeologické nálezy vypovídají, že tento lid dokázal vyrábět z místních surovin vlastní nádoby různých tvarů a velikostí. Dodnes zachované zlomky keramiky nalezené na Křemenáči jsou tak dokladem nejstarší keramické výroby na Břasích. Původní keramika byla nalezena také na rozsáhlém mohylovém pohřebišti z doby halštatské (7.-6. stol. př.n.l.), které bylo postupně odkrýváno na místě zvaném Na Babce na západním konci plošiny vedoucí od Břas směrem na Kříše a v okruhu lokality Na Baště.

Zajímavé nálezy, které se objevily při povrchových pracích v šternberských dolech či při stavbě silnice Břasy-Kříše, podnítily vážný vědecký zájem. V letech 1860 - 1864 zde prováděl četné záchranné a výzkumné akce radnický farář František Petera Rohoznický, významná osobnost soudobého kulturního života. Část nálezů, které kromě keramických střepů a součástí nádob tvořily i četné předměty ze železa a bronzu či skleněné a jantarové ozdoby, se dostala zásluhou F. P. Rohoznického do sbírek Národního muzea v Praze. Další soubor nálezů z této lokality pocházející původně ze sbírek slavné šternberské knihovny na zámku Březině se dodnes zachoval v Muzeu Dr. B. Horáka v Rokycanech. Bohužel řada nálezů, které zůstaly v rukou soukromých sběratelů, je dnes již nezvěstná.⁵²

3.6. Mýto

První zmínky o městě Mýtě pocházejí z konce 13. století (r. 1296), kdy se hovoří o mýtském faráři Gottfriedovi. V té době již zde stál starší z mýtských kostelů. Poloha města na důležité obchodní cestě z Prahy do Bavor (v pramenech označovaná též jako Zlatá cesta) určovala jeho historii. Na této cestě se vybíralo od putujících obchodníků clo, jinak řečeno mýto. Je proto pravděpodobné, že tady je základ názvu města. To se původně rozkládalo na návrší kolem kostela sv. Štěpána. Postupně se lidé usazovali na území dnešního Mýta, a proto se kolem roku 1350 začíná stavět druhý kostel zasvěcený sv. Janu Evangelistovi, dnes sv. Janu Křtiteli.⁵³

3.7. Mirošov

Název města Mirošov je odvozen ze jména Miroš (Miroslav) a znamená Mirošův dvůr.⁵⁴ Zřejmě se jednalo o nevelký dvůr jakéhosi vladyky Miroše či Mireše, dnes již neznámého. První záznam o Mirošově pochází z r. 1366 v dedikační listině, ve které Dobrohost z Ronšperka (Ronšperkové a Mirošov) dává plzeňskému dominikánskému klášteru roční plat

⁵² <http://www.obecbrasy.cz/obcan/informace-o-obci/> [cit. 11.9.2013]

⁵³ <http://www.mestomyto.cz/node/6> [cit. 12.9.2013]

⁵⁴ BATĚK, František - HRACHOVÁ, Hana - PRÁŠIL, Petr. *Rokycansko na starých pohlednicích*. 1.vyd. Hostivice : Baron, 2006. ISBN 80-86914-15-1. s. 153.

ze tří usedlostí v Mirošově k záduší za Dobrohosta a svého otce Nachvala. Dobrohost vystavěl v Mirošově dvorec, jenž stával kdesi pod hrází dnešního Lorského čili Dvoreckého rybníka. Později poblíž na pravém břehu Skořického potoka vyrostla tvrz, někdy kolem roku 1417 dobytá a vypálená. V držení Ronšperků byl Mirošov do r. 1454, kdy byl prohlášen za odúmrtí. Následně se dostal do rukou Oldřichovi z Rakové a z Radaně. Na více než sto dalších let je osud Mirošova nejasný.⁵⁵

3.8. Bezděkov

Vesnice Bezděkov leží 11 km severně od Rokycan ve výšce 468 m.n.m. V pramenech je tato obec poprvé zmiňována v roce 1234, kdy patřila do majetku kláštera v Plasích. Název obce pochází od osobního jména Bezděka, tj. Bezděkův dvůr. V následujících staletích lokalita zpustla, berní rula z poloviny 17. století ji zcela opomíjí. V polovině 18. století uvádí tereziánský katastr, že Bezděkov byl kolem roku 1725 nově vystavěnou vsí na dominikální půdě, která náležela k radnickému panství. V tomto období zde žili čtyři usedlíci včetně svých rodin a pátý byl krčmářem v panské hospodě, která byla pravděpodobně v čp.1. (U Mulačů). Farou Bezděkov příslušel do Stupna, kam v polovině 18. století docházelo 20 farníků. Děti navštěvovaly školu v Březině.⁵⁶

3.9. Borek

Pojmenování Borek znamená místo, kde rostl borový lesík. Borků je v Čechách celá řada, ten poblíž Rokycan je poprvé zmiňován v roce 1390. V urbáři arcibiskupství pražského se o něm k tomuto roku píše, *že ves Borek má 9 zemí, z kterých oni platí ročně 53 groše a 4 haléře, z kterých zemí lesní strážce, jenž hlídá les, který zove Žďárec a rybník, drží jednu zemi za službu. Historie Borku byla vždy vázána na blízké Rokycany, v jejichž majetku byl.*⁵⁷

3.10. Březina

Název Březina lze vyložit jako místo, kdy byl vykácen březový les. Lokalita se v pramenech připomíná k roku 1379.⁵⁸ Její dějiny jsou však mnohem starší. Na nedalekém vrchu Hradiště (619 m.n.m.) se dochovaly zbytky předhistorického hradiště s dvojnásobným kamenným valem. Jde o jedno z nejstarších slovanských hradišť na území středozápadních a západních

⁵⁵ <http://www.mirosov.cz/informace-o-meste/historie-mesta/>[cit. 12.9.2013]

⁵⁶ BATĚK, František - HRACHOVÁ, Hana - PRÁŠIL, Petr. *Rokycansko na starých pohlednicích*. 1.vyd. Hostovice : Baron, 2006. ISBN 80-86914-15-1. s. 72.

⁵⁷ tamtéž. s. 74.

⁵⁸ tamtéž. s. 91.

Čech, o jediné slovanské hradiště na okrese Rokycany a o významný doklad pronikání slovanského obyvatelstva do neosídleného lesnatého území.⁵⁹

Původním panským sídlem v Březině byl místní hrad založený na skalnatém ostrohu ve 14. století. Hrad v 17. století téměř zcela zanikl (v roce 1661 je hrad zmiňován jako pustý). Nedaleko hradní zříceniny postavil v letech 1790-1808 Jáchym ze Šternberka zámek-původně dvě menší budovy později spojené středním článkem v empírový celek, patrovou obdélnou stavbou s mohutným středním rizalitem obklopenou anglickým parkem přecházejícím v oboru, která měla rozlohu 420 hektarů a chovala se zde zvěř daňčí a mufloní. Po Jáchymově smrti zdědil březinské panství jeho bratr hrabě Kašpar Maria Šternberk, vynikající přírodopisec, jeden za zakladatelů Muzea Království českého (pozdější Národní muzeum). Založil zde botanickou zahradu s mnoha vzácnými cizokrajnými rostlinami. V nedalekém Stupně si nechal postavit i hrobku, do níž umístil předvěký zkamenělý strom. Šternberkové vlastnili březinský zámek do roku 1949. Po znárodnění bylo na zámku zřízeno lesnické učiliště, které zde sídlilo až do roku 2002. Po roce 1990 byl zámek v restituci navrácen rodině Šternberků, současným majitelem je Zdeněk Sternberg.⁶⁰

3.11. Ejpovice

Zdejší krajina byla osídlena již za doby kamenných mohyl (zhruba 3.století před Kristem), o čemž svědčí mnohé nálezy pohřebišť. Původní vesnice byla založena v 11. – 12. století našeho letopočtu EPEM (Epo, odvozenina jména Eberhart, byl plzeňský měšťan, který vlastnil část obce) a rozkládala se v údolí mezi Čilinou a Skálami.

První písemná zmínka o Ejpovicích pochází z roku 1331, kdy vesnice patřila špitálu sv. Máří Magdalény v Plzni. Konrád z Dobřan zakoupil Ejpovice pro tento špitál a král Jan vesnici osvobodil od placení královské berně.

Určujícím rozvojovým prvkem byla pro obec zemská stezka vedoucí tudy z Bavorska do Čech. Na původní královské cestě z Norimberka do Prahy stával hrad, který sloužil jako ochranná pevnost pro obyvatele. Z roku 1375 jsou známi dva vladykové Ejpovští – Štěpán a Zifříd, kteří se usadili na „Starém zámku“ u Ejpovic (Hrádek). Hrádek se nacházel naproti vesnici Klabavě a stal se sídlem téměř všech pánů Ejpovských. V držení vesnice se postupně vystřídalo mnoho pánů a vladyků (např. 1379 Ctibor ze Švamberka, 1398 Beneš z Ejpovic,

⁵⁹ <http://www.obecbrezina.eu/brezina/pamatky.html> [cit. 12.9.2013]

⁶⁰ tamtéž [cit. 12.9.2013]

1505 Staněk z Pavlovic a další), až roku 1537 prodali Kryštof a Václav Točnickové z Křimic spolu se svým strýcem Janem tvrz Ejpovice (nové sídlo šlechty, které se nacházelo ve vsi), ves Kyšice a Hrádek městu Plzni. Od té doby Hrádek pustl a již nikdy nebyl obydlen. Do dnešní doby se dochovala jen malá část hradního zdiva a označení „K Starému zámku“.⁶¹

3.12. Kamenný Újezd

Újezdů je v Čechách mnoho, obecně jde o staročeské pojmenování kusu země. Pro odlišení od ostatních se v tomto případě k názvu připojil přívlastek Kamenný. Nejstarší písemná zmínka o lokalitě pochází z roku 1368. V minulosti se pro pojmenování obce používal poněmčený název Stein-Augezd a v lidové mluvně přetrvává název Kameňák.⁶²

3.13. Klabava

Původ názvu obce Klabava, která byla nepochybně pojmenována podle stejnojmenné říčky, nad níž leží, má hned několik variant. Jméno toku bylo pravděpodobně odvozeno ze slovinského slova klabotina, tj. naplavenina. Název mohl vzniknout také ze slovesa klabati nebo klubati – tj. osekávati, nebo přeneseného klábati, tj. klábositi. V dávné minulosti tudy pravděpodobně táhly různé kmeny, možná Germáni či Slované a Keltové. Z těchto dob bohužel nejsou dochovány žádné zprávy. První listinný materiál se hlásí svým původem do roku 1368. Informuje o tom, že první arcibiskup pražský Arnošt z Pardubic „rozdělil zboží rokycanské na dva díly“ v souvislosti se zřízením proboštství v Rokycanech. Mezi zmiňovaným majetkem je uvedena také Klabava. Bylo však zjištěno, že tato listina je falzum, neboť ve skutečnosti vznikla až v 15. století. Proto rok 1368 nelze považovat za datum první zmínky o obci. Skutečný písemný doklad pochází z roku 1401 a nachází se v listině krále Václava IV., který v ní potvrdil majetek rokycanského kláštera. Listina se do současnosti v originále nezachovala, ale byla natolik důležitá, že byla v plném znění přepsána do Pamětní knihy města Rokycan z let 1532 až 1842.⁶³

3.14. Litohlavy

Vesnice Litohlavy je prvně zmiňována v pramenech v roce 1390 jako majetek arcibiskupa a součást rokycanského panství. Název je vysvětlován jako ves lithlavů, tedy lidí, kteří mají

⁶¹ <http://www.ejpovice.cz/historie-obce/> [cit. 12.9.2013]

⁶² BATĚK, František - HRACHOVÁ, Hana - PRÁŠIL, Petr. *Rokycansko na starých pohlednicích*. 1.vyd. Hostivice : Baron, 2006. ISBN 80-86914-15-1. s. 124.

⁶³ <http://klabava.rokycansko.cz/index.php/informace-z-obce/historie-obce> [cit. 12.9.2013]

lítou, tj. prudkou, zlou či ukrutnou hlavu. Ještě v roce 1854 zněl úřední název Lítohlavy a až od roku 1916 se používá krátká varianta názvu.⁶⁴

3.15. Osek

Jméno Osek se odvozuje od vykácení, osekání lesa. Kosmas při určování území Slavníkovců uvádí: *...hrad na hoře, jež slove Oseka, při řece Mži*. Historikové se shodují, že je to dnešní Hradiště u Březiny. Název se mohl přenést na obec Osek. V pramenech se píše různě: 1235 *Ozdeck*, 1240 *Ozec*, 1378 *Osek*, 1313 *Ossek*, 1390 *Ossick*, 1423 *Ossik*, *Ossyk*, 1454 *Woossek*, 1502 *Vosek*, pak *Wosek* i *Wossek*, od r. 1881 *Osek*.

Založení obce klademe do druhé poloviny 12. století. Dřívější osídlení nebylo prokázáno, ale dá se usoudit, že v blízkosti Hradiště u Březiny a biskupských Rokycan zde bylo nějaké osídlení, z něhož kolonizační činností kláštera v Plasích vznikla význačnější ves Osek. Osek a Volduchy (byly založeny r. 1289 též Plasy) leží na jihovýchodním okraji jeho kolonizační činností, jak dokazuje mapa v klášteře. Pro Plasy svědčí i to, že Osek má farní kostel i pro Volduchy, aby byl duchovně na Rokycanech nezávislý a byl v držení a správě světské, kdežto vsi založené biskupstvím (Borek, Kamenný Újezd, Lítohlavy) byly pod správou biskupských Rokycan.⁶⁵

3.16. Skomelno

Obec Skomelno leží 478 m.n.m. a v pramenech je poprvé zmiňována roku 1379. Pojmenování Skomelno je možné odvozovat od slova skomelný, tj. ten, kdo skomlí, od slovesa skomliti, vydávati hlas jako lišky a psi, skučeti. K adjektivu se doplňovalo slovo ves, tedy Skomelná ves.⁶⁶

⁶⁴ BATĚK, František - HRACHOVÁ, Hana - PRÁŠIL, Petr. *Rokycansko na starých pohlednicích*. 1.vyd. Hostivice : Baron, 2006. ISBN 80-86914-15-1. s. 144.

⁶⁵ <http://www.obecosek.cz/informace-o-obci/historie/> [cit. 12.9.2013]

⁶⁶ BATĚK, František - HRACHOVÁ, Hana - PRÁŠIL, Petr. *Rokycansko na starých pohlednicích*. 1.vyd. Hostivice : Baron, 2006. ISBN 80-86914-15-1. s. 236.

3.17. Vydřiduch

Tento vrch se tyčí nedaleko Žďáru nad cestou z Rokycan k Holoubkovu. Odedávna měl Vydřiduch špatnou pověst. Už před staletími pod ním běžela stará zemská cesta z Prahy do Bavor, cesta nejistá a nebezpečná. Lesy a skály na vrchu skrývaly loupežníky a poběhlíky nekalé mysli. Přepadávali mimojdoucí pocestné a kupce s náklady zboží, olupovali je. Vrch má tedy jméno po těchto vydřiduších.⁶⁷

⁶⁷ KŮS, Petr (sestavil). *Rokycansko v pověstech I.* b.p.v. AM art, 2007. s. 21.

DIDAKTICKÁ APLIKACE

Pro koho :

žáci 6. třídy

Kdy :

druhé pololetí 6. třídy (orientačně měsíc květen, červen)

Aktivita :

tvůrčí psaní

Časový harmonogram :

jedna vyučovací hodina - motivace, tvůrčí psaní

jedna vyučovací hodina - čtení výtvorů a hodnocení

Téma :

Pověsti z Rokycanska aneb jak vznikly názvy měst, obcí a kopců

Motivace :

Učitel žákům prezentuje část Kosmovy kroniky, kde je první zmínka o Rokycanech z roku 1110 (viz. Příloha). Žáci za pomoci učitele text přečtou a přeloží, zároveň se seznámí s paleografií jako oborem. Učitel žáky seznámí s ranou historií Rokycan a společně s žáky diskutuje o možnostech vzniku názvu Rokycany.

Popis aktivity :

Žák dostane na začátku hodiny jeden list A4 s názvem obce, města (případně kopce) a obecním či městským znakem (motivujícím obrázkem kopce). Jeho úkolem bude zapojit svoji tvořivost a vymyslet příběh, který by objasnil, jak zmíněná obec či město dostaly svůj název. Rozsah práce nechá učitel na žákovi, ale neměla by přesahovat stránku a půl formátu A4. Doporučuji, aby si žák nejprve sepsal příběh nanečisto a později v hodině nebo doma jej přepsal. Zaměří se tak i na pravopis, stylistiku a úpravu textu. Podmínkou je také ilustrativní obrázek, který by zachycoval některý moment příběhu (ukázky v Příloze).

Prezentace aktivity :

Svůj výtvor přečte žák před třídou v následující hodině dějepisu. Učitel může doplnit, jak pojmenování skutečně vzniklo, ale není to potřebné.

Hodnocení :

Učitel slovně ohodnotí žakovu práci a úsilí. V písemné podobě se pak zaměří na pravopis práce, který nebude hodnotit známkou, ale ukáže žákovi chyby, kterých se dopustil.

Závěr :

Učitel přes prázdniny nakopíruje všechny texty a v sedmém ročníku je žákům při probírání tématu Zakládání měst rozdává.

Cíle aktivity :

Význam tvůrčího psaní z hlediska formování osobnosti spočívá v deseti oblastech:

- 1) Praktické zvládnutí různých technik k hledání a formulování témat psaní.
- 2) Praktické zvládnutí různých technik stimulace k psaní.
- 3) Praktické zvládnutí různých technik tvorby textu a technik k překonávání blokády při psaní.
- 4) Praktické zvládnutí různých technik sloužících k optimalizaci textu podle potřebných požadavků.
- 5) Rozvoj přirozeného psaní bez omezování tradicí, schématy, klišé a frázemi, rozvoj schopnosti metaforického zachycování světa.
- 6) Uvolnění fantazie v oblasti tematické, rozvoj obrazotvornosti.
- 7) Rozvoj přirozeného smyslového vnímání, cítění a myšlení. Využití psaní jako prostředku rozvíjejícího myšlení, při kterém se dobíráme určitého poznání vnějšího i vnitřního (žakova) světa.
- 8) Odstranění strachu ze psaní textu vůbec, podpora sebejistoty, samostatnosti.
- 9) Psaní jako prostředek zábavy, odreagování a terapie.
- 10) Rozvoj mravní stránky charakteru autora, jelikož tvořivost v této oblasti chápeme jako tvorbu něčeho nového, konstruktivního, jako činnost pozitivního významu, tudíž jako zdůrazňování převahy dobrého nad zlým.⁶⁸

Mezipředmětové vztahy :

Český jazyk - viz. význam tvůrčího psaní, žák se při psaní zaměří také na pravopis, žák se naučí zákonitosti čtení příspěvků před třídou. Žák se seznámí s osobností Kosmase a jeho kronikou.

Výtvarná výchova - žák ztvární část ze svého příběhu také jako ilustraci. Žák rozvíjí své smyslové vnímání a cítění.

Občanská výchova - žák získá další vědomosti a poznatky o svém regionu.

⁶⁸ FIŠER, Zdeněk. *Tvůrčí psaní*. b.p.v. Brno : Paido, 2001. ISBN 80-85931-99-0. s.19.

Klíčové kompetence :

kompetence k učení (žák získává pozitivní vztah k učení)

kompetence k řešení problémů (žák samostatně řeší problémy)

kompetence komunikativní (žák formuluje a vyjadřuje své myšlenky v logickém sledu, souvisle a kultivovaně v písemném i ústním projevu, žák naslouchá promluvám druhých lidí)

kompetence sociální (žák si vytváří pozitivní představu o sobě samém, která podporuje jeho sebedůvěru a samostatný rozvoj)

kompetence občanské (žák respektuje a chrání naše historické a kulturní tradice, projevuje pozitivní přístup pro kulturu a tvořivost)

Doporučená literatura pro učitele :

BATĚK, František - HRACHOVÁ, Hana - PRÁŠIL, Petr. *Rokycansko na starých pohlednicích*. 1.vyd. Hostivice : Baron, 2006. ISBN 80-86914-15-1.

Seznam názvů měst a obcí:

Volduchy

Zbiroh

Břasy

Jablečno

Stupno

Mýto

Březina

Borek

Mirošov

Holoubkov

Podmokly

Kamenný Újezd

Klabava

Ejpovice

Litohlavy

Osek

Skomelno

Dobřív

Strašice

Svojkovice

Veselá

Kařez

Těškov

Medový Újezd

Vežvanov

Radnice

Chomle

Hlohovice

Svinná

Němčovice

Sklená huť

Skořice

Příkosice

Přívětice

Hrádek

Drahoňův Újezd

Názvy kopců:

Žďár

Čilina

Kotel

Vydřiduch

4. HRAD LIBŠTEJN

Zřícenina hradu Libštejn se nachází nad pravým břehem Berounky v katastru obce Liblín v okrese Rokycany. Hrad je vzdálen asi 6,5 km severozápadně od Radnic a 10 km jihovýchodně od Kralovic. Z hradu, který nechal založit v roce 1367 Oldřich Tista z Hedčan, se do této doby dochovala pouze severní věž.⁶⁹

4.1. Historie hradu

Hrad Libštejn si jako své pohodlné sídlo vystavěl Oldřich Tista z Hedčan, který působil ve službách krále Karla IV. jako magister fabricae (ředitel jeho staveb).⁷⁰ Koncem 14. století získala hrad významná šlechtická rodina Kolovratů a jedna z jejich hlavních větví pak přijala název hradu do svého jména - Libštejnští z Kolovrat.⁷¹ V roce 1430, kdy držel hrad Hanuš I. Libštejnský z Kolovrat, ho dlouhodobě neúspěšně obléhalo silné husitské vojsko.⁷² Že hrad nebyl dobyt bylo zásluhou souhry politických okolností a diplomatické zdatnosti majitele.⁷³ Od roku 1510 přešel do rukou Valdštejnů a v roce 1543 byl hrad rozdělen mezi tři bratry, což si vyžádalo stavební úpravy. V průběhu druhé poloviny 16. století přestal být Libštejn rezidentským objektem, jeho údržba byla zanedbávaná a v důsledku toho hrad rychle chátral.⁷⁴ V roce 1590 se zřítily střechy a zkáza byla dokonána v roce 1639, když Libštejn vypálili Švédové.⁷⁵ Střediskem panství se stal blízký Liblín.⁷⁶

4.2. Dispozice hradu

Oldřich Tista nechal vystavit dvojdílný hrad, po obvodu zastavěné čtverhranné předhradí leželo níže než jádro. Hlavními objekty jádra byly dva rovnoběžné obdélné paláce svírající mezi sebou dlouhé, úzké nádvoří. Jeho čela tvořily dvě čtverhranné obytné věže, s výjimkou ploché věže se zaobleným nárožím.⁷⁷ Severní obytná věž se dodnes dochovala prakticky

⁶⁹ WAGNEROVÁ, Magdalena. *Tajemství zřícenin v Čechách a na Moravě*. 1.vyd. Praha : PLOT, 2011. ISBN 978-80-7428-076-4. s. 63.

⁷⁰ DURDÍK, Tomáš - SUŠICKÝ, Viktor. *Zříceniny hradů, tvrzí a zámků. Západní Čechy*. 1.vyd. Praha : Agentura Pankrác, 2005. ISBN 80-86781-06-2. s. 101.

⁷¹ FAJT, Jiří. *Gotika v západních Čechách (1230 - 1530)*. Praha : Národní galerie, 1995. ISBN 80-7035-088-1. s.393.

⁷² tamtéž. s.393.

⁷³ DURDÍK, Tomáš - SUŠICKÝ, Viktor. *Zříceniny hradů, tvrzí a zámků. Západní Čechy*. 1.vyd. Praha : Agentura Pankrác, 2005. ISBN 80-86781-06-2. s. 103.

⁷⁴ tamtéž. s. 101.

⁷⁵ WAGNEROVÁ, Magdalena. *Tajemství zřícenin v Čechách a na Moravě*. 1.vyd. Praha : PLOT, 2011. ISBN 978-80-7428-076-4. s. 63.

⁷⁶ BĚLOHLÁVKOVÁ, Jana. *Západočeské hrady a zámky*. 1.vyd. Plzeň : Západočeské nakladatelství, 1988. s.12.

⁷⁷ FAJT, Jiří. *Gotika v západních Čechách (1230 - 1530)*. Praha : Národní galerie, 1995. ISBN 80-7035-088-1. s.393.

v plné výši a představuje dominantu zříceniny.⁷⁸ Spojení mezi jednotlivými prostory palácového komplexu zajišťovaly pavlače. Za věží s kaplí stávaly ještě další obytné budovy zakončené nepravidelně oblou baštou. V pozdní gotice vznikl ve vnějším ohrazení jádra nový spodní palác.⁷⁹ Z obranného hlediska byla poloha hradu na skalce obklopená ze tří stran třemi vyššími návršími nevýhodná. Mimořádně nevýhodné bylo především situování předhradí. Přímo před jeho čelním příkopem totiž stoupá svah východním směrem. Obě nároží jeho čela zajistili čtverhranné věže, kromě nich pak na předhradí existovala ještě třetí věž. Na vnitřní ploše hradu lze předpokládat hospodářskou zástavbu a podle písemných pramenů zde byl také pivovar a sladovna.⁸⁰

K další stavební aktivitě na Libštejně došlo ve třicátých letech 15. století jako reakce na husitské obležení. Jádro hradu touto dobou získalo dnešní rozsah. Do spodní části bylo možné vstoupit branou obdélného půdorysu na východní straně. Nejpozději touto dobou jádro zajistil i parkán⁸¹, příkop a val na severovýchodní straně. Přes značný počet místností ve starších stavbách jádra vystavěli následně nový rozměrný plochostropý palác. Díky lešeňovému kůlu, který byl při výstavbě použit, se podařilo získat dendrodatum výstavby paláce, rok 1438.⁸²

Podobu hradu dále formovaly další stavební úpravy v pozdní gotice. V měnicích se podmínkách rozvoje dělostřelectva a husitského obležení v roce 1430 vyvstala nutnost eliminace ohrožení vyplývající z nevýhodné polohy hradu. Měl-li si Libštejn zachovat bezpečí, muselo být zamezeno případným oblehatelům osazení okolních výšin. Z toho pohledu byla nejnebezpečnější ostrožna severovýchodně od hradu, která byla rovnoběžná s řekou. Zřejmě v průběhu 15. století zde postavili masivně předsunutou baštu, která je v pramenech zvaná jako Stará. Baštu zajišťoval na čelních a bočních stranách okružní val a příkop. Toto opatření nebylo záhy shledáno dostačujícím, a tak byla v průběhu 15. a 16. století vystavěna druhá předsunutá bašta zvaná Nová. V průběhu 16. století si rozdělení jádra mezi více uživatelů vyžádalo další stavební zásahy.⁸³

⁷⁸ DURDÍK, Tomáš - SUŠICKÝ, Viktor. *Zříceniny hradů, tvrzí a zámků. Západní Čechy*. 1.vyd. Praha : Agentura Pankrác, 2005. ISBN 80-86781-06-2. s. 102.

⁷⁹ FAJT, Jiří. *Gotika v západních Čechách (1230 - 1530)*. Praha : Národní galerie, 1995. ISBN 80-7035-088-1. s.393.

⁸⁰ DURDÍK, Tomáš - SUŠICKÝ, Viktor. *Zříceniny hradů, tvrzí a zámků. Západní Čechy*. 1.vyd. Praha : Agentura Pankrác, 2005. ISBN 80-86781-06-2. s. 102.

⁸¹ prvek hradního opevnění, jde o prostor před samotnými hradbami, který je z přední strany chráněn další, zpravidla menší zdí či náspem

⁸² tamtéž. s. 103.

⁸³ tamtéž. s. 103.

Libštejn je památkou mimořádného významu a představuje jeden z vrcholů šlechtické hradní architektury doby vlády Karla IV., v němž je tendence ke srůstání obytných věží s paláci i ke zdvojování těchto věží a paláců. Je tedy ukázkou průsečíků hlavních směrů, kterými se tehdy ubírala česká hradní architektura.⁸⁴

Následující podkapitola o každodenním životě na středověkém hradě slouží jako podklad k expozici pro učitele, proto má za cíl být spíše popularizační než odborná. Opírá se o to, co by nejspíše zajímalo žáky. Dějinami každodennosti se zabývá řada odborných i popularizačních publikací, a také spousta internetových stránek, kde je možné nalézt mnoho dalších potřebných informací.

4.3. Každodenní život na středověkém hradě

I když z většiny středověkých hradů zbyly pouhé trosky, vzbuzují dodnes úctu a obdiv. Vévodí okolní krajině, nesou osobitá jména odrážející tvar krajiny (Hrubá skála) nebo znamení z rodového erbů (Rožmberk). Středověcí stavitelé se naučili využívat terénu a pouze některé z hradů se nacházely v místě předchozích hradišť. V českých zemích se hrady začaly stavět ve 12. století, nejstarší byla Přimda z první poloviny 12. století, později byl vystavěn také Pražský hrad.⁸⁵ Největší stavební rozmach hradů ale přišel až ve století třináctém a čtrnáctém. Mnozí z velmožů, kterým panovník svěřil správu nad svými hrady, se později stali zakladateli významných panských rodů. Od panovníka získali odměnou majetek a sami začali stavět vlastní hrady jako rodová sídla. Vedle hradů královských se tedy setkáváme i s hrady šlechtickými.⁸⁶

4.3.1. Dispozice a funkce hradu

Hrad byl správcem krajiny i centrem její správy. Uvnitř hradních pevností sídlila vojenská posádka, správci hradů zajišťovali bezpečnost a pořádek na svěřeném území a v časech ohrožení se hrady staly útočištěm okolního obyvatelstva.⁸⁷

Jádrem hradu byla pevná obranná věž se zdmi až několik metrů silnými a nedobytným vchodem. Kolem hradu obvykle bylo několik pásů hradeb, valů a vodních opevnění. Uvnitř

⁸⁴ FAJT, Jiří. *Gotika v západních Čechách (1230 - 1530)*. Praha : Národní galerie, 1995. ISBN 80-7035-088-1. s.395.

⁸⁵ SPUNAR, Pavel. a kol. *Kultura středověku*. 2.vyd. Praha : Academia, 1995. ISBN 80-200-0547-1. s.25.

⁸⁶ tamtéž. s.26.

⁸⁷ PETRÁŇOVÁ, Lydia. *Průvodce všedním životem ve středověku*. 1.vyd. Praha : SPL - Práce, 2005. ISBN 80-7361-003-5. s. 31.

hradu pak vyrůstaly vedlejší budovy sloužící k ubytování čeledi a posádky, k ustájení koní, uskladnění zbraní a zásob.⁸⁸

Funkce hradů tedy byla obytná a také obranná, v průběhu 13. a 14. století se při stavbě hradu dávala přednost jeho obranyschopnosti před pohodlným bydlením. Teprve v době Václava IV. se dává přednost pohodlnějšímu bydlení, hrad totiž musel plnit i funkci reprezentační.⁸⁹

Obydlí hradního pána bývalo nejvíce chráněným místem a v některých hradech se nacházelo přímo ve věži (donjonu). Nejdůležitější místností hradů byl velký sál, kde se odehrávaly činnosti spojené s rytířským životem, hostiny, návštěvy a slavnosti. Větší hrady měly vlastní kapli, v malých hradech ji nahradil domácí oltář.⁹⁰ Vedle sálu se pak nacházely ložnice, do kterých se vcházelo zvenčí přes pavlače. V přízemí hradu byly sklady a zásobárny.⁹¹

Mezi zařízení komnat patřily truhly, kam se ukládaly šaty, nádoby, ale komnaty sloužily také na spaní. Skříňe jako nový typ nábytku stávaly v hradech spíše pro reprezentaci.⁹²

S vytápěním hradu to bylo složité, většina tepla z krbů unikala do komína a až kachlová kamna, která se začala využívat v průběhu 14. století, dokázala pokoj ohřát.⁹³ Svítilo se dlouhými smolnými loučemi zasunutými do kovových držáků nebo hliněnými kahánky na olej.⁹⁴ V kapli zářily drahé voskové svíčky.⁹⁵

Pro život na hradě byla nesmírně důležitá studna a tam, kde nebyl dost silný pramen, se zachycovala dešťová voda do cisterny.⁹⁶ Důležitou součástí hradu byla také kuchyně

⁸⁸ PETRÁŇOVÁ, Lydia. *Průvodce všedním životem ve středověku*. 1.vyd. Praha : SPL - Práce, 2005. ISBN 80-7361-003-5. s. 31.

⁸⁹ SPUNAR, Pavel. a kol. *Kultura středověku*. 2.vyd. Praha : Academia, 1995. ISBN 80-200-0547-1.s.26.

⁹⁰ BÍGL, Zdeněk. *České země za posledních Přemyslovců*. 1.vyd. Praha : Albatros, 1993. ISBN 80-00-00410-0.s. 15.

⁹¹ PETRÁŇOVÁ, Lydia. *Průvodce všedním životem ve středověku*. 1.vyd. Praha : SPL - Práce, 2005. ISBN 80-7361-003-5. s. 31.

⁹² BÍGL, Zdeněk. *České země za posledních Přemyslovců*. 1.vyd. Praha : Albatros, 1993. ISBN 80-00-00410-0.s. 15.

⁹³ MÁRTLOVÁ, Claudia. *101 nejdůležitějších otázek. Středověk*. 1.vyd. Velké Bílovice : TeMi, 2007. ISBN 978-80-903873-7-9.s. 98.

⁹⁴ BÍGL, Zdeněk. *České země za posledních Přemyslovců*. 1.vyd. Praha : Albatros, 1993. ISBN 80-00-00410-0.s. 15.

⁹⁵ PETRÁŇOVÁ, Lydia. *Průvodce všedním životem ve středověku*. 1.vyd. Praha : SPL - Práce, 2005. ISBN 80-7361-003-5. s. 31.

⁹⁶ MÁRTLOVÁ, Claudia. *101 nejdůležitějších otázek. Středověk*. 1.vyd. Velké Bílovice : TeMi, 2007. ISBN 978-80-903873-7-9.s. 103.

opatřená širokým komínem, pro provoz a zásobování sloužil mlýn, pivovar, kovárna, cihelna, chlévy, stáje a sýpky, které se nacházely v předhradí.⁹⁷

4.3.2. Stolování a hostiny

Stůl byl posvátným místem v obydlí rolníka, řemeslníka, šlechtice i kněžího. Stůl nesměl nikdo znečistit (pokládat na něj náradí, používat jej na psaní apod.), protože na něj patřily pokrmy a nápoje. Ke slavnostní úpravě stolu patřil i ubrus. Ve vyšších kruzích se učilo pravidlům stolování a některá z nich platí dodnes - např. nemluvit a nepít s plnými ústy, nehltat velká sousta, neolizovat nůž atd. Každý stolovník měl před sebou talíř, lžíci a nůž. Místo vidličky se používaly tři prsty každé ruky. Pokrmy pro panské hostiny připravovali kuchaři s pomocníky v kotlích a na rožních. Opékaly se celé kusy zvěře, rozně se otáčely ručně nebo pomocí závaží. Pokrmy se v době středověku nerozlišovaly na sladké a slané, takže omáčky k pepřeným pečením kuchaři sladili medem a ovocem. Těžká kořeněná jídla zapíjeli stolovníci moštem, pivem, medovinou nebo vínem.⁹⁸ Co se jedlo a pilo, záleželo především na zásobovací situaci, společenském postavení a na náboženských předpisech, které v postní dny (těch bylo asi sto padesát do roka) zakazovaly jíst maso, vejce a mléčné výrobky. Základní potravou všech vrstev obyvatelstva byl chléb, kaše a polévky. Zelenina, ovoce a salát se netěšily příliš velké oblibě.⁹⁹

Jako ukázkou uvádím jídelníček z knihy Jeana Verdona *Volný čas ve středověku*:

První chod: kapoun na česneku, husa připravená jako krkovička a opečené jitrnice, hovězí a skopové maso, králičí maso nadívané kaší, telecí a zaječí maso.

Druhý chod: kapouni, koroptve, zajáci, nadívané vepřové, bažanti pro pány, masové a rybí želé

Mezichod: štiky a kapři

Mezichod vybraného jídla: labuť, pávi, volavky, bukači a další dobroty

Na závěr: zvěřina, rizoto, kapouní paštika, krémový nákyp, košíčky z lístkového těsta plněné krémem s mandlovou příchutí, nakládání úhoři, ovoce, trubičky a klaret.¹⁰⁰

Během hostin přednášeli svá veršovaná díla dvorští básníci. V těchto básních líčili dobrodružné příběhy rytířů a opěvovali jejich statečné činy a rytířské ctnosti. O veselou

⁹⁷ PETRÁŇOVÁ, Lydia. *Průvodce všedním životem ve středověku*. 1.vyd. Praha : SPL - Práce, 2005. ISBN 80-7361-003-5. s. 33.

⁹⁸ tamtéž. s. 73.

⁹⁹ MÁRTLOVÁ, Claudia. *101 nejdůležitějších otázek. Středověk*. 1.vyd. Velké Bílovice : TeMi, 2007. ISBN 978-80-903873-7-9.s. 94.

¹⁰⁰ VERDON, Jean. *Volný čas ve středověku*. 1.vyd. Praha : Vyšehrad, 2003. ISBN 80-7021-543-7. s. 95.

náladu panstva se starali také žakéři, kteří byli potulnými artisty, herci a zpěváky v jedné osobě. Mezi svá akrobatická a šaškovská vystoupení vkládali vtipné písně a básně.¹⁰¹

4.3.3. Hygiena

S hygienou si na hradech moc starostí nedělali. Hradní nádvoří bylo rozblácené, plné odpadků, hnoje a pobíhajících zvířat. Na mnoha hradech můžeme vidět pozůstatky záchodu - prevětu, vysunutého arkýře s kamennou sedačkou s kruhovým otvorem, odkud fekálie padaly dolů podél zdi do hradních příkopů. Pravidelné čištění zubů a umývání vlasů nebylo zvykem, ale k obvyklým starostem patřilo vyčesávání a vybírání vši, blech či hmyzu. Ruce a obličej si lidé většinou myli v dřevěných nádobách s vodou. K očištění těla sloužily lázně, které se později staly celospolečenským obřadem.¹⁰²

4.3.4. Věk středověkého obyvatelstva

Průměrná délka života se pro raně i vrcholně středověkou Evropu odhaduje na třicet až třicet tři let. V pozdním středověku se průměrná délka života v důsledku morové rány patrně snížila. Tyto nízké průměrné hodnoty jsou způsobené především vysokou kojeneckou a dětskou úmrtností. V raném středověku způsobovaly úmrtnost kojenců především infekční nemoci a poruchy zažívání, zemřelo asi 20% dětí, v pozdním středověku se odhaduje, že zemřelo kolem 30% dětí. Kdo přečkal dětství a dospívání, dožil se v průměru kolem padesáti let. Šlechtici se díky lepší výživě a menší tělesné námaze dožívali více než rolníci. Ženy se kvůli častým těhotenstvím a porodům dožívaly nižšího věku než muži.¹⁰³

4.3.5. Hry a volný čas

Hry provázely středověké obyvatele již od dětství, kdy je matky nebo chůvy učily vnímat svět pomocí říkadla a popěveků - *Kovej, kovej, kovářičků* (hra s nožičkami), *Šiju boty do roboty* (hra s ručičkami), *Takhle jedou páni* (houpání na kolenou) apod. Dětské hračky pak vždy odrážely svět dospělých. Synové rytířů si často hráli s dřevěnou tyčkou zakončenou koňskou hlavou, na které se dalo rozkročmo sedět, a také dřevěným mečem. Hračkou dívek byly především dřevěné, hliněné a hadrové panenky. Kromě těchto hraček poháněly děti bičikem káču, bubnovaly na bubínky, cvrnkaly kuličky do důlků, chodily na chůdách, házely míčem,

¹⁰¹ BÍGL, Zdeněk. *České země za posledních Přemyslovců*. 1.vyd. Praha : Albatros, 1993. ISBN 80-00-00410-0.s. 15.

¹⁰² PETRÁŇOVÁ, Lydia. *Průvodce všedním životem ve středověku*. 1.vyd. Praha : SPL - Práce, 2005. ISBN 80-7361-003-5. s. 75.

¹⁰³ MÁRTLOVÁ, Claudia. *101 nejdůležitějších otázek. Středověk*. 1.vyd. Velké Bílovice : TeMi, 2007. ISBN 978-80-903873-7-9.s. 103.

střílely z vlastnoručně vyrobených luků a praků.¹⁰⁴ Oblíbenou hrou šlechticů byla kvintána, busta dřevěného panáka postavená na kůlu a otáčející se na čepu. Panák držel v pravé ruce hůl a v levé štít, pokud ho rytíř netrefil svým dřevěným mečem přímo do hrudi, tak dostal od panáka ránu holí.¹⁰⁵

Dospělí šlechtici se bavili především lovem velké ušlechtilé zvěře - jelena, kance a medvěda.¹⁰⁶ Kromě toho se pořádaly také rytířské turnaje, které byly přehlídkou rytířské zdatnosti a jakousi soutěživou hrou na válku. Byly to několikadenní slavnosti spojené se sportovním kláním, kdy se rytíři na kolbišti předváděli ve dvojicích i ve skupinách před zraky paní a dívek.¹⁰⁷ Na vítěze čekaly vzácné dary, které jim předaly dvorní dámy a slečny. Oblíbenou hrou byly kostky, šachy, mlýn nebo dáma.¹⁰⁸

4.3.6. Gotická móda

Podle oděvu se ve středověku poznalo, do jaké spolčenosti člověk patří. Oděv byl obrazem zámožnosti a povolání, u žen též vypovídal o stavu. Vdaná žena musela své vlasy ukrývat pod závojem nebo čepcem, svobodné dívky měly vlasy rozpuštěné a svázané stužkami.¹⁰⁹ Móda šlechty se těšila značným výsadám, nákladným a nápadným oděvem dávali urození najevo svoji nadřazenost. Zvláštností bylo nošení rolničků na oděvu, ty varovaly, že se blíží významná osoba. Urození lidé si pořizovali oděv z jemných a pestrých látek z dovozu, z kožešin vzácných zvířat a zdobili se nápadnými drahocennými šperky.¹¹⁰

Základem mužského a ženského středověkého oděvu byly přes hlavu navlékané a přepásané sukně (oděv ze sukna). Do počátku 14. století měly rovný košilový střih a lišily se jen materiálem a zdobností. Lidé nenosili spodní prádlo, zato oblékali dvě sukně, jednu slabší jako spodničku a jednu silnější. Ženské sukně sahaly až ke kotníkům, zato mužské byly kratší,

¹⁰⁴ PETRÁŇOVÁ, Lydia. *Průvodce všedním životem ve středověku*. 1.vyd. Praha : SPL - Práce, 2005. ISBN 80-7361-003-5. s. 63.

¹⁰⁵ VERDON, Jean. *Volný čas ve středověku*. 1.vyd. Praha : Vyšehrad, 2003. ISBN 80-7021-543-7. s. 143.

¹⁰⁶ LE GOFF, Jacques (ed.). *Středověký člověk a jeho svět*. 1.vyd. Praha : Vyšehrad, 1999. ISBN 80-7021-274-8. s. 86.

¹⁰⁷ PETRÁŇOVÁ, Lydia. *Průvodce všedním životem ve středověku*. 1.vyd. Praha : SPL - Práce, 2005. ISBN 80-7361-003-5. s. 29.

¹⁰⁸ VERDON, Jean. *Volný čas ve středověku*. 1.vyd. Praha : Vyšehrad, 2003. ISBN 80-7021-543-7. s. 143.

¹⁰⁹ MÄRTLOVÁ, Claudia. *101 nejdůležitějších otázek. Středověk*. 1.vyd. Velké Bílovice : TeMi, 2007. ISBN 978-80-903873-7-9. s. 94.

¹¹⁰ PETRÁŇOVÁ, Lydia. *Průvodce všedním životem ve středověku*. 1.vyd. Praha : SPL - Práce, 2005. ISBN 80-7361-003-5. s. 69.

a tak si pánové na nohy navlékali přiléhavé nohavice z kůže nebo látky, které kryly i chodidla. Na nohou se nosily přepychové stěevíce s dlouhými špicemi - nosy.¹¹¹

S rytířskou kulturou se ve 13. století šířila i móda v oblékání. Především se začal rozlišovat mužský oděv od ženského.¹¹² Ženy nosily podle francouzské módy projmuté šaty s hlubokými výstřihy, které zdůrazňovaly linii postavy, rukávy, které na loktech přecházely do dlouhých cípů sahajících až k zemi.¹¹³

4.4. Pověst k hradu, motivace pro žáky

Kdysi dávno žil na Libštejnu hradní pán, který k smrti nenáviděl pána z nedalekého hradu Krašova. Jejich svár započal hádkou o statek, který stál na pomezí jejich polností, ale nikdo nedokázal rozhodnout, komu statek náleží. Pán z Krašova odmítl čekat, jak spor dopadne, a statek obsadil. Pán z Libštejna se rozlítil. Vyčkal, až rytíř z Krašova odjede, ozbrojil své poddané, přepadl Krašov, vyloupil ho a rodinu hradního pána zajal. Odvlekl je na Libštejn a uvěznil v hlubokém hradním sklepení. Zpočátku se nedělo vůbec nic a život šel dál jako předtím. Rytíř z Krašova bojoval v cizině a celé dva roky netušil, co se děje v jeho domovském hradě. O to větší byla jeho zlost po návratu, když doma nenašel ani ženu, ani děti, ani vzkvétající hrad. A tak shromáždil několik věrných a vyrazil k Libštejnu. Použil lsti, vnikl dovnitř a hrad podpálil. Nastal zmatek, kterého rytíř z Krašova využil, aby zajal nepřítel a osvobodil svoji rodinu. Do hradního sklepení přišel bohužel pozdě, jeho žena i děti byly dávno mrtvé a zůstaly po nich jen kosti. Zoufalství rytíře bylo veliké, a tak se stalo, že jeho pozornost ochabla a toho využil pán z Libštejna a truchlícího nepřítel na místě zabil. Dlouho však svého soka nepřežil, na prvním nádvoří, kde bitva pokračovala, vzápětí přišel mečem jednoho z krašovských zbrojnošů o život. Jeho žena se pokoušela z hradu uniknout postranním vchodem, ale jeden z útočníků byl rychlejší. Od těch dob obyvatelé okolních vesnic slyšeli, jak se z rozvalin libštejnského hradu ozývá nářek obětí nedávné krvavé bitvy. Po čase nářek ustal, ale v rozvalinách zpusťšeného hradu se za jasných nocí začal objevovat přízrak libštejnské paní zahalené do bílého roucha. Zmizí prý tehdy, až se nějaký dobrák odhodlá, v rozvalinách najde její kosti a důstojně je pohřbí.¹¹⁴

¹¹¹ PETRÁŇOVÁ, Lydia. *Průvodce všedním životem ve středověku*. 1.vyd. Praha : SPL - Práce, 2005. ISBN 80-7361-003-5. s. 70.

¹¹² MÁRTLOVÁ, Claudia. *101 nejdůležitějších otázek. Středověk*. 1.vyd. Velké Bílovice : TeMi, 2007. ISBN 978-80-903873-7-9.s. 94.

¹¹³ BÍGL, Zdeněk. *České země za posledních Přemyslovců*. 1.vyd. Praha : Albatros, 1993. ISBN 80-00-00410-0.s. 49.

¹¹⁴ WAGNEROVÁ, Magdalena. *Tajemství zřícenin v Čechách a na Moravě*. 1.vyd. Praha : PLOT, 2011. ISBN 978-80-7428-076-4. s. 63-64.

DIDAKTICKÁ APLIKACE

Pro koho :

žáci 7. třídy

Kdy :

první pololetí (orientačně měsíc říjen)

Aktivita :

exkurze na hrad Libštejn

pracovní list

Časový harmonogram :

jeden den exkurze

Doprava najatým autobusem nebo vlakem do Radnic, odtud je to pěšky po turistické značce cca 10 km.

Téma:

Život na středověkém hradě

Motivace :

Učitel v předchozích hodinách prezentuje gotiku jako další velký umělecký sloh. Představí žákům významné gotické stavby v Plzeňském kraji a představí jim nejvíce dochovanou zříceninu hradu na Rokycansku - Libštejn. Před exkurzí vede učitel s žáky motivační rozhovor na téma, jak mohl vypadat život na středověkých hradech a zda by žáci chtěli na hradě ve středověku žít. Jako možnou motivaci lze použít také krátkou ukázkou z filmů, které zachycují život na hradě (pohádky, Noc na Karlštejně apod.). Na cestě k hradu učitel seznámí žáky z pověstí, která se k hradu váže (viz. podkapitola Pověst k hradu aneb motivace pro žáky). Učitel žáky motivuje také odměnou pro nejlepší tři cestovní kanceláře (váže s k poslednímu devátému úkolu), kteří dostanou certifikát a budou ohodnoceni známkou.

Popis aktivity :

Žák během exkurze pracuje ve dvojici se svým spolužákem na pracovním listě, který obsahuje 8 úkolů, jež musí vyplnit během exkurze, a jeden domácí úkol, na jehož vypracování dostane dvojice týden času. První úkol se vztahuje k výkladu učitele během exkurze. Ve druhém úkolu žák propojí své znalosti z vyučovacích hodin o gotice a středověku a také

své zkušenosti z vlastních návštěv hradů. Ve třetím úkolu si žák vizualizuje gotický oděv. Ve čtvrtém úkolu žák popíše a zafixuje si jednotlivé části hradu. V pátém a šestém úkolu formou odborného historického úsudku posoudí jídelniček a vybavení středověkého hradu. V sedmém úkolu pomocí červených polí v sudoku žák vylučuje datum založení hradu Libštejn. V osmém úkolu žák podle svých uměleckých možností ztvární pověst o hradu. V devátém domácím úkolu žáci vypracují informační leták a program na jeden den života na středověkém hradě.

Prezentace aktivity:

Žáci v papírové formě prezentují svůj domácí úkol, představí spolužákům cíl exkurze, nabídnou jim vhodný program, snaží se je zaujmout a přilákat právě na svůj zájezd.

Hodnocení:

Učitel slovně a známkou ohodnotí vypracování pracovních listů. Zvláště učitel ohodnotí domácí úkol, zaměří se především na originalitu a provedení informačního letáku.

Závěr:

Žáci si pozorně poslechnou všechny nabídky cestovních kanceláří, které vlastní jejich spolužáci, a poté hlasují pro ten nejlepší zájezd. Žák udělí pouze jeden hlas, učitel má právo tří hlasů. Tři nejlepší cestovní kanceláře jsou odměněny známkou a také certifikátem pro nejlepší cestovní kancelář (viz. Příloha).

Cíle aktivity:

Žák aplikuje poznatky z vyučovacích hodin o gotice a středověku na příkladu regionální tematiky. Propojí a uplatní své znalosti o životě na středověkém hradě získané z filmů nebo knih. Vytvoří námět na exkurzi na jiný gotický hrad a vymyslí program exkurze. Žák výtvarně ztvární výjev s pověstí o hradě Libštejn.

Mezipředmětové vztahy :

Výtvarná výchova - žák získá základní informace o uměleckém slohu gotika. Žák se seznámí s odíváním na středověkém hradě. Žák umělecky ztvární výjev z pověsti o hradu Libštejn.

Občanská výchova - žák získá přehled o historických památkách ve svém regionu.

Tělesná výchova - žák ujde cca 20 km terénem (pokud se k přepravě učitel rozhodně využít vlaku)

Matematika - žák použije logické myšlení při doplňování sudoku (úkol v pracovním listě)

Klíčové kompetence :

kompetence k učení (žák uvádí jednotlivé pojmy do souvislostí a propojuje poznatky do širších celků, efektivně tyto informace využije v praktickém životě)

kompetence k řešení problému (žák vyhledá vhodné informace k řešení pracovního úkolu)

kompetence komunikativní (žák rozumí různým typům textů a záznamů, obrazových materiálů...)

kompetence sociální (žák pracuje ve dvojici a naučí se spolupráci s druhými, respektuje různá hlediska pohledu, vytváří ve dvojici příjemnou atmosféru)

kompetence občanské (žák respektuje, chrání a ocení naše tradice, kulturní a historické dědictví a projevuje k nim pozitivní postoj)

5. VODNÍ HAMR V DOBŘÍVĚ

První písemná zmínka o obci Dobřív je uváděna v listině krále Jana Lucemburského z roku 1325, kterou postoupil Petru Vokovi do dědičného vlastnictví Dobřív a dvě další vesnice. Ves stála na místě bývalého Dobřejova dvorce na pravém břehu Černého (dnes Padrt'ského) potoka.¹¹⁵ Dnes je obec známá svými roubenými stavbami a byla prohlášena za vesnickou památkovou zónu.

Historie obce je úzce spjata s výrobou železa a litiny technikou používanou od poloviny 16. století. Byly zde budovány dvě hutě, po nichž se dochovaly až do současnosti některé stavby. Částečně funkční je tzv. Hořejší huť, která slouží nyní jako technická památka připomínající práci našich předků- vodní hamr.¹¹⁶

5.1. Hořejší huť

Památkově chráněné lipové stromořadí (alej u náhonu) proti proudu padrt'ského potoka přivede zájemce k zachovalé památce Dobřív - vodnímu hamru, poslednímu pozůstatku Hořejší hutě. Vodní hamr stál pravděpodobně již v 16. století, ale do nepřetržitého provozu byl uveden v roce 1656. Hamr byl dovezen z Dolejší hutě a „*instalován do pustého mlýnce, kde už dříve hamr stál*“.¹¹⁷ K ohřevu železa sloužily pece a sklady pro dřevo a uhlí. V letech 1701-1702 byly přistavěny další budovy a zřízena nová vyhřívací pec. Budova hamru byla postavena jako dřevěná trojlodní hala na 16 sloupech a pokryta šindelem. Celkové náklady na přestavbu činily 105 zlatých a 100 robotních potahů.¹¹⁸ V letech 1825 - 1830 byla zahájena přestavba hamru, a to zhruba do dnešní podoby, ale kratší, o délce 26 metrů.¹¹⁹ Na straně u hráze rybníka se nacházely dvě další přístavby a ve zděném přístavku byla umístěna vyhřívací pec. Hamr měl 5 vodních kol na vrchní vodu, která prodlouženými hřídeli poháněla nadhazovací a stlačovací hamry, dále měch na vzduch a transmisní řemenový převod po celé dílně.¹²⁰

V blízkosti hamru byl postaven roku 1723 cánhamr, zde se ocelové tyče (cány) většího průřezu překovávaly na průřezy menších rozměrů, čtvercové nebo obdélníkové a ty se používaly při kování požadovaného náradí.¹²¹ Cánhamr byl přestavován, vytvořen nový vodní

¹¹⁵ SVĚTLÍK, Jiří. *Dobřív*. 1.vyd. Dobřív : Petr Mikota, 2000. ISBN 80-902692-3-0. s. 7.

¹¹⁶ KOUBLE, Karel. *Vodní hamr a výroba železa*. b.p.v. Rokycany : Muzeum Dr. Bohuslava Horáka, 2005. s. 4.

¹¹⁷ tamtéž. s. 6.

¹¹⁸ SVĚTLÍK, Jiří. *Dobřív*. 1.vyd. Dobřív : Petr Mikota, 2000. ISBN 80-902692-3-0. s. 39.

¹¹⁹ tamtéž. s. 40.

¹²⁰ tamtéž. s. 7.

¹²¹ TŮMA, Karel. *Vodní Hamr v Dobřívě*. b.p.v. ONV : Okresní muzeum v Rokycanech, 1986.

náhon přímo z potoka a vodní kolo bylo poháněno spodní vodou. V roce 1855 bylo zařízení zbouráno.

Po roce 1945 splynul dobřívský podnik se Železárnami v Hrádku, kovalo se zde zemědělské nářadí - lopaty, rýče, pluhová ostří, kladiva aj.¹²² Provoz Hořejší hutě byl ukončen v roce 1955. Po zastavení výroby hrozil vodnímu hamru úplný zánik. Zasluhou dobřívských občanů, Muzea Dr. Bohuslava Horáka v Rokycanech, Národního technického muzea v Praze a částečně Železáren v Hrádku se podařilo vodní hamr nejen zachovat, ale také i opravit a zprovoznit. Vodní hamr v Dobřívě je významná technická památka a od roku 2010 je zapsán do Seznamu národních kulturních památek.¹²³

5.2. Dolejší huť

Dolejší huť je mladší a první zmínka o ní je z roku 1526. Byla v majetku rodu Lobkoviců stejně jako celé Zbirožsko. Při dělení panství roku 1546 dostal huť do držení Jan mladší Lobkovicz. Celková rozloha hutě byla v té době menší než je dnešní zástavba, která je výsledkem mnoha přestaveb a změn v průběhu čtyř století.¹²⁴ Dům č. p. 35 (šichtamt), sloužil jako byt majitelů nebo vedoucích hutí. Byl postaven za Viléma Šířera v druhé polovině 17. století. Jde o původem barokní dům s fasádou členěnou lizémami, s litinovým znakem slévačů v kruhové kartuši na průčelí a s litinovou destičkou zobrazující neznámého světce nad levým vchodem.¹²⁵ Další budovou Dolejší hutě je dnes ještě stojící bývalá válcovna z roku 1856. Po mnoha přestavbách existuje také budova bývalé kovárny z počátku 20. století, která byla později používána jako sklad civilní obrany. V budovách byly vodní hamry, pece na výrobu surového železa a jeho zušlechťování na litinu a ocel. V okolních domech bydleli huťmířtí, hamerníci a úředníci hutí. Byl zde také šichtovní (hutní) úřad, který byl podřízen Vrchnímu báňskému úřadu v Příbrami.¹²⁶

5.3. Výroba oceli a železa

Počátky tavení železa se datují kolem 11. století našeho letopočtu. Železná ruda se zahřívala dřevem nebo dřevěným uhlím a redukcí vznikal houbovitý kus kujného železa prostoupený struskou. Ta se z něho odstraňovala kováním. Po objevu vodního kola a jeho použití k pohonu pákového kladiva se zpracovávalo surové železo na potřebné polotovary pro další výrobu

¹²² TŮMA, Karel. *Vodní Hamr v Dobřívě*. b.p.v. ONV : Okresní muzeum v Rokycanech, 1986.

¹²³ <http://www.marinka.cz/co-se-deje-kolem/vodni-hamr-dobriv> [cit. 20.1.2014]

¹²⁴ SVĚTLÍK, Jiří. *Dobřív. Historie podbrdké vesnice*. 2.vyd. Plzeň : Petr Mikota, 2006. ISBN 80-86596-64-8. s. 13.

¹²⁵ tamtéž. s. 35.

¹²⁶ KOUBLE, Karel. *Vodní hamr a výroba železa*. b.p.v. Rokycany : Muzeum Dr. Bohuslava Horáka, 2005. s. 4.

výkovků. K zvýšení teploty v jednoduchých šachtových pecích se používala ruční dmychadla - kožené měchy. Teplota se zvýšila, když byly měchy poháněné vodním kolem.¹²⁷

Aby vznikla vhodná ocel pro tváření, muselo se surové železo přetavit při vyšších teplotách (1100 - 1300°C). Železo se v peci rozpadlo na větší krystaly, ty se „nabalily“ na tyč a dalším svařováním se vytvaroval potřebný profil pro další výkovky.¹²⁸

Postupným nahrazováním dřevěného uhlí koksem a použitím výkonnějších dmychadel se docílovalo vyšších teplot. Surové železo se čistilo od nežádoucích prvků vypalováním z tekutého kovu. Tím byly v polovině 19. století položeny základy výroby tzv. plávkové oceli.¹²⁹ Ke zkujňování surového železa se začaly používat konvertory, Siemens - Martinské pece¹³⁰, v současnosti elektrické pece.

5.4. Stručná historie vodních hamrů

Hamr je nejstarší název kruhoběžného bucharu, který je poháněn prodlouženým hřídelem od vodního kola. Název byl používán pro celou kovárnu a někdy i pro celou huť. Hutě se budovaly v oblastech, kde byla železná ruda, dostatek paliva a vodní zdroj pro pohon hutnických zařízení. První zmínky o vodních hamrech pocházejí ze 13. století z Francie. V Čechách je zmiňován již z roku 1350, kdy Karel IV. „... udělil horní svobodu na železné doly s hamrem a puchýrnou v Hroznětíně...“ tepelskému klášteru.¹³¹

Vodní hamry rozdělujeme podle pohonu od vodního kola na stlačovací a nadhazovací. Nevýhodou hamrů byla závislost na vodních tocích. Rozvoj techniky v 18. a 19. století, využití páry a vynález parního stroje silně ovlivnily různá průmyslová odvětví. Zavedení parních bucharů do kováren umožnilo kovat výkovky o větší hmotnosti. O velké výkovky měl zájem loďařský průmysl a také zbrojní výroba. V 19. a 20. století začaly vznikat mechanické buchary, současně byla také zaváděna mechanizace při kování těžkých výkovků. Nutnost

¹²⁷ KOUBLE, Karel. *Vodní hamr a výroba železa*. b.p.v. Rokycany : Muzeum Dr. Bohuslava Horáka, 2005. s. 11.

¹²⁸ tamtéž. s. 11

¹²⁹ souhrnné označení ocelí vyráběných v tekutém stavu při teplotě 1600–1800 °C, tj. při překročení teploty tavení oceli. V porovnání s ocelí svářkovou má vlastnosti ve všech směrech téměř shodné. Dosahuje vyšší pevnosti i houževnatosti.

¹³⁰ je vanová pec, určená k přeměně železné taveniny na ocel

¹³¹ KOUBLE, Karel. *Vodní hamr a výroba železa*. b.p.v. Rokycany : Muzeum Dr. Bohuslava Horáka, 2005. s. 13.

zvýšit produktivitu kovářské práce v průmyslu postupně vyvolala zánik pracovišť vodních hamrů.¹³²

5.5.Co se v hutích a hamrech vyrábělo?

V hamrech se odlévalo surové železo do pískových nebo kovových forem. Surové železo se ohřevem „pudlovalo“ a vyráběly se z něho tyče pro další výkovky - např. zbraně, meče, podkovy pro koně, kování na vozy, nářadí pro zemědělské práce. Tyče se kovááním rozšiřovaly a přetvářely na plechové pláty - např. pro štíty, brnění aj. Nástupem moderní technologie při výrobě železa, litiny a oceli v 18. a 19. století zaniká význam stávajících hutí a hamrů a jejich roli přebírají velké podniky a společnosti, hlavně zbrojního charakteru. Vodní hamry se tedy zaměřují na výrobu nářadí pro zemědělství. V padesátých letech 20. století měl hamerník normu vykovat 50 ks pluhových ostří za 8 hodin. Výroba na vodních hamrech skončila v druhé polovině 20. století a hamr v Dobřívě je jediný v České republice, který zůstal zachován in situ včetně dobového zařízení a návštěvníci mají možnost vidět drobné kovářské nářadí.¹³³

V dnešní době provádí hamr v Dobřívě tyto kovářské práce:

Překování a ostření ručního nářadí

krumpáče

motyky a motyčky

sekáče ploché a křížové

oškrty do pneumatických kladiv

sekery

zuby pro lžíce bagrů

Suvenýry

podkovky

zvonce

kované hřebíky se znakem

turistická známka Dobřív

¹³² KOUBLE, Karel. *Vodní hamr a výroba železa*. b.p.v. Rokycany : Muzeum Dr. Bohuslava Horáka, 2005. s. 20.

¹³³ tamtéž. s. 23.

Speciální kovářské práce

trhání zubů po kovářsku

stříhání bankovek a stříhání nehtů na strojních nůžkách z poč. 19. století

podkování kopýtka

vykování pásu cudnosti na míru podle vlastního patentu

výuka středověkého mučení

pálení čarodějnic¹³⁴

¹³⁴ <http://www.muzeumrokycaň.cz/narodni-kulturni-pamatka-vodni-hamr-dobriv/> [cit. 14.10.2013]

DIDAKTICKÁ APLIKACE

Pro koho :

žáci 7. třídy

Kdy :

druhé pololetí (orientačně měsíc květen, červen)

Aktivita :

exkurze do vodního Hamru v Dobřívě

Časový harmonogram :

jeden den (kromě pondělí a úterý - hamr zavřený)

8:00 sraz na nádraží ČD

8:31 odjezd vlakem směr Příkosice

8:43 příjezd do Hrádku u Rokycan, odchod po cyklostezce směr Dobřív (cca 5 km)

10:00 návštěva vodního hamru s průvodcem, ukování vlastního suvenýru (hřebík, podkova)

12:00 prohlídka obce Dobřív (Švédský most, Stará hospoda, roubené chalupy, bývalé domy patřící k hamru...)

15:15 odjezd vlakem z Hrádku u Rokycan

15:27 příjezd do Rokycan¹³⁵

Cenový plán:

20,- Kč jízdné vlakem

15,- Kč vstup do hamru

+ cca 50,- Kč na suvenýr

Téma:

Hamr v Dobřívě - významná technická památka

Motivace :

Jako motivaci učitel žákům pustí asi deseti minutový dokument z cyklu České televize

Za svědky minulosti, dostupný na webové adrese :

<http://www.ceskatelevize.cz/porady/888147-za-svedky-minulosti/484213131440013-vody->

¹³⁵ časy jsou pouze orientační a lze je modifikovat podle vlastních potřeb

[sila-zazracna/](#) . Učitel následně vede s žáky rozhovor o významnosti hamru. Hamr v Dobřívě je jediným dochovaným v České republice včetně dobového zařízení. Učitel žáky seznámí s programem exkurze, která bude kromě návštěvy vodního hamru zahrnovat také vlastnoruční výrobu suvenýru ze železa.

Popis exkurze :

Žák se při exkurzi dozví o historii vodního hamru Dobřívě a také o historii zpracování železa a oceli. Po dobu exkurze žák ve dvojici vyplňuje pracovní list s přidělenými pojmy týkajícími se hamru, kování železa a oceli. Některé pojmy možná zazní z výkladu průvodce a na jiné se žák zeptá.

Hodnocení :

Na konci exkurze učitel společně s žáky vyhodnotí správnost definic pojmů a může žáky ohodnotit známkou.

Cíle aktivity:

Žák získá základní znalosti o zpracování železa a oceli, které dovede aplikovat v 8. ročníku při tématu Průmyslová revoluce. Dokáže definovat jednotlivé pojmy z oboru hamernictví.

Mezipředmětové vztahy :

Fyzika - žák získá základní znalosti o fungování hamru a výrobě železa a oceli.

Český jazyk - žák dovede jasně a stručně definovat přidělené pojmy.

Občanská výchova - žák pozná unikátní památku svého regionu.

Tělesná výchova - žák ujde cca 10 km terénem.

Klíčové kompetence :

kompetence k učení (žák uvádí jednotlivé pojmy do souvislostí a propojuje poznatky do širších celků, efektivně tyto informace využije v praktickém životě)

kompetence k řešení problému (žák vyhledá vhodné informace k řešení pracovního úkolu)

kompetence komunikativní (žák naslouchá promluvám druhých lidí, porozumí jim a jimi sdělené poznatky vhodně využije, žák rozumí různým typům textů a záznamů, obrazových materiálů...)

kompetence sociální (žák pracuje ve dvojici a naučí se spolupráci s druhými, respektuje různá hlediska pohledu, vytváří ve dvojici příjemnou atmosféru)

kompetence občanské (žák respektuje, chrání a ocení naše tradice, kulturní a historické dědictví a projevuje k nim pozitivní postoj)

Seznam pojmů :

hamr

cánhamr

cány

šichtamt

huťmistr

hamerník

slévač

dmyhadlo

pudlování

stlačovací hamry

nadhazovací hamry

výkovky

plávková ocel

Siemens - Martinova pec

6. KAŠPAR MARIA ŠTERNBERK A JEHO STOPA NA RADNICKU

Kašpar Maria Šternberk je velké jméno české historie a vědy. Šternberk byl botanik, paleontolog a spoluzakladatel Národního muzea, jehož jméno je zapsáno na fasádě budovy na Václavském náměstí.¹³⁶ Po smrti bratra Jáchyma se stal majitelem radnického panství a mohl se tak podílet na kulturním rozvoji v regionu.¹³⁷

6.1. Šternberkové a mládí Kašpara Šternberka

Začátky rodu Šternberků sahají až do 12. století, kdy žil rod Divišů z Divišova, jehož jeden člen vystavěl v roce 1242 hrad Šternberk na Sázavě. Jejich znak osmicípé zlaté hvězdy v modrém poli pak prochází celým středověkem i novověkem. V roce 1758 Jan Šternberk, otec Kašpara Šternberka koupil panství Radnice s Darovou, k němuž náležela také Březina.¹³⁸

Kašpar Šternberk se narodil 6. ledna 1761 v Praze v domě na Valdštejnském náměstí jako osmé dítě Jana Šternberka a Anny Josefy Kolovratové Krakovské.¹³⁹ V mládí na něho měl vliv bratr Jáchym, jenž se zajímal o chemii a jiné technické vědy. I Kašpar Šternberk projevoval již od útlého dětství zájem o přírodovědu, avšak rodinou byl předurčen ke kněžskému povolání.¹⁴⁰

6.2. Studia Šternberka a pobyt v Řezně

V roce 1777 začal studovat filozofii na pražské univerzitě. Byl výborným studentem a studium ukončil úspěšně roku 1779. Na konci téhož roku opustil Prahu, aby pokračoval ve studiích teologie v Římě. Před odjezdem byl na audienci u císařovny Marie Terezie, která na něj velmi zapůsobila. Řekla totiž, že „*vzdělání, které získá v Itálii, může použít i v jiném povolání, pokud nebude chtít být duchovním.*“¹⁴¹

V prosinci 1779 se dostal Šternberk prostřednictvím svého strýce Leopolda Kolovrata Krakovského do Říma, aby tam studoval „*bohosloví*“.¹⁴² V roce 1785 se stal kanovníkem

¹³⁶ <http://www.ceskatelevize.cz/porady/10169539755-dvaasedmdesat-jmen-ceske-historie/209572232200015> [cit. 17. 11. 2013]

¹³⁷ <http://www.mestoradnice.cz/mesto-radnice-1/vyznamne-osobnosti/kaspar-maria-hrabe-ze-sternberka/> [cit. 17. 11. 2013]

¹³⁸ CEJP, Karel. Ze života a díla Kašpara Marii Šternberka. In. *Minulostí Radnicka*. Radnice : Městské muzeum v Radnicích, 1972. s. 41.

¹³⁹ MAJER, Jiří. *Kašpar Šternberk*. 1. vyd. Praha : Academia, 1997. ISBN 80-200-0605-2. s. 15.

¹⁴⁰ CEJP, Karel. *Kašpar Sternberg a jeho Březina*. b.p.v. Rokycany : Musejní společnost, 1938. s. 1.

¹⁴¹ HEJKOVÁ, Sandra. *Kašpar Maria Šternberk a jeho panství na Březině*. Plzeň, 2012. Bakalářská práce. Západočeská univerzita v Plzni. Fakulta pedagogická. Vedoucí Práce Eva Mušková. s. 7.

¹⁴² CEJP, Karel. Ze života a díla Kašpara Marii Šternberka. In. *Minulostí Radnicka*. Radnice : Městské muzeum v Radnicích, 1972. s. 41.

v Řezně, kde se v té době rozvíjely přírodní vědy, a tak se Šternberk pod vlivem tehdejšího vědeckého světa vrátil ke svému zájmu o přírodovědu. Aby se Šternberk v botanice více vzdělával, studoval tuto vědu pod vedením řezenských botaniků a profesorů Charlese Neujeta Duvalla a Hoppeho.¹⁴³ V roce 1797 byla v Řezně založena botanická společnost a Šternberk se stal místopředsedou a jedním z pracovníků. Staral se o zdejší botanickou zahradu, konal četné přednášky a svůj dům nabídl jako sídlo společnosti.¹⁴⁴

V roce 1808 začal Šternberk pracovat na jednom ze svých nejvýznamnějších spisů o lomikamenech, pro toto dílo shromáždil spoustu rostlinného materiálu ze svých cest.¹⁴⁵ Během svého pobytu v Řezně se Šternberk účastnil různých přírodovědných exkurzí do Itálie, Šumavu, Krkonoš a také na panství svého bratra.

6.3. Návrat do Čech na radnické panství

Když v roce 1808 Jáchym Šternberk zemřel a nezanechal potomky, zdědil Kašpar Šternberk jeho radnické panství.¹⁴⁶ Vlastnil tehdy 12 vesnic a městečko Radnice, v nichž žilo asi 3000 obyvatel zabývajících se především zemědělskou činností. Na šternberském majetku se rozkládala také radnická černouhelná pánev permokarbonského původu.¹⁴⁷

Trvalo ještě celé dva roky než se z Řezna trvale přestěhoval on sám, ale také jeho sbírky. Naneštěstí do Čech nemohl přestěhovat svoji botanickou zahradu, která byla zničena během francouzského útoku na Řezno.¹⁴⁸ Pobyt na radnickém panství střídal s pobytem v Praze v domě kolovratském na Malé straně. Svému botanickému zájmu se věnoval i v Čechách a pro velkou zahradu se usadil na březinském záměcku, který byl nedávno jeho bratrem Jáchymem přestavěn v empírovém slohu a byl obklopený starými a dendrologicky zajímavými stromy, ale také rostlinami sveznými z různých koutů světa.¹⁴⁹

Šternberk na Březině založil velkou zahradu, skleníky a také arboretum, do něhož opatřil mnoho různých druhů stromů. Ještě dnes jsou zbytky arboreta patrné na rozsáhlých bucích, mezi nimiž vyniká tzv. Goethův, prý jako památka na pobyt tohoto básníka na Březině.¹⁵⁰

¹⁴³ CEJP, Karel. Ze života a díla Kašpara Marii Šternberka. In. *Minulostí Radnicka*. Radnice : Městské muzeum v Radnicích, 1972. s. 43.

¹⁴⁴ tamtéž. s. 1.

¹⁴⁵ tamtéž. s. 43.

¹⁴⁶ tamtéž. s. 2.

¹⁴⁷ MAJER, Jiří. Kašpar Šternberk. 1. vyd. Praha : Academia, 1997. ISBN 80-200-0605-2. s. 57.

¹⁴⁸ tamtéž. s. 52.

¹⁴⁹ CEJP, Karel. Kašpar Sternberg a jeho Březina. b.p.v. Rokycany : Musejní společnost, 1938. s. 2.

¹⁵⁰ CÍZL, Vojtěch. *Průvodce po Radnicích a okolí*. b.p.v. Radnice : Klub čsl. turistů, 2009. s. 26.

V zámku se zachovala knihovna se starými tisky, které nechal současný majitel zámku Zdeněk Šternberk přestěhovat na hrad Český Šternberk.

6.4. Kulturní život v Čechách a na Radnicku

Ani v Čechách ale Šternberk nezhálel ve své veřejné činnosti a chtěl vytvořit středisko pro přírodovědce. V roce 1818 využil svého mocenského vlivu u českých šlechticů a o čtyři roky později bylo založeno Muzeum království českého, v jehož čele stál až do své smrti a do jehož sbírek věnoval knihovnu, sbírky a herbáře.¹⁵¹ Dodnes tvoří zvláštní oddělení českého muzea tzv. Sternbergeum.¹⁵²

Kašpar Šternberk cestoval mezi Prahou a Březinou. Březina v této době hostila mnoho lidí s tehdejšího veřejného a kulturního života.¹⁵³ O tom, že Kašpar Šternberk se zasloužil o pozvednutí veřejného života nejen v Čechách, ale také na Radnicku, svědčí fakt, že v Radnicích byla založena první čtenářská společnost. Zakladatelem byl Antonín Jaroslav Puchmajer, který na přímluvu Dobrovského působil v Radnicích jako farář. Kašpar Šternberk věnoval čtenářskému spolku do začátku 96 knih ze své knihovny.¹⁵⁴ Dnes je po Kašparu Šternberkovi pojmenováno v Radnicích náměstí.

Šternberk také pověřil Františka Palackého k sestavení rodopisu rodu Šternberků. Palackému se tak otevřely dveře do šlechtických, městských a kapitulních archivů, a tak se dostal ke své historické činnosti, jejímž výsledkem bylo i stěžejní dílo *Dějiny národu českého v Čechách a v Moravě*.¹⁵⁵

6.5. Studium paleobotaniky

Ke studiu paleobotaniky byl Šternberk přiveden profesorem geologie pařížského muzea B.Faujasem De Saint Fondem. Pro studium paleobotaniky měl Šternberk neobyčejné možnosti, protože v jeho panství byly také radnické uhelné doly, jež poskytly (a stále ještě poskytují-viz. kapitola Ovčín) paleontologii cenné karbonské nálezy. Šternberkova znalost a rozhled napříč historií botaniky umožnila zpracování historického přehledu botaniky v Čechách od čtrnáctého do sedmnáctého století – *Abhandlung über die Pflanzenkunde*

¹⁵¹ CEJP, Karel. Kašpar Sternberg a jeho Březina. b.p.v. Rokycany : Musejní společnost, 1938. s. 3.

¹⁵² CÍZL, Vojtěch. *Průvodce po Radnicích a okolí*. b.p.v. Radnice : Klub čsl. turistů, 2009. s. 5.

¹⁵³ CEJP, Karel. Kašpar Sternberg a jeho Březina. b.p.v. Rokycany : Musejní společnost, 1938. s. 4.

¹⁵⁴ MAJER, Jiří. Kašpar Šternberk. 1.vyd. Praha : Academia, 1997. ISBN 80-200-0605-2. s. 76.

¹⁵⁵ CÍZL, Vojtěch. *Průvodce po Radnicích a okolí*. b.p.v. Radnice : Klub čsl. turistů, 2009. s. 12.

in *Böhmen*, které bylo přeloženo do češtiny Antonínem Jaroslavem Puchamjerem.¹⁵⁶ Kromě botanických a paleobotanických prací napsal také několik pojednání z oboru hutnictví či hospodářství.¹⁵⁷

6.6. Úmrtí Kašpara Šternberka

Šternberka postihl 18. prosince 1838 záchvat mrtvice, po které mu ochrnula levá část těla. Dne 20. prosince pak Kašpar Šternberk záchvatu podlehl. Pohřeb se konal 24. prosince ve Stupně a na základě jeho přání mu byla k nohám položena dvě geologická kladívka a několik květin.¹⁵⁸ Vzhledem k tomu, že v rodině nebyli přímí potomci, tak panství Radnice přešlo na synovce Zdeňka.¹⁵⁹

Šternberk je pohřben ve Stupně ve šternberské hrobce v empírovém stylu, kterou nechal postavit roku 1808, a to tak, aby z ní bylo vidět na zámek. Je tvořena v přízemí prostornou kaplí a kryptou s ostatky pěti příslušníků šlechtického rodu. Roku 1830 tu byla pohřbena jako první hraběnka Aloisie a po ní další čtyři rodinní příslušníci: Kašpar, Terezie rozená Stadionová, Zdeněk a Alois. Hrobka je půlkruhově uzavřená, zděná a omítnutá. V průčelí se nachází portikus se čtyřmi iónskými sloupy, který nese hladké kladí a trojúhelníkový štít. Vstup je pravoúhlý. Boční stěny člení pouze profilované kladí s vysazenou římsou a kruhová okna. Hrobka je většinu času zavřená a veřejnosti jen přístupná pouze při výjimečných příležitostech.¹⁶⁰

¹⁵⁶ CEJP, Karel. Ze života a díla Kašpara Marii Šternberka. In. *Minulostí Radnicka*. Radnice : Městské muzeum v Radnicích, 1972. s. 43.

¹⁵⁷ tamtéž. s. 3.

¹⁵⁸ MAJER, Jiří. Kašpar Šternberk. 1. vyd. Praha : Academia, 1997. ISBN 80-200-0605-2. s. 194.

¹⁵⁹ CEJP, Karel. Kašpar Sternberg a jeho Březina. b.p.v. Rokycany : Musejní společnost, 1938. s. 4.

¹⁶⁰ HEJKOVÁ, Sandra. *Kašpar Maria Šternberk a jeho panství na Březině*. Plzeň, 2012. Bakalářská práce. Západočeská univerzita v Plzni. Fakulta pedagogická. Vedoucí Práce Eva Mušková. s. 38.

DIDAKTICKÁ APLIKACE

Pro koho :

žáci 8. třídy

Kdy :

první pololetí 8. třídy (orientačně měsíc listopad, prosinec), závisí na době probírání tématu
Národní obrození

Aktivita :

Profil Kašpara Šternberka na sociální síti facebook

Časový harmonogram :

jedna vyučovací hodina - zadání domácí práce

dva týdny - domácí práce

jedna vyučovací hodina - hodnocení

Téma :

Kašpar Maria Šternberk a jeho stopa na Radnicku

Motivace :

Kašpar Maria Šternberk byl významnou osobností doby Národního obrození a zároveň zanechal také silnou stopu v rokycanském okrese. Představte si, že by v době pobytu Kašpara Šternberka na Březině existoval facebook. Jak by asi vypadal jeho profil?

Aby žák získal o této osobnosti základní informace, pustí jim učitel 12 minutový dokument České televize (<http://www.ceskatelevize.cz/porady/10169539755-dvaasedmdesat-jmen-ceske-historie/209572232200015>)

Popis aktivity :

Žák v domácí práci vypracuje na počítači facebookový profil Kašpara Šternberka, který bude obsahovat následující kategorie:

Profilová fotka

Jméno

Datum narození

Pohlaví

Náboženské vyznání

Politické smýšlení

Jazyky

Žije v

Pochází z

Místa, kde žil

Zaměstnání

Vzdělání

Rodinné vztahy

Stav

Knihy

To se mi líbí

Skupiny

Přátelé

Fotogalerie.

Žák má dva týdny na to, aby si našel potřebné informace o Kašparu Šternberkovi. Informace získá z výkladu učitele, z dokumentu ČT Dvaasedmdesát jmen české historie, z internetu, z doporučené literatury.

Prezentace aktivity :

Facebookový profil Kašpara Šternberka žák prezentuje před třídou v programu Microsoft Word, či v jiném textovém programu. Pokud žák uzná za vhodné, může profil vytisknout a předvést ho také v papírové podobě (možná podoba profilu v Příloze)

Hodnocení :

Učitel zhodnotí správnost informací na profilu a také estetické provedení. Žák provede autoevaluaci a zhodnotí svoji práci a svůj výkon.

Závěr :

Učitel všechny profily vytiskne a rozvěsí po třídě nebo po školní chodbě.

Cíle aktivity:

Žák aplikuje získané informace při tvorbě facebookového profilu. Roztřídí informace a použije je ke splnění úkolu. Vybere reprezentativní fotografie k tématu. Žák vystihne hlavní přínos kašpara Šternberka v regionu. Žák získá základní orientaci na sociální síti facebook.

Mezipředmětové vztahy:

Občanská výchova - žák získá přehled o zajímavé osobnosti, která zasáhla do kulturního života Čech i regionu.

Informatika - žák využije informace získané na internetu k tvorbě profilu na sociální síti facebook.

Český jazyk - žák k vyhledávání informací využije kromě internetu také knihy nebo články.

Výtvarná výchova - žák facebookový profil ztvární také esteticky.

Biologie - žák se seznámí se zajímavou osobností z oblasti botaniky a paleobotaniky.

Klíčové kompetence :

kompetence k učení (žák vyhledává a třídí informace, propojuje je a systematizuje během tvůrčích činností; žák uvádí jednotlivé pojmy do souvislostí a propojuje poznatky do širších celků;)

kompetence k řešení problémů (žák samostatně řeší problémy, volí vhodné postupy k jejich řešení; žák vyhledává informace vhodné k řešení problémů)

kompetence komunikativní (žák rozumí různým typům textů, záznamů, obrazových materiálů)

kompetence sociální a personální (žák si vytváří pozitivní představu o sobě samém)

kompetence občanské (žák respektuje, chrání a ocení naše tradice, kulturní a historické dědictví a projevuje k nim pozitivní postoj)

Doporučená literatura a internetové stránky pro žáky:

CEJP, Karel. Kašpar Sternberg a jeho Březina. b.p.v. Rokycany : Musejní společnost, 1938. .

MAJER, Jiří. Kašpar Šternberk. 1.vyd. Praha : Academia, 1997. ISBN 80-200-0605-2.

CÍZL, Vojtěch. Průvodce po Radnicích a okolí. b.p.v. Radnice : Klub čsl. turistů, 2009. s. 26.

http://cs.wikipedia.org/wiki/Ka%C5%A1par_%C5%A0ternberk

<http://www.ceskatelevize.cz/porady/10169539755-dvaasedmdesat-jmen-ceske-historie/209572232200015>

<http://www.mestoradnice.cz/mesto-radnice-1/vyznamne-osobnosti/kaspar-maria-hrabe-ze-sternberka-/>

<http://botany.cz/cs/sternberk/>

<http://www.infofila.cz/kaspar-maria-ze-sternberka-1761-1838-r-2-c-3851>

7. ALFONS MUCHA A ZBIROŠKÝ ZÁMEK

První zprávy o Zbirohu se v písemných pramenech objevují až v první polovině 13. století, konkrétně v roce 1230.¹⁶¹ O vzniku názvu Zbiroh jsem psala již v kapitole *Názvy měst, obcí a kopců a etymologie jejich vzniku*. Toto pojmenování se v průběhu let měnilo, v roce 1230 se mluví o Sbirowu, v roce 1336 o Sbyrohu, v roce 1405 se objevuje tvar Swiroho, od roku 1603 pak již převažuje tvar Zbirow. V roce 1872 se objevuje úřední název Zbirov a v roce 1913 dochází k úřední změně místního jména na nynější tvar Zbiroh.¹⁶²

7.1. Historie Zbirohu a zbirožského zámku

Ves Zbiroh povstala z někdejšího podhradí gotického hradu Zbiroh ze 13. století. V roce 1369 byl Zbiroh povýšen Rožmberky na městečko. Od Rožmberků dostal Zbiroh také do znaku červenou pětistou růži na stříbrném poli, městskou pečeť, právo vařit pivo a konat trhy.¹⁶³

K historii Zbirohu patří nerozlučně i dějiny zbirožského hradu. O založení hradu není nic konkrétního známo, ale podle pramenů víme, že roku 1230 náležel hrad Chřenu ze Zbiroha z rodu Sulislavců.¹⁶⁴ V roce 1238 byli vystřídáni Drslavici, z nichž nejznámější byl Břetislav ze Zbiroha. Jeho syn, zemský sudí Děpolt, v letech 1280 - 1282 hrad přestavěl podle francouzského vzoru, opatřil jej tvrdými baštami a hradbami s mohutnou hláskou.¹⁶⁵ Roku 1277 se dostal hrad poprvé do majetku krále poté, co jej násilím převzal Přemysl Otakar II., aby oslabil moc šlechty. Roku 1278 však umírá a hrad získává zpět Děpolt.¹⁶⁶ S nejvyšší pravděpodobností Děpoltovi potomci hrad prodali, takže koncem 13. století byl již ve vlastnictví pánů z Valdeka. Právě o jeho členovi Zbyňku Zajícovi z Valdeka se váže pověst o založení hradu.¹⁶⁷

V době Lucemburků se Zbiroh stal královským hradem. Jan Lucemburský jej sice zastavil, ale Karel IV. ho roku 1333 vyplatil. V roce 1336 získal Zbiroh Petr z Rožmberka, který králi

¹⁶¹ <http://www.zbiroh.cz/nase-mesto/historie/> [cit. 25.11.2013]

¹⁶² DVOŘÁK, Otomar - HOLEČKOVÁ, Marie. *Tajemná místa Podbrdská. Hořovicko. Cerhovicko. Zbirožsko*. 1.vyd. Beroun : Nakladatelství MH, 2012. ISBN 978-8086720-58-6. s. 114.

¹⁶³ <http://www.zbiroh.cz/nase-mesto/historie/> [cit. 25.11.2013]

¹⁶⁴ DRACHOVSKÝ, A. *V zámku zbirovském*. b.p.v. Rokycany : Zápotočný, 1914. s.2.

¹⁶⁵ CIRONIS Petros(red.). *Zbiroh(1230 - 1980)*. b.p.v. Zbiroh : Městský národní výbor ve Zbiroze, 1980. s. 6.

¹⁶⁶ <http://www.zamek-zbiroh.cz/historie-zamku.php> [cit. 25.11.2013]

¹⁶⁷ MYSLIVEČEK, Milan. *Místopisný obrázkový atlas aneb krasohled český*. 2. díl. 1.vyd. Praha : Žirafa, 1999. ISBN 80-902480-6-3. s. 104.

Janovi vypomáhal v peněžních nesnázích.¹⁶⁸ Rožmberkové vládli ve Zbirohu a okolí téměř sto let. Pětistou rúži po nich nemá v erbu jen Zbiroh, ale také Radnice a Mýto.¹⁶⁹

V době husitských válek přešel Zbiroh ke královskému majetku a spravovali jej zástavní držitelé. V polovině 15. století ho získal do vlastnictví protihusitský válečník Hanuš z Kolovrat. Jeho syn Hanuš se později stal úhlavním nepřítelem krále Jiřího z Poděbrad. V srpnu 1469 se ve zbirožské hradní kapli konalo shromáždění duchovenstva a katolického panstva odbojné Jednoty zelenohorské v čele v Hanušem. Shromáždění zde vyhlásilo papežskou klatbu nad králem Jiřím.¹⁷⁰ Vedení odboje proti královské moci vyčerpalo Hanuše natolik, že musel zadlužené zbirožské panství prodat Šternberkům. Ty po čtvrt století vystřídal Lobkovicové.¹⁷¹

Lobkovicové vlastnili zámek téměř celé století, ale v roce 1594 byl Ladislav z Lobkovic odsouzen za spiknutí proti císaři Rudolfovi II. a Zbiroh se rázem stal majetkem už třetího císaře v pořadí.¹⁷² Rudolf II. si Zbiroh značně oblíbil a středověký hrad nechal v duchu módy přestavět počátkem 17. století na honosný renesanční zámek. Pro císaře byla také v roce 1599 zřízena rozsáhlá dančí obora.¹⁷³

Honosná podoba zámku ale dlouho nevydržela, během třicetileté války Švédové zámek vypálili a vyplenili. Popelem lehlo téměř celé městečko i s radnicí, ale také všechna městská privilegia a cenné písemnosti.¹⁷⁴ Zámek sloužil jako sídlo úřadů a vězení pro účastníky stavovského odboje a později i pro jiné delikventy. Po vestfálském míru se zčásti privilegia vrátila, právo vaření piva a soudní pravomoc byly městečku odebrány. Nad osudy poddaných drželi moc Hejtmani a zámeční purkrabí. V důsledku prázdné císařské pokladny byl v roce 1700 dán Zbiroh znovu do zástavy hraběti Přehořovskému z Kvasejovic.¹⁷⁵ Toho po deseti letech vystřídal Adam z Lichtenštejna. Roku 1723 bylo panství opět vyplaceno královskou

¹⁶⁸ CIRONIS Petros(red.). *Zbiroh(1230 - 1980)*. b.p.v. Zbiroh : Městský národní výbor ve Zbiroze, 1980. s. 7.

¹⁶⁹ MYSLIVEČEK, Milan. *Místopisný obrázkový atlas aneb krasohled český*. 2. díl. 1.vyd. Praha : Žirafa, 1999. ISBN 80-902480-6-3. s. 105.

¹⁷⁰ DRACHOVSKÝ, A. *V zámku zbirovském*. b.p.v. Rokycany : Zápotočný, 1914. s.3.

¹⁷¹ ČÁKA Jan. *Podbrdskem od městečka k městu*. 1.vyd. Praha : Středočeské nakladatelství a knihkupectví 1988. s. 151.

¹⁷² <http://www.zamek-zbiroh.cz/historie-zamku.php> [cit. 25.11.2013]

¹⁷³ ČÁKA Jan. *Podbrdskem od městečka k městu*. 1.vyd. Praha : Středočeské nakladatelství a knihkupectví 1988. s. 151.

¹⁷⁴ CIRONIS Petros(red.). *Zbiroh(1230 - 1980)*. b.p.v. Zbiroh : Městský národní výbor ve Zbiroze, 1980. s. 7.

¹⁷⁵ DRACHOVSKÝ, A. *V zámku zbirovském*. b.p.v. Rokycany : Zápotočný, 1914. s. 6.

komorou a o něco později se dostalo pod správu horního úřadu v Příbrami. Tak Zbiroh setrval až do roku 1848, kdy zámek zakoupil baron Strousberg.¹⁷⁶

Bethel Henry baron von Strousberg koupil panství za 9,4 milionu zlatých, aby zde vytvořil nejmodernější a největší středisko železářského průmyslu v Čechách. Strousberg byl jedním z nejvlivnějších mužů ve střední Evropě, podnikatel v železářství a výstavbě železnic. Strousberg měl plány na přestavbu zámku k obrazu svému. Plán přestavby vypracoval pruský architekt, jeho přestavba měla zobrazovat hlavně moc a bohatství majitele. Vše, co se nehodilo do jeho plánů, bylo z původního hradu a zámku zničeno, například byly zasypany příkopy, strženy valy středověkého opevnění s hradní bránou. Přestavba také zlikvidovala cenný malbami zdobený strop v místech původního císařského paláce. Jako slavnostní shromaždiště měl sloužit nově postavený sál se skleněným stropem, pojmenovali ho krystalová síň.¹⁷⁷

Plány ztroskotaly poté, co v roce 1873 došlo ke krachu na vídeňské burze, proto zámek v roce 1875 doslova zplundrovali věřitelé.¹⁷⁸ Beze zbytku rozebrali nádhernou oranžerii¹⁷⁹, kterou nechal zřídit právě Strousberg.¹⁸⁰ Vyrabovaný zámek koupili roku 1879 Colloredo-Mannsfeldové, ale pobývali zde jen zřídka. Pověštinou zámek pronajímali.¹⁸¹

V roce 1943 zámek zabrala vojska SS a zřídila zde svůj štáb. Nejednalo se o žádný nahodilý zábor. Němci dobře věděli, jak skvěle zdejší hornina odráží radiové vlny. Velký objekt na buližníkové skále prorostlé jaspisem byl přesně tím, co Němci potřebovali, aby se mohli stát dokonalými špióny. Během svého pobytu spoustu prostorů zabetonovali (díky této nechtěné konzervaci se třeba zachovala původní podlaha v kapli), leccos poničili, studnu přepažili a posléze zaházeli kdečím.¹⁸²

¹⁷⁶ ČÁKA Jan. *Podbrdskem od městečka k městu*. 1.vyd. Praha : Středočeské nakladatelství a knihkupectví 1988. s. 152.

¹⁷⁷ tamtéž. s. 155.

¹⁷⁸ <http://www.zbiroh.cz/nase-mesto/historie/> [cit. 26.11.2013]

¹⁷⁹ Oranžerie je druh zejména zámecké stavby, která slouží k přezimování choulolistivých dřevin. Jak název napovídá, byla původně určena především k pěstování citrusů. Využití nachází i pro další subtropické rostliny a jejich rozmnožování, tedy k účelům, pro které se později začaly stavět skleníky.

¹⁸⁰ DRACHOVSKÝ, A. *V zámku zbirovském*. b.p.v. Rokycany : Zápotočný, 1914. s. 8.

¹⁸¹ <http://www.zamek-zbiroh.cz/historie-zamku.php> [cit. 25.11.2013]

¹⁸² DVOŘÁK, Otomar - HOLEČKOVÁ, Marie. *Tajemná místa Podbrdská. Hořovicko. Cerhovicko. Zbirožsko*. 1.vyd. Beroun : Nakladatelství MH, 2012. ISBN 978-8086720-58-6. s. 121.

Po válce se objekt dostal do držení československé armády. Ze Zbirohu se stal přísně střežený objekt, z jehož středověké bašty sledoval tajný radiolokátor „Tamara“ vzdušný prostor proti případnému nepříteli.

Armáda zámek začala opouštět v roce 1997. V roce 2004 byl zámek převeden na město Zbiroh a to jej prodalo společnosti Gastro Žofín s.r.o.. Společnost zámek zrekonstruovala a 18.6.2005 se jeho brána slavnostně poprvé otevřela veřejnosti.¹⁸³

7.2. Secese a vznik plakátu jako umění

Secese vznikla koncem 19. století jako protest proti těžkopádným historizujícím tradicím klasického umění. Evropa přivítala nový styl s nadšením a secese se tak stala životním stylem Evropy přelomu dvacátého století. Secese zasáhla do všech oblastí lidské činnosti – malířství, hudby, poezie, architektury, šperkařství, nábytkářství a mód. Za nejvýznamnější středisko secese byla považována Vídeň, Paříž i Praha.¹⁸⁴ Cílem umělců secese bylo ovlivnit všechny oblasti lidského života a formovat tak estetické cítění co nejširších vrstev. Aby bylo umění přístupnější, začal se rozvíjet plakát jako nové umělecké dílo, které by ovlivnilo co nejširší okruh diváků. Rozvoj plakátu začal na nových pařížských bulvárech a zdobil také stěny dostavěného metra. Plakátům se příležitostně věnovali významní malíři jako Pierre Bonnard nebo Henri de Toulouse-Lautrec, ale i řada specialistů, mezi něž patřil i Alfons Mucha.¹⁸⁵

7.3. Alfons Mucha

Alfons Mucha se narodil 24. července 1860 v Ivančicích na Moravě jako čtvrté dítě soudního sluhy Ondřeje Muchy a Amálie Malé. Většina z generace Muchů byla podle městských zápisů vinaři.¹⁸⁶ Mezi roky 1870 - 1875 studoval na brněnském gymnáziu a zároveň zpíval v katedrále sv. Petra v Brně. Na konci svých studií se o prázdninách setkává s malířem Ignácem Umlaufem, který v Muchovi utvrdil rozhodnutí stát se malířem. Zároveň z roku 1875 pochází také Muchova první přesně datovaná kresba.¹⁸⁷

Po studiích se Mucha vrátil do rodného města a začal pracovat jako obecní písař. V roce 1877 se neúspěšně pokusil o přijetí na Akademii výtvarných umění v Praze. Svoje kreslířské dovednosti zdokonaloval při večerní škole kreslení. Přes den pak pracoval jako pomocník u vídeňské firmy, která vyráběla divadelní dekorace. Po požáru v Burgtheatru ve Vídni přišel

¹⁸³ <http://www.zamek-zbiroh.cz/historie-zamku.php> [cit. 25.11.2013]

¹⁸⁴ http://www.artmuseum.cz/smery_list.php?smer_id=100 [cit. 25.11.2013]

¹⁸⁵ BRABCOVÁ Jana. *Alfons Mucha*. 1.vyd. Praha : Svoboda, 1996. ISBN 80-205-0015-4. s. 5.

¹⁸⁶ MUCHA, Jiří. *Alfons Mucha*. 2.vyd. Praha : Mladá fronta, 1982. s. 7.

¹⁸⁷ KOBETIČ, Pavel - PITUCHA, Václav. *Alfons Mucha. Plakáty*. b.p.v. Chrudim : Okresní muzeum Chrudim, 1978. s. 10.

o práci a živil se jako portrétista v Mikulově. Zde se seznámil s hrabětem Khuenem- Belasim, svým prvním patronem. Hrabě Muchu pověřil restaurací nástěnných maleb v paláci Emmahof.¹⁸⁸

Mucha doprovázel hraběte na cestách po severní Itálii a Tyrolsku. Zároveň mu jeho patron umožnil studovat na Akademii výtvarných umění v Mnichově. V Mnichově se zúčastňoval spolkového života, účastnil se aktivit různých uměleckých spolků a stal se předsedou Spolku slovanských malířů.¹⁸⁹

V roce 1888 přišel Mucha do Paříže, kde navštěvoval Académii Julian a později Académii Colarossi. Vedle studií také vytvářel první ilustrace pro časopisy a příležitostné tisky. O čtyři roky později navrhoval svůj první reklamní plakát. Na konci roku 1884 navrhl první plakát *Gismonda* pro Sarah Bernhardovou, která s Muchou uzavřela smlouvu na šest let. Během této éry vytvořil Mucha cyklus plakátů - *La Dame aux Camélias*, *Lorenzaccio*, *Médée*, *Hamlet*, *Tosca*.¹⁹⁰

Zmíněný plakát ke hře *Gismonda* se objevil na ulicích Paříže v prvním lednovém týdnu roku 1895 a vyvolal senzaci. Nový vysoký a úzký formát s postavou slavné herečky téměř v životní velikosti působil již na první pohled pozoruhodně a na kolemjdoucí zapůsobil také výběr barev. Divadelní plakát *Gismonda* je dodnes v četných studiích uváděn jako ukázkový příklad moderní koncepce plakátu.¹⁹¹

Sláva Muchových plakátů přivedla nakladatele k objednání dekorativních panó.¹⁹² Výsledkem bylo vytvoření panelů Čtyři roční období, kde upoutává *Léto* vlčími máky ve vlasech a úponky vinné révy, které odkazují na Muchovu rodnou Moravu. *Zima* zase vyčnívá svým dekorativismem a vyjadřuje Muchův obdiv k Japoncům.¹⁹³

Až do roku 1901 nebyl Mucha zodpovědný pouze za plakáty pro Bernhardovou, ale i za výpravu a kostýmy pro její Théâtre de la Renaissance. Zde uplatnil své zkušenosti z vídeňského divadla, kde dříve působil jako pomocník. Divadlo pro něho bylo také inspirací, čerpal odtud symboliku gest svých postav i jejich velkolepé fantastické kostýmy.

¹⁸⁸ ULMER, Renate. *Alfons Mucha. Mistr secese*. 1. vyd. Praha : Slovart, 2003. ISBN 3-8228-2852-1. s. 94.

¹⁸⁹ BRABCOVÁ Jana. *Alfons Mucha*. 1. vyd. Praha : Svoboda, 1996. ISBN 80-205-0015-4. s. 87.

¹⁹⁰ ULMER, Renate. *Alfons Mucha. Mistr secese*. 1. vyd. Praha : Slovart, 2003. ISBN 3-8228-2852-1. s. 94.

¹⁹¹ tamtéž. s. 8.

¹⁹² deska, výplň, výplňkový dekorativní obraz, panel.

¹⁹³ BRABCOVÁ Jana. *Alfons Mucha*. 1. vyd. Praha : Svoboda, 1996. ISBN 80-205-0015-4. s. 23.

V roce 1901 byl Mucha zvolen členem výtvarného odboru České akademie věd. V Praze toho samého roku vychází česká verze Otčenáše, na které Mucha pracoval v Paříži v roce 1899.¹⁹⁴ V roce 1904 a 1905 podnikl dvě cesty do USA, kde se při té příležitosti setkal také s českým houslistou Janem Kubelíkem. V Americe portrétoval Miladu Černou, českou hudebnici a pro její sestru violoncellistku Zdenu později navrhl plakát. Kromě těchto aktivit vedl v New Yorku také kurz pro učitele a učitelky z odborných škol. Amerikou se nechal inspirovat při tvorbě dekorativních panó *Indiánka s květy a pery*.¹⁹⁵

V roce 1906 se Mucha vrátil do Čech, aby se 10. června oženil v kostele sv. Rocha s Marií Chytilovou. Ještě na podzim ale znovu oba odjeli do USA, kde Mucha přednášel na Art Institute a v New Yorku byl také jmenován profesorem na New York school of Applied Design for Woman.¹⁹⁶ Po koncertě Bostonských filharmonií, při němž Mucha slyšel Smetanovu symfonickou báseň *Vltava*, se rozhodl, že se bude již zcela věnovat slovanské historii a kultuře, a tak se v roce 1910 vrátil zpět do Čech a pronajal si ateliér na Zámku Zbiroh.¹⁹⁷

7.4. Slovanská epopej

V roce 1910 si Mucha pronajal od hraběte Colloreda Mansfelda ateliér a byt na zámku Zbiroh. Mucha se na Zbiroh přestěhoval i s roční dcerou Jaroslavou a o pět let později k nim přibyl i syn Jiří.¹⁹⁸ Na zbirožském zámku pracoval ve Velkém sále s proskleným stropem, který jeho potřebám více než vyhovoval.¹⁹⁹ Během následujících tří let sice Mucha stále ještě odjížděl do Paříže a pracoval také na výzdobě primátorského salonku v Obecním domě, ale intenzivně se věnoval i přípravám na *Slovanskou epopej*.²⁰⁰

Když Mucha obdržel příslib od svého amerického mecenáše Charlese Cranea, že bude *Slovanskou epopej* sponzorovat, pustil se do práce, o které snil celé desetiletí. Zároveň se Mucha zavázal, že každý rok předá Praze tři plátna o rozměrech 9 x 7 m nebo 8 x 6m. Na práci se připravoval velmi důkladně, přečetl řadu historických publikací, konzultoval

¹⁹⁴ MUCHA, Alfons. *Otčenáš*. 2.vyd. Praha : VOLVOX GLOBATOR, 2010. ISBN 9788072077571.

¹⁹⁵ BRABCOVÁ Jana. *Alfons Mucha*. 1.vyd. Praha : Svoboda, 1996. ISBN 80-205-0015-4. s. 91.

¹⁹⁶ tamtéž. s. 92.

¹⁹⁷ ULMER, Renate. *Alfons Mucha. Mistr secese*. 1.vyd. Praha : Slovart, 2003. ISBN 3-8228-2852-1. s. 8.

¹⁹⁸ ČÁKA Jan. *Podbrdskem od městečka k městu*. 1.vyd. Praha : Středočeské nakladatelství a knihkupectví 1988. s. 162.

¹⁹⁹ DVOŘÁK, Otomar - HOLEČKOVÁ, Marie. *Tajemná místa Podbrdská. Hořovicko. Cerhovicko. Zbirožsko*. 1.vyd. Beroun : Nakladatelství MH, 2012. ISBN 978-8086720-58-6. s. 121.

²⁰⁰ ULMER, Renate. *Alfons Mucha. Mistr secese*. 1.vyd. Praha : Slovart, 2003. ISBN 3-8228-2852-1. s. 95.

s francouzskými i českými historiky a nakreslil tisíce detailních studií oděvů, zbraní skupin i jednotlivých postav pro své dílo.²⁰¹

Podobu celého cyklu ovlivnily dva základní faktory. Prvním bylo období osmnácti let, v nichž jednotlivá plátna vznikala a během těchto let se samozřejmě změnil i Muchův rukopis, který se lišil od původní představy. Druhým faktorem byla první světová válka, která vypukla v době, kdy měl Mucha hotových šest obrazů. Během toho, co se rodily snahy o vytvoření samostatného českého státu, Mucha pracoval na *Epopěji*, která pozvedala slovanství. To bylo tehdejší společností pocíťováno jako čin patřící do 19. století, který neměl v moderní společnosti své místo.²⁰²

V roce 1912 předal Mucha městu první tři plátna s námětem *Slované v Pravlasti*, *Slavnost Svantovítova* a *Zavedení slovanské liturgie*. O rok později kromě práce na *Epopěji* navrhoval výpravu pro Smetanovu *Libuši* v Národním divadle. V roce 1914 předal městu plátna *Hájení Sigtetu*, *Bratrská škola v Ivančicích* a *Zrušení nevolnictví na Rusi*, v roce 1916 pak přidal plátna *Milič z Kroměříže*, *Kázání Mistra Jana Husi* a *Schůzka na Křížkách*. Ke konci války se tempo práce na *Slovanské epopeji* zpomalilo, důvodem bylo mimo jiné to, že válka přerušila malířův kontakt s tkalcovnou v Belgii, která jako jediná byla schopna dodávat Muchovi plátna tak velkých rozměrů. Proto jsou plátna *Petr Chelčický* a *Jan Ámos Komenský*, která byla předána v roce 1918, jen velikosti 4 x 6 metrů.²⁰³

Pro samostatné Československo navrhl Mucha také státní znak, první známky a bankovky, navrhl českou pětikorunu, dvacetikorunu, stokorunu (na lící straně stokoruny je postava Slavie - portrét Craneovy dcery).²⁰⁴ Po roce 1918 vzniklo také mnoho dalších portrétů, avšak žádný z nich nedosáhl půvabu plakátu *Princezny Hyacinty* z roku 1911, kdy mu jako předloha stála herečka Andula Sedláčková.²⁰⁵

V roce 1919 se poprvé jedenáct pláten *Slovanské epopeje* vystavovalo v Praze.²⁰⁶ Později v roce 1921 bylo pět pláten převezeno na výstavu do Chicaga a New Yorku. V Americe

²⁰¹ BRABCOVÁ Jana. *Alfons Mucha*. 1.vyd. Praha : Svoboda, 1996. ISBN 80-205-0015-4. s. 69.

²⁰² tamtéž. s. 69.

²⁰³ tamtéž. s. 72.

²⁰⁴ http://www.artmuseum.cz/umelec.php?art_id=563 [cit. 26.11.2013]

²⁰⁵ BRABCOVÁ Jana. *Alfons Mucha*. 1.vyd. Praha : Svoboda, 1996. ISBN 80-205-0015-4. s. 93.

²⁰⁶ <http://tema.novinky.cz/slovanska-epopej> [cit. 26.11.2013]

zaznamenala výstava části *Slovanské epeje* veliký ohlas a výstavu navštívily desetitisíce lidí.²⁰⁷

V roce 1924 předal Praze plátno s námětem *Svaz slovanských dynastií*. O rok později to byla plátna *Po bitvě na Vítkově* a *Jiří z Poděbrad*. V roce 1926 se sbírka rozšířila o *Cara Simeona Bulharského*, *Štěpána Dušana* a *Mont Athos*. Ke konci toho roku také Mucha předal dvě nedokončená plátna *Přísaha omladiny* a *Apoteóza z dějin Slovanstva*.²⁰⁸

V roce 1928 se Mucha přestěhoval zpět ze Zbirohu do vlastního domu v Praze v Bubenči. Ten samý rok bylo dvacet obrazů *Slovanské epeje* vystaveno ve Veletržním paláci v Praze. Zde si můžete prohlédnout cyklus *Slovanská epeje* i dnes, plátna sem byla převezena po dlouhých sporech z Moravského Krumlova a výstava byla zahájena v květnu roku 2012.²⁰⁹

V roce 1931 vytvořil Mucha návrh na malované okno pro novou arcibiskupskou kapli v pražské katedrále sv. Víta. Mezi léty 1936 - 1938 pracoval na triptychu *Věk rozumu*, *Věk moudrosti* a *Věk lásky*. V roce 1938 prodělal zápal plic, který na něm zanechal následky.²¹⁰

Po okupaci v roce 1939 se Muchovo oslavné slovanské umění stalo trnem v oku nastupujícímu fašistickému režimu a Mucha byl jedním z prvních umělců zatčených Gestapem. V průběhu výslechů onemocněl zápal plic a i když se po svém propuštění uzdravil, nesmířil se s tím, že byl vyšetřován a vyslýchán.²¹¹ Dne 14. července 1939 Alfons Mucha zemřel na zápal plic. Je pohřben na vyšehradském hřbitově.²¹²

Muchovo dílo - zejména plakáty - je zastoupeno ve všech velkých světových sbírkách. Největší sbírku má Národní galerie v Praze, Muzeum Orsay v Paříži, díky velkorysému daru Muchova syna Jiřího. Mucha je autor sbíraný všemi soukromými sběrateli, z nichž nejvýznamnější sbírku shromáždil japonský průmyslník pan Doi.²¹³ Pozoruhodnou a téměř kompletní sbírku plakátů má také český tenista žijící v USA Ivan Lendl.²¹⁴

²⁰⁷ MUCHA, Jiří. *Alfons Mucha*. 2.vyd. Praha : Mladá fronta, 1982. s. 413.

²⁰⁸ BRABCOVÁ Jana. *Alfons Mucha*. 1.vyd. Praha : Svoboda, 1996. ISBN 80-205-0015-4. s. 79.

²⁰⁹ <http://www.ghmp.cz/cs/web/guest/vystavy/-/vystavy/vystava/53042> [cit. 26.11.2013]

²¹⁰ BRABCOVÁ Jana. *Alfons Mucha*. 1.vyd. Praha : Svoboda, 1996. ISBN 80-205-0015-4. s. 79.

²¹¹ http://www.artmuseum.cz/umelec.php?art_id=563 [cit. 26.11.2013]

²¹² <http://tema.novinky.cz/alfons-mucha> [cit. 26.11.2013]

²¹³ BRABCOVÁ Jana. *Alfons Mucha*. 1.vyd. Praha : Svoboda, 1996. ISBN 80-205-0015-4. s. 94.

²¹⁴ <http://www.lendl-mucha.cz/> [cit. 26.11.2013]

7.5. Muchovo dílo na Rokycansku

Mezi roky 1923 - 1924 tvořil Alfons Mucha na zámku Zbiroh také oponu, kterou si u něho objednal sokolský spolek. Ústředním motivem opony je zalesněný kopec se zbirožským zámkem, níže nová sokolovna, znaky, stuhy a orlice. Opona byla umístěna nad jevištěm v sokolovně. Během druhé světové války byla smotána a znovu objevena byla až v roce 1988. O deset let později byla restaurována Milanem Kadavým a zapsána do Seznamu kulturních památek. V dnešní době je opona součástí expozice zbirožského zámku a zdobí velký sál, kde Mucha tvořil.²¹⁵

Kromě opony pro město Zbiroh namaloval Alfons Mucha pro radnici v Rokycanech rozměrné plátno z husitské doby *Koncil basilejský se sklání před Mistrem Janem Rokycanou*.²¹⁶ Tehdejší městská spořitelna si plátno u malíře objednala za padesát tisíc korun a darovala ho městu. Do obřadní síně se plátno dostalo v roce 1933 a o rok později své dílo přijel do Rokycan obhlédnout i sám autor s manželkou.²¹⁷ Podle informací z týdeníku 5 plus 2 Rokycansko ze dne 31. ledna 2014 rokycanská Radnice vyjednala půjčení tohoto plátna Jihočeské galerii v Hluboké nad Vltavou. O půjčení se rozhodovalo dlouho dobu, proti stál fakt, že bez plátna by ztratila obřadní síň svoji atmosféru. Tuto překážku se ale podařilo odstranit tím, že galerie vyrobí fotokopii stejných rozměrů, která plátno na radnici nahradí.²¹⁸

²¹⁵ VALENTA, Jiří (ed.). *Malované opony divadel českých zemí*. Praha : Nipos, 2010. str. 148 - 14.

²¹⁶ BRABCOVÁ Jana. *Alfons Mucha*. 1.vyd. Praha : Svoboda, 1996. ISBN 80-205-0015-4. s. 94.

²¹⁷ SICHINGEROVÁ, Lucie. *Malíř tvořil eposej na zámku ve Zbirohu*. In : 5 plus 2. Rokycansko. Ročník III. Číslo 4. 31.1.2014.s.3.

²¹⁸ SICHINGEROVÁ, Lucie. *Muchův obraz poputuje na jih*. In : 5 plus 2. Rokycansko. Ročník III. Číslo 4. 31.1.2014.s.3.

DIDAKTICKÁ APLIKACE

Pro koho :

žáci 8. třídy

Kdy :

druhé pololetí (orientačně měsíc květen v souvislosti s látkou secese)

Aktivita :

portfolio tvorby Alfonse Muchy

Časový harmonogram :

jedna vyučovací hodina zadání

dva týdny práce doma

jedna až dvě hodiny vyhodnocení a prezentace

Téma:

Alfons Mucha, vrchol secese

Motivace :

Učitel ve vhodné formě prezentuje vybrané dílo A. Muchy, nejlépe obraz místněy dnes v reprezentačním sále rokycanské radnice, či jedno z pláten cyklu Slovanská epopěj. Učitel vede motivační rozhovor s dětmi o námětu díla, jeho provedení a prvotním estetickém názoru žáků.

Popis aktivity :

Učitel žáka seznámí se secesí jako dalším uměleckým slohem z přelomu 19. a 20. století. Kromě toho se žák v hodině dozví alespoň základní životopisné údaje o Alfonsi Muchovi. Žák poté má dva výukové týdny na domácí práci, ve které shromáždí pomocí internetu obrazy a plakáty, které Alfons Mucha namaloval. Žák si založí ve svém počítači složku, kde vytvoří portfolio obrazového materiálu k dílu Alfonse Muchy.

Prezentace aktivity:

Portfolio žák prezentuje před třídou a vyjádří svůj estetický názor na secesi a Muchovo umění.

Hodnocení:

Učitel slovně ohodnotí žakovu prezentaci, zaměří se na jeho ústní projev a na schopnost vyjádření vlastního názoru.

Závěr :

Žák prezentuje své portfolio před třídou, třída pak diskutuje nad přínosem Alfonse Muchy do českého výtvarného umění. Učitel informace shrne a vytvoří závěr.

Cíle aktivity:

Žák popíše hlavní rysy secese, provede rozbor Muchova díla, vytvoří portfolio a zhodnotí.

Mezipředmětové vztahy :

Výtvarná výchova - žák získá základní informace o uměleckém slohu secese. Žák si vytváří vlastní estetické citění a zhodnotí dílo Alfonse Muchy.

Občanská výchova - žák získá přehled o zajímavé osobnosti, která zasáhla do kulturního života Čech i regionu.

Informatika - žák pomocí internetových vyhledávačů vytvoří portfolio s obrazovým materiálem týkající se tvorby Alfonse Muchy.

Klíčové kompetence :

kompetence k učení (žák uvádí jednotlivé pojmy do souvislostí a propojuje poznatky do širších celků; žák vyhledává a třídí informace a systematizuje je; žák získané výsledky porovnává a hodnotí)

kompetence k řešení problému (žák vyhledá vhodné informace k řešení pracovního úkolu; žák samostatně řeší problémy a volí vhodné postupy k jejich řešení)

kompetence komunikativní (žák rozumí různým typům textů a záznamů, obrazových materiálů...; žák výstižně formuluje své myšlenky a názory; žák obhájí svůj názor a vhodně argumentuje; žák využívá informační a komunikační prostředky)

kompetence sociální (žák si vytváří pozitivní představu o sobě samém; žák přispívá k diskuzi celé třídy; žák oceňuje zkušenosti druhých lidí)

kompetence občanské (žák respektuje, chrání a ocení naše tradice, kulturní a historické dědictví a projevuje k nim pozitivní postoj)

8. PŘEHLED ARCHITEKTURY V OBDOBÍ PRVNÍ REPUBLIKY V ROKYCANECH

Čtyři roky první světové války znamenaly pro rokycanské občany dobu značného nedostatku v uspokojování základních životních potřeb. Řada rodin ztratila své syny a otce, na pomník padlých v první světové válce bylo vytesáno celkem 157 jmen zemřelých vojáků pocházejících z Rokycan. Město se ale brzy vzpamatovalo a v období první republiky zaznamenaly Rokycany stavební boom ve stylu moderny a funkcionalismu.²¹⁹

Po útlumu první světové války se v Rokycanech dostavil trvalý populační boom, který posunul hranici obyvatel už během dvacátých let nad sedm tisíc a růst pak pokračoval i během let třicátých (nezastavila ho ani hospodářská krize), kdy byla překonána osmitisícová hranice obyvatel.²²⁰ Výrazný růst obyvatel se odrážel v nové výstavbě prvních dvou zahradních předměstí, které se začaly stavět v roce 1921. Vizitkou první republiky je především středostavovská čtvrť Rašínov u starých kasáren, která nesla jméno po ministru první republiky. Architektura domků na Rašínově byla ovlivňována kubismem a modernou a dělala tak památník tehdejší prvorepublikové estetiky. I uliční názvosloví bylo v ideologii první republiky, objevily se tu ulice jako Štefánikova, Švecova, Tyršova, Poděbradova, Žižkova apod.²²¹

I ve starých Rokycanech ale byly patrné změny. Nejvýznamnější soubor republikánské architektury se zformoval okolo dnešního Náměstí 5. května. Nejprve tu vyrostla budova nového nádraží (1929 - 1931), brzy ji doplnil funkcionalistický palác městské spořitelny (1932 - 1933) a rovněž funkcionalistický českobratrský kostel (1932- 1933). Nedaleko odtud, na Jiráskově třídě, bylo postaveno v letech 1926 - 1927 sídlo okresní nemocenské pojišťovny, stavební parcelu proti gymnáziu obsadila v letech 1925 - 1927 rozsáhlá administrativní budova.

²¹⁹ HRACHOVÁ, Hana a kol. *Rokycany 1110 - 2010*. b.p.v. Město Rokycany : Rokycany, 2010. ISBN 978-80-254-5439-8. s. 25.

²²⁰ HRACHOVÁ, Hana a kol. *Rokycany*. 1.vyd. Praha : NLN, 2011. ISBN 978-80-7422-100-2. s.177.

²²¹ <http://rokycanyhomepage.ic.cz/rasinov.htm> [cit. 23.9. 2013]

Na okraji historického jádra v Třebízského ulici byla vybudována v letech 1929 - 1931 Masarykova obecná škola dívčí. Mimořádnou investicí byla výstavba areálu nových kasáren (1931 - 1933), pod Husovými sadami vyrostlo na vrcholu krize městské koupaliště (1933 - 1934).²²²

8.1. Nové nádraží

Na komplexní přestavbu nádražní budovy se muselo čekat až do doby po 1. světové válce. Celá rokycanská stanice byla protažena k západu a prováděna společně se zdvoukolejněním tratě Praha-Plzeň, staré nádraží leželo v tomto ohledu v nevýhodné poloze. To všechno, spolu s přirozenou snahou expandujícího okresního města získat výstavnější nádražní budovu, vedlo k tomu, že ministerstvo železnic použilo dosud nevyužitý pozemek při výpadovce na Šťáhlavy. Před nádražím se pak zformovalo nové veřejné prostranství – dnes Náměstí 5.května.²²³

První projekt výstavby nového nádraží vznikl už na počátku 20. let 20. století. Dne 19.dubna 1921 zaslalo městu Ředitelství státních drah svůj plán, i když vlastní výstavba nádraží začala až o několik let později, vše podstatné bylo v původním projektu už naznačeno. Jisté nejasnosti panují ohledně autorství projektu nové nádražní budovy. Podle obecní kroniky jej zpracovala firma dr. J. Pštrosse z Prahy v režii ministerstva železnic, na jiném místě kronika uvádí, že firma J.Pštrosse se řídila projektem zhotoveným na Ředitelství státních drah v Plzni. Jan Šára zase ve své studii uvádí, že architektonickou podobu nádraží naprojektovalo ministerstvo železnic a firmy „dr.J.Pštrose“ z Prahy a Štěpána Wolfa z Rokycan byly jen prováděcí stavební společnosti. Stavba nádraží každopádně odstartovala 18. března 1929 a 15. dubna 1929 začalo kopání základů. Stavbu prováděl Štěpán Wolf z Rokycan. Kolaudace obytné části proběhla 9. prosince 1930 a provozní části 12. května 1931. Slavnostní otevření se konalo 21. května 1931. Náklady na výstavbu dosáhly 2 408 973, 67 Kč. Nové nádraží však financoval přímo stát, nikoliv město.²²⁴

Nové nádraží zaujalo vyvýšenou polohu, kterou ještě podtrhuje jeho výškový charakter, v nejvyšším místě má nádraží pět podlaží, a to byl až do 60. let 20. století nepřekonaný výškový rekord. Slohově leží nádraží na pomezí funkcionalismu, stylu art-deco a staršího rondokubismu (ten se uplatňuje v detailu řešení říms a zábradlí). Objekt se skládá z části

²²² HRACHOVÁ, Hana a kol. *Rokycany*. 1.vyd. Praha : NLN, 2011. ISBN 978-80-7422-100-2. s.178.

²²³ <http://rokycanyhomepage.ic.cz/zeleznicniarchitektura.htm> [cit. 23.9. 2013]

²²⁴ tamtéž [cit. 23.9. 2013]

obytné (byty pro železniční zaměstnance), což je v podstatě vysoký funkcionalistický činžák věžovitého charakteru s hodinami. Vlastní vestibul, pokladny, perón a jeho technické zázemí jsou umístěny do přízemního křídla. Nádražní budova měla délku 73,4 m, vchod z náměstí měl šířku 16,8 m, hlavní hala byla o půdorysu 13 x 15 m. Vpravo od vchodu byly zřízeny 3 pokladny, za nimi kanceláře. Vedle pokladen se původně nacházel i prostor pro výdej a příjem zavazadel, od vestibulu oddělen jen nízkou zídkou. Nalevo od vchodu trafika a knihkupectví, dále vchod do čekáren (pro 1. a 2. třídu o rozměrech 8,95 x 6 m a pro 3. třídu 14,4 x 6,86 m) a do restaurace. Ta měla rozměry 9 x 6 m. Příslušela k ní přípravná jídelna a kuchyně, skladiště a záchody. V roce 1935 došlo k první změně vnitřního uspořádání, když si svá místa prohodila nádražní restaurace a čekárna 3. třídy. Restaurace se tak dostala do své nynější polohy s výhledem na perón. V obytné části nádraží se nacházelo 8 bytových jednotek, v 3. patře noclehárna.²²⁵

8.2. Městská spořitelna (dnes Komerční banka)

Nejcennějším reprezentantem moderní architektury náměstí 5. května je palác městské spořitelny (dnes Komerční banka), který spolu se sousedním Rokycanovým sborem vytváří kompaktní funkcionalistický ostrov.²²⁶

O nutnosti postavit nové sídlo spořitelny rozhodlo její vedení už v roce 1928. Dne 19. března toho roku vyzvalo architekta ing. Černého z Prahy vypracováním studie. Dne 19. září 1928 pak spořitelna definitivně rozhodla povolit výstavbu. Do veřejné soutěže na stavbu spořitelny doručeno 154 nabídek, Dne 19. října 1929 byla definitivní podoba nové spořitelny zadána pražskému architektovi F.A.Librovi. Stavební práce byly přiděleny firmám Štěpána Wolfa a Josefa Žoura. Se stavbou se začalo 17. května 1932. Slavnostní otevření se konalo 10. prosince 1933. Rozpočet na výstavbu činil 2 756 000 Kč.²²⁷

F.A.Libra z Prahy na místě ovocného sadu vytvořil elegantní funkcionalistickou architekturu, která zhodnotila jak okružní třídu, tak rodící se náměstí před nádražím. Spořitelna, to je komplex několika rafinovaně vrstvených bílých hmot. Na rohu obou městských prostorů dominuje centrální dvoupatrový objekt s parterem obloženým černým kamenem a schodištěm vykládaným slovenským travertinem. Vedle hlavního vchodu se pak nachází obytná část objektu s 6 byty pro zaměstnance spořitelny. Od nádraží, které leží samo ve vyvýšené poloze,

²²⁵ HOFMAN, Karel. *Staré rokycanské domy IV*. 1.vyd. Rokycany : Městská knihovna Rokycany, 1998. s. 14.

²²⁶ <http://rokycanyhomepage.ic.cz/okruznitrida.htm> [cit. 23.9. 2013]

²²⁷ HOFMAN, Karel. *Staré rokycanské domy IV*. 1.vyd. Rokycany : Městská knihovna Rokycany, 1998. s. 44.

se spořitelna otevírá gradující hmotou dvorních objektů. Spořitelna je od roku 1994 zařazena mezi státem chráněné památky.²²⁸

V roce 1945 budova poškozena při americkém náletu na rokycanskou železniční stanici. Podle údajů shromážděných panem Vonáskem šlo o nálet z 27. dubna 1945. Na rok 1965 byla zařazena do plánu Okresního stavebního podniku výstavba nové výtahové šachty v tomto objektu. Mělo do ní být investováno 53 000 Kčs. V roce 1993 začala Komerční banka jako nový výlučný vlastník objektu plánovat jeho rekonstrukci. Banka byla tehdy citlivě a nákladně zrekonstruována. Hlavní vadou této akce ale ovšem nelogická záměna původního bílého nátěru fasády za světle zelený, čímž se objekt odchýlil od původního funkcionalistického záměru.²²⁹

8.3. Českobratrský kostel

Funkcionalistický ostrov vzniklý výstavbou nádraží a spořitelny ještě takřka současně doplnil moderní sakrální objekt situovaný do Jiráskovy ulice vedle spořitelny - Rokycanův sbor. Vyrostl v 30. letech 20. století pro expandující rokycanskou komunitu českobratrských evangelíků.²³⁰

První aktivity začali protestanti v Rokycanech vyvíjet už od roku 1912 prostřednictvím kazatelské stanice, farní sbor zřízen 14. října 1923, bohoslužby se ale konaly v provizorních prostorech. V roce 1932 už ale měla církev ve městě 900 členů a ve farním obvodu 260, proto bylo načase postavit vlastní budovu. Dne 20. listopadu 1932 byl položen základní kámen k novému kostelu a slavnostní otevření se konalo 24. září roku 1933. Stavební práce prováděla firma Václava Berana z Rokycan, který byl sám člen českobratrského sboru. Projekt vypracoval ing. arch. J. Chvojka z Plzně. Náklady na výstavbu kostela dosáhly 355 402 Kč.²³¹

Po dlouhé době vznikla v Rokycanech nová církevní architektura, v souladu s dobovou avantgardou, která souzněla s evangelickou tendencí ke strohému pojetí sakrální architektury. Architekt dr. B. Chvojka zvolil nenápadnou hmotu zdánlivě zapojenou do uliční fronty, kterou ale akcentuje čirá geometrie vysokého světlíku s prostým reliéfem kalicha.²³²

²²⁸ <http://rokycanyhomepage.ic.cz/okruznitrida.htm> [cit. 23.9. 2013]

²²⁹ tamtéž [cit. 23.9. 2013]

²³⁰ tamtéž [cit. 23.9. 2013]

²³¹ HOFMAN, Karel. *Staré rokycanské domy IV*. 1. vyd. Rokycany : Městská knihovna Rokycany, 1998. s. 44.

²³² tamtéž. s. 45.

8.4. Okresní nemocenská pojišťovna

Jižní fronta Jiráskovy ulice je už kompletní. Stojí tu významná památka moderní architektury 20. století v Rokycanech – budova bývalé okresní nemocenské pojišťovny, která zde vyrostla na vrcholu prvorepublikové konjunktury. Nemocenská pojišťovna koupila roku 1926 dvě dosud volné parcely v Jiráskově ulici, jednu od města (které tu původně plánovalo stavbu pošty) a jednu od paní Drábkové. Budovu nemocenské pojišťovny vyprojektoval ing. arch. Rudolf Černý, stavební práce provedla firma Štěpána Wolfa. Objekt zprovozněn 29. září 1927, pro veřejnost začal fungovat 1. října 1927. Byly zde umístěny různé ordinace lékařů, pět bytů, byt domovníka a kanceláře pojišťovny. Nemocenská pojišťovna byla jednou z prvních čistě funkcionalistických staveb v Rokycanech, revoluční tu bylo i použití ploché střechy.²³³

8.5. Okresní úřad

Naproti gymnáziu byl za první republiky zbudován v letech 1925-27 objekt okresních úřadů, moderní administrativní komplex. Před 1. světovou válkou obec plánovala na této ploše vybudovat dívčí školu, z tohoto návrhu ale nakonec sešlo. V následné debatě se zastupitelé shodli na tom, že stavební místo je vhodné, že tam nemusí být nutně škola, ale jakákoliv monumentální budova. Po válce zde ale nakonec bylo rozhodnuto o výstavbě administrativní budovy pro potřeby státní správy. V té době byly státní instituce ve městě rozmístěny do několika většinou nevyhovujících prostor. Například okresní zastupitelstvo (popřípadě okresní správní komise) úřadovalo ve Fitzově vile na Náměstí 5. května a okresní soud měl své kanceláře na radnici. Projekt vyhotovil architekt Vaněček, profesor techniky z Prahy, a stavbu provedly firmy ing. arch. dr. Zdeňka Pštrosse z Prahy a Štěpána Wolfa z Rokycan. Stavba byla budována mezi roky 1925 - 1927 a náklady na ni dosáhly 3 252 160 Kč.²³⁴

8.6. Katzova vila

Vedle gymnázia vyrostla roku 1938 na okružní třídě dvoupatrová Katzova vila v nenáročném funkcionalistickém stylu, dnes využívaná jako úřadovna policie. Postavil ji advokát Rudolf Katz. Projektová dokumentace a tudíž ani jméno autora projektu se nedochovalo. V roce 1939 byl již dům dostavěn. Číslo popisné bylo přiděleno 24.června 1940, kvůli židovskému původu byli ale Katzovi připraveni nacisty o svůj majetek.²³⁵ Dnes má v této budově sídlo Policie ČR.

²³³ HOFMAN, Karel. *Staré rokycanské domy IV*. 1.vyd. Rokycany : Městská knihovna Rokycany, 1998. s. 47.

²³⁴ tamtéž. s. 31.

²³⁵ <http://rokycanyhomepage.ic.cz/okruznitrida.htm> [cit. 23.9. 2013]

8.7. Pošta

Budova pošty, dříve hotelu Merkur, byla postavena v roce 1907 pro továrníka Rudolfa L. Hudlického podle projektu Jindřicha Alexandra. Šlo o přepychový patrový dům s podkrovím. Již roku 1911 byl adaptován na hotel Merkur, což vyvolalo nutnost úpravy vnitřních dispozic. Roku 1915 byl hotel prodán v dražbě plzeňské firmě Světovar, pak přešel do rukou Hospodářského družstva v Rokycanech, až roku 1922 jej koupil stát. Po 1. světové válce město chtělo vyřešit fungování pošty, která dosud působila ve stísněných prostorech v domě na rohu Palackého a Knihovy ulice. Nakonec rozhodla ministerská rada 30. srpna 1921 koupit hotel Merkur a upravit jej na poštu. Adaptace objektu provedena roku 1922. Dne 1. února 1923 otevřela pošta pro veřejnost. Při přestavbě reprezentativního hotelu na poštovní úřad vzala za své většina mobiliáře a vnitřní výzdoby. I přes dlouhé utilitární umístění poštovního úřadu si dům ale udržel základní rysy secesní fasády, ať už jsou to rostlinné štukatury v omítce, kovové mříže před vchodem nebo na balkónku, či hrázděné zdivo pod střechou.²³⁶

V roce 1945 objekt zasáhl americký nálet. Poté už nebyla obnovena původní věž s hrázděným patrem, která byla snesena do podoby dnešního pahýlu. Původně přitom tato věž byla veřejně přístupná a sloužila jako vyhlídka na město.

8.8. Masarykova jubilejní škola pro dívky

Již od roku 1910 uvažovalo město o postavení nové budovy pro dívčí obecnou školu, která předtím sídlila v místě dnešního muzea. Podle původního plánu se měla škola postavit naproti gymnáziu, kde byla později postavena budova Okresního úřadu. Nakonec ale byly vybrány pozemky na rozhraní vnitřního města a Plzeňského předměstí (dnešní ulice Třebízského). Stavbě školy se obětovala i část městských hradeb, zejména rohová čtverhranná bašta. Stavbu školy projektoval ing. dr. M. Babuška a provedli ji stavitelé Štěpán Volf a Josef Žour. Reliéf ve štítě vytvořil sochař Měchura. Základní kámen byl položen v den 10. výročí existence Československé republiky 28. října 1928, proto byla škola nazvána Masarykova jubilejní dívčí škola. Vyučovat se v ní začalo v roce 1931. Za nacistické okupace byla škola zabrána Hitlejugend. Po osvobození byl obnoven starý název, v roce 1948 přezvána na národní školu a v roce 1952 byl odstraněn na budově nápis Masarykova škola. Od roku 1953 byla nazývána Osmiletá střední škola v parku Pionýrů. V roce 1990 byl opět vrácen název základní škola T. G. Masaryka.²³⁷

²³⁶ <http://rokycanyhomepage.ic.cz/okruzniurida.htm> [cit. 24.9. 2013]

²³⁷ HOFMAN, Karel. *Staré rokycanské domy III*. 1. vyd. Rokycany : Městská knihovna Rokycany, 1997. s. 22.

Slohově je nová škola dokladem poloúřední, klasicizující architektury prvorepublikových veřejných budov. Na rozdíl od funkcionalistických trendů, které převládly v ČSR v 30. letech 20. století, nezdůrazňuje budova školy primárně svoji světlost a vzdušnost. Používá některé prvky klasické architektury, byť maximálně zjednodušené. Svými velkorýsy, rozměry, prostornými místnostmi a solidním zpracováním stavebních detailů je zároveň dokladem ekonomické prosperity konce 20. let, jež umožňovala realizaci podobných projektů. Dvoupatrový objekt je ještě opticky zvýrazněn vyvýšeným technickým suterénem a příkrou střechou s masivními komíny. Po stranách vystupují rizality, v tom západním je zároveň umístěn hlavní vchod. K vchodovým dveřím se stoupá po kamenném schodišti, nad vchodem mozaika s motivem znaku města Rokycan. Rizalit je zakončen nad úrovní korunní římsy vysokým trojúhelníkovým štítem. V něm velký kamenný reliéf od sochaře Měchury z Prahy, s postavami dětí.²³⁸

8.9. Městské koupaliště

V sousedství fotbalového hřiště vyrostl za první republiky ještě areál koupaliště jako náhrada za tehdy již nevyhovující malé koupaliště v Alejích na Práchovně. O možnosti popřípadě nutnosti vystavět v Rokycanech moderní plavecký areál se uvažuje již ve dvacátých letech 20. století, ale až od roku 1930 městská rada začala vážně řešit otázku výstavby nového koupaliště. Uvažovat se začalo o obnovení bývalého rybníka pod Husovými sady vedle hřiště.²³⁹

V březnu 1932 rozhodlo městské zastupitelstvo o zřízení nového koupaliště. Projekt vrchní stavby vypracoval ing. Arch. F. A. Libra z Prahy. Na jaře 1933 se tu začalo pracovat a provizorně se zde mohlo koupat již v srpnu tohoto roku. Slavnostní otevření bylo provedeno 24. června 1934 za účasti 4800 osob.²⁴⁰

Koupaliště Libra umístil na louku, kde se do 19. století rozkládal Prácheňský rybník, obklopenou obloukem zalesněných jižních svahů Stráně. Ideální lokalita v kombinaci s čistou a půvabnou funkcionalistickou architekturou vytvořily jeden z nejkvalitnějších areálů vodní rekreace v tehdejší Československu. Hlavní vodní nádrž má podobu umělého jezera s písčítými a travnatými břeny, uprostřed byl navršen umělý ostrůvek. Vedle pláže stála

²³⁸ <http://rokycanyhomepage.ic.cz/okruznitrida.htm> [cit. 24.9. 2013]

²³⁹ <http://rokycanyhomepage.ic.cz/oseckyvrch.htm> [cit. 24.9. 2013]

²⁴⁰ HOFMAN, Karel. *Staré rokycanské domy V*. 1. vyd. Rokycany : Městská knihovna Rokycany, 1999. s. 48.

funkcionalistická budova restaurace, kterou Libra v souladu s dobovými trendy navrhl jako variaci na architekturu zaoceánských lodí. Restaurace byla otevřena 10.června 1934. Okamžitě se z ní stalo populární společenské centrum.

Kromě restaurace dotvářely stavební charakter koupaliště i půlkruhový objekt šaten, dřevěné kabinky a vstupní brána. Elegance koupaliště vedla k dobovému označení „Rokycanská Itálie“. O víkendech sem mířili rekreanti nejen z Rokycanska, ale i z Plzně a od Prahy.²⁴¹

8.10 Nová kasárna

Dne 28. dubna 1924 přijela do Rokycan 4. baterie dělostřeleckého pluku, která měla 90 mužů a 51 koní. Mužstvo bylo ubytováno ve starých kasárnách (Jeřabinová ulice) a původně se uvažovalo, že se v nich pouze přistaví stáje. V průběhu roku 1925 se ale ukázalo, že staré kasárny nestačí, a proto se město uvolilo postavit mezi Štáhlavskou silnicí a cestou do Kotle nové kasárny. Stavbu zadalo Ministerstvo národní obrany Ing. Polívkovi z Prahy a Wolfovi, Žouroví a Novákovi z Rokycan. Plány vypracovala projekční kancelář ministerstva. Stavba byla dokončena a předána 29. - 30. dubna 1933. Postaveno bylo 31 budov, dva domy pro důstojníky a rotmistry, celkem 12 bytů. V letech 1938 – 1940 byla provedena přístavba. Za nacistické okupace byla v kasárnách německá armáda, která jim dala název Nibelungen.

Posádka z rokycanských kasáren byla natrvalo odvelena v roce 2001. Část kasáren byla předána státu a část městu, která zde vytvořila byty.²⁴²

8.11. Rašínov

Po skončení první světové války bylo Rokycanům přiděleno 80 rodin vídeňských Čechů, o které se muselo město postarat. Tyto rodiny bydlely hlavně ve starých kasárnách (Jeřabinova ulice). Když vyšel zákon o podpoře stavebního ruchu, začala mezi léty 1921 - 1922 v Rokycanech výstavba nové čtvrti. V těchto letech bylo vystavěno prvních 24 domů, v následujícím období 1924 - 1925 to bylo dalších 25 domů. Dne 18. dubna 1923 byla čtvrt těchto nových domků západně od Jeřabinové ulice pojmenována úředně na Rašínov. Vzniklo tak nové Fügnerovo náměstí (podle spoluzakladatele Sokola a jeho prvního starosty), ulice Tyršova, Resslerova (dnes Tyršova), Hněvkovského (dnes Sokolská), Zborovská (později Šternberkova, dnes Poděbradova), Štefánikova, ulice Plukovníka Švece podle Josefa Jiřího

²⁴¹ <http://rokycanyhomepage.ic.cz/oseckyvrch.htm> [cit. 24.9. 2013]

²⁴² HOFMAN, Karel. - LOPATA, Radomír. *Staré rokycanské domy VII.* 1.vyd. Rokycany : Městská knihovna Rokycany, 2001. s. 39.

Švece, plukovníka československých legií, který se později zastřelil na protest krize v československém vojsku (dnes ulice Antonína Uxy), ulice Heyrovského (dnes Korejská). Mezi dvěma světovými válkami i po druhé světové válce přibýlo v této čtvrti mnoho dalších domků.²⁴³

²⁴³ HOFMAN, Karel. - LOPATA, Radomír. *Staré rokycanské domy VII.* 1.vyd. Rokycany : Městská knihovna Rokycany, 2001. s. 42

DIDAKTICKÁ APLIKACE

Pro koho :

žáci 9. třídy

Kdy :

první pololetí 9. třídy (orientačně měsíc říjen, listopad)

Aktivita :

individuální projekt

Časový harmonogram projektu :

jedna vyučovací hodina - motivace a zadání projektu

dva týdny - realizace - samostatná domácí práce

jedna až dvě vyučovací hodiny - prezentace a vyhodnocení

Téma projektu :

Architektura v období první republiky v Rokycanech na pohlednicích

Motivace:

Učitel vede s žáky motivační rozhovor na téma stavební boom v Rokycanech v období první republiky. Položí žákům následující otázky: *Které ze staveb, okolo nichž denně procházíte, byly postaveny v období první republiky? Jaká podle vás byla prvorepubliková architektura? A čím se lišila od architektury dnešní?* Učitel připraví prezentaci v programu PowerPoint s fotografiemi významných staveb z období první republiky v celém Československu a poté v Rokycanech. Vysvětlí žákům základní stavební prvky funkcionalismu a moderny.

Popis projektu :

Žák v domácím projektu v podobě pohlednic porovnává u přidělených staveb podobu za první republiky a nynější stav objektu. Na pohledu budou minimálně dvě fotografie, jedna z období první republiky a druhá z dnešní doby (pokud žák chce, může přidat i další fotografie z různých let). Na fotografiích žák uvádí rok jejich vzniku. Na zadní straně pohledu je krátký popis historie budovy v českém jazyce a třech cizích jazycích (výběr jazyků nechá učitel na žákovi). Formát pohledu je maximálně velikosti A5 na čtvrtce a na zadní straně je graficky ztvárněný jako opravdový pohled, tj. okénko pro známku, řádky na adresu a okénka na poštovní směrovací číslo.

Prezentace projektu :

Svůj vytvořený pohled předvede žák před spolužáky v papírové i elektronické podobě (přední strana pohledu v programu PowerPoint a krátký popis stavby) . Žák vystihne krátce stavební vývoj přidělené stavby a zformuluje svůj estetický názor na tehdejší architekturu a případně ji porovná s architekturou dnešní.

Hodnocení :

Učitel slovně zhodnotí, zda žák splnil zadání projektu. Ostatní žáci zformulují svůj názor na estetickou podobu pohledu i přidělené stavby. Pokud byla práce splněna dle kritérií, odmění ji učitel známkou.

Závěr :

Učitel všechny vybrané pohledy nakopíruje tak, aby měl každý žák svoji sadu pohledů s tematikou *Rokycany za první republiky a dnes*.

Cíle projektu:

Žák porozumí jednotlivým prvkům funkcionalistické a moderní architektury a dovede je aplikovat na příkladu regionálních staveb.

Žák zhodnotí svůj estetický pohled na architekturu období první republiky a dokáže ji srovnat s dnešní architekturou.

Mezipředmětové vztahy :

Cizí jazyky - na zadní straně pohledu bude stručný popis architektury stavby ve třech libovolných jazycích. Žák si rozšíří slovní zásobu.

Výtvarná výchova - žák fixuje prvky funkcionalismu a moderny. Žák vytvoří pohled podle svých estetických představ.

Informační výchova - žák si vyhledá informace o přidělené stavbě, zpracuje přední stranu pohledu také jako jeden slide v programu PowerPoint.

Český jazyk - žák se seznámí s knihami *Staré rokycanské domy* a *Rokycany na starých pohlednicích* a vyhledá v ní potřebné informace k projektu.

Občanská výchova - žák si založí vztah k historickému dědictví svého města.

Klíčové kompetence :

kompetence k učení (žák dokáže vyhledat potřebné informace, zhodnotit je, pochopit, systematizovat a využít v tomto individuálním projektu)

kompetence k řešení problémů (žák samostatně řeší předložené problémy, volí si postupy k jejich řešení)

kompetence komunikativní (žák výstižně zformuluje své myšlenky a názory na architekturu v ústním projevu, naslouchá názorům druhých lidí)

kompetence sociální a personální (žák oceňuje výtvoř ostatních spolužáků)

kompetence občanská (žák získá pozitivní vztah k historickému dědictví svého města)

Doporučená literatura a internetové stránky :

HOFMAN, Karel. *Staré Rokycanské domy I. - VII.*

BATĚK, František. Rokycany na starých pohlednicích

oficiální web města Rokycan : <http://www.rokycany.cz/>

web Davida Borka : <http://rokycanyhomepage.ic.cz/rokycanyhomepage.htm>

web rokycanských patriotů :

http://rokypedie.rokycanstipatrioti.cz/index.php?title=Hlavn%C3%AD_strana

Seznam staveb první republiky na výběr :

Masarykova jubilejní škola

Komerční banka

koupaliště s restaurací

Nové nádraží

budova pro státní úřady

Okresní nemocenská pojišťovna

Pošta

Českobratrský evangelický kostel (Husův sbor)

Katzova vila

Nové kasárny

Rašínov (možnost několika domů)

Pomník obětem 1. světové války

9. KONEC DRUHÉ SVĚTOVÉ VÁLKY V ROKYCANECH

Město Rokycany čítalo na konci druhé světové války kolem 10 000 obyvatel, bylo tak přirozeným centrem celého okresu a také se stalo centrem protifašistického odboje na Rokycansku.²⁴⁴

9.1. Protifašistický odboj na Rokycansku

Od 15. března 1939 do 5. května 1945 působila v rokycanském okrese v návaznosti na další a širší organizační skupiny řada významných odbojových skupin. Mnozí ilegální protifašističtí bojovníci se dříve nebo později stali obětí pronásledování, zatýkání, uvěznění a popravení. Dobře organizovaná státní, policejní a represivní nacistická služba dokázala tyto skupiny jednu po druhé eliminovat a krutě se s nimi vypořádat. Vnitřní odboj byl tak značně oslaben fyzicky i psychicky. Nový impuls dal domácímu odboji postup amerických a sovětských vojsk do Československa.²⁴⁵

Mezi protifašistické odbojové skupiny na Rokycansku se řadil ilegální OV KSČ, Národně revoluční výbor vedený Václavem Gottliebem, dále odbojová skupina Řehoř - Rybář, skupina Kotěborského, sokolská akce Jindra - Žák, odbojová skupina Slabý - Racesberger - Suda, další odbojová skupina Staněk - Krahulík - Šimandl, skupina vedená Mrázem a posléze Revoluční národní výbor v Rokycanech.²⁴⁶ Tyto skupiny vzešly přímo z Rokycan, řada dalších pak působila v průmyslových závodech v Holoubkově či Hrádku.

K ustanovení Revolučního národního výboru (RNV) došlo v roce 1945 po dohodě se starostou města Rudolfem Heyrovským, velitelem městské policie Jaroslavem Lobovským a evangelickým farářem J. Klimeckým. Hlavním úkolem RNV bylo připravit se na převzetí moci od okupantů, a to zajištěním a mobilizací dostatečného počtu branců, zabezpečit zásobování obyvatelstva a vnitřní bezpečnost a plynulost v činnosti úřadů, továren apod. Vojenská sekce RNV rozdělila brance do dvou skupin: do první byli zařazeni ti, kteří byli odvedeni při normálních odvodech až do 45 let, druhou skupinu tvořili osmnáctiletí až šestadvacetiletí dobrovolníci. O úspěchu této akce svědčí, že 5. května 1945 měla vojenská

²⁴⁴ CIRONIS, Petros. *Na demarkační čáře. Setkání spojeneckých vojsk v květnu 1945 na Rokycansku*. 1.vyd. Praha : FUTURA Praha, 2005. ISBN 80-86844-07-2. s. 91.

²⁴⁵ CIRONIS, Petros. *Na demarkační linii*. b.p.v. Rokycany - Praha : Okresní národní výbor Rokycany, Okresní archiv Rokycany, Občanské fórum Rokycany a Agentura Praha, 1990. ISBN 80-900025-2-8. s. 5.

²⁴⁶ tamtéž. s. 50.

složka RNV k dispozici 700 branců, 500 členů milice a 27 důstojníků a rotmistrů.²⁴⁷

9.2. Povstání proti nacistické vládě v Rokycanech

Dne 5. května 1945 začalo v Rokycanech povstání proti nacistické vládě, a to v návaznosti na vypuknutí povstání v Praze.²⁴⁸ Před osmou hodinou ranní se v evangelickém kostele sešli R. Heyrovský, L. Grayner a J. Klimecký a na krátké schůzce se domluvili na převzetí správy města do vlastních rukou.²⁴⁹ Po veřejném vystoupení v městském rozhlase se město začalo zdobit čsl. vlajkami a prapory, začalo strhávání německých nápisů a firem, vojsko a milice byly svolány k pohotovosti. Aby tato rozsáhlá akce nezůstala izolovaná, prostřednictvím posílů i telefonicky byly předány vzkazy do okolních obcí s instrukcemi o koordinaci odboje.²⁵⁰ V odpoledních hodinách se i přes hrozby německého velitele, že pokud dojde v Rokycanech k manifestaci lidu, začne se do davu střílet, v sobotu 5. května 1945 v šest hodin večer sešlo v Rokycanech na náměstí 12 000 občanů z města i okolí.²⁵¹ Během večera byly obsazeny všechny důležité objekty, které by mohli případně Němci využít proti obyvatelstvu. V neděli 6. května pak byly obsazeny kasárny.²⁵²

9.3. Tragédie u Děkanského rybníčka

V pondělí 7. května došlo od časných ranních hodin v Rokycanech k hromadnému zatýkání Němců a kolaborantů, a to podle seznamu, který byl pořízen městskou policií a jejím velitelem Jaroslavem Lobovským. Chaotická doba se projevila tím, že řada zejména mladých lidí se zapojila do zatýkání, přičemž byli zatčeni i nevinní občané, kteří však byli v následujících dnech propuštěni.²⁵³

Tragickou situaci v Rokycanech vyvolal opilý občan z Plzně, který poštval dav proti uprchlíkům, kteří šli pěšky směr Plzeň. Toho dne se v soukenické ulici v prostoru Děkanského rybníčka vrhli mnozí přihlížející na kolonu uprchlíků a fyzicky je napadli, bez ohledu na to, zda to byli okupanti nebo nevinní lidé. Na místě bylo ubito 28 osob, několik dalších bylo těžce či smrtelně raněno. Oběťmi rozvášněného davu se staly také belgické ženy a několik Holanďanů, kteří se vraceli z koncentračních táborů a z nucených prací v Německu. Jejich

²⁴⁷ CIRONIS, Petros. *Na demarkační linii*. b.p.v. Rokycany - Praha : Okresní národní výbor Rokycany, Okresní archiv Rokycany, Občanské fórum Rokycany a Agentura Praha, 1990. ISBN 80-900025-2-8. s. 51.

²⁴⁸ <http://rokycanyhomepage.ic.cz/dejinyvdatech1900-2003.htm> [cit. 28.10. 2013]

²⁴⁹ CIRONIS, Petros. *Na demarkační čáře. Setkání spojeneckých vojsk v květnu 1945 na Rokycansku*. 1.vyd. Praha : FUTURA Praha, 2005. ISBN 80-86844-07-2. s. 92.

²⁵⁰ tamtéž. s. 92.

²⁵¹ <http://rokycanyhomepage.ic.cz/dejinyvdatech1900-2003.htm> [cit. 28.10. 2013]

²⁵² CIRONIS, Petros. *Na demarkační linii*. b.p.v. Rokycany - Praha : Okresní národní výbor Rokycany, Okresní archiv Rokycany, Občanské fórum Rokycany a Agentura Praha, 1990. ISBN 80-900025-2-8. s. 51.

²⁵³ tamtéž. s. 53.

totožnost nebyla zjištěna a všichni byli pochováni ve společném hrobě. Později byly ostatky předány příslušným státům.²⁵⁴

9.4. Zadržení K.H. Franka

V květnových dnech měl RNV v Rokycanech dobře organizovanou vojenskou jednotku, v jejímž čele stál plukovník Kotěborský. Tyto ozbrojené oddíly udržovaly pořádek a bezpečnost ve městě a okolí. V dopoledních hodinách 9. května 1945 došlo na území Rokycan k zadržení říšského protektora K. H. Franka, který prchal z Prahy. Říšský protektor byl spatřen již v Kařezu, dokládá to pamětní kniha Četnické stanice, a později také v Holoubkově. Národní výbor v Rokycanech dostal telefonické upozornění, že K. H. Frank prchá v generálské uniformě a zeleně natřeném autu s přívěsným vozíkem. Kolem půl druhé odpoledne vjelo od pražské strany k Rokycanům několik aut s německými policisty a uprostřed zelené auto. Podle svědectví jakýsi četník vykřikl: „Frank!“. Americký důstojník rychle nasedl do připraveného auta a za Plzeňskou bránou zastoupil Frankovi cestu. V Ejpovicích byl Frank americkým vojskem zatčen a později odvezen do Plzně a poté do Prahy. Dne 21. května 1946 vynesl Mimořádný lidový soud v Praze nad Frankem rozsudek smrti a o den později byl Frank popraven na Pankráci. Zajímavostí je, že předsedou soudu, který K. H. Franka soudil, byl rokycanský rodák JUDr. Martin Kozák.²⁵⁵

9.5. Postup spojenecké armády

Zatímco na jihu Rokycanska řádily prchající oddíly německé armády snažící se co nejdříve dostat do zóny americké armády, byla hlavní trasa mezi Prahou a Plzní zaplněna tisíci a desetitisíci ustupujícími německými vojáky, kteří rovněž spěchali na Plzeň, kam 6. května 1945 dorazily americké útvary. Američané dále postupovali přes Ejpovice a Klabavu, odkud se však stáhli zpět do Plzně. Do Rokycan postupoval z Plzně 9. pěší pluk 2. pěší divize 3. americké armády, a to ze směru Týmákov - Starý Plzenec - Chválenice.²⁵⁶ Pluk dorazil do Rokycan 7. května 1945 po čtvrté hodině ranní a zřídil zde své velitelské stanoviště.²⁵⁷ Trvalo mnoho let, než byla uznána historická skutečnost, že americká armáda vstoupila do Rokycan v ranních hodinách v pondělí 7. května 1945.²⁵⁸

²⁵⁴ CIRONIS, Petros. *Na demarkační čáře. Setkání spojeneckých vojsk v květnu 1945 na Rokycansku*. 1.vyd. Praha : FUTURA Praha, 2005. ISBN 80-86844-07-2. s. 95.

²⁵⁵ tamtéž. s. 112.

²⁵⁶ PACNER, Karel. *Osudové okamžiky Československa*. 2.vyd. Praha : Albatros, 2001. ISBN 80-00-00987-0. s. 193.

²⁵⁷ PECKA, Jindřich. *Na demarkační čáře. Americká armáda v Čechách v roce 1945*. 1.vyd. Praha : Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 1995. ISBN 80-85270-47-1. s. 48.

²⁵⁸ CIRONIS, Petros. *Na demarkační čáře. Setkání spojeneckých vojsk v květnu 1945 na Rokycansku*. 1.vyd. Praha : FUTURA Praha, 2005. ISBN 80-86844-07-2. s. 115.

O dva dny později 9. května 1945 osvobodily tankové jednotky Rudé armády Prahu a druhý den vyrazily k nejvýchodnější části rokycanského okresu, na rozhraní Hořovicka a Rokycanska. Jako první uvítali sovětskou armádu občané v Kařezu. Sovětská armáda dále pokračovala přes Mýto, Holoubkov a 9. května 1945 v 11:30 vjel první sovětský tank s tříčlennou posádkou do Borku. Dne 10. května pak sovětské vojsko zaujalo pozice na kraji Rokycan.²⁵⁹

9.6. Demarkační čára

Demarkační čára v době druhé světové války oddělovala oblasti (zóny vlivu), kam až směla sovětská a americká armáda dojít a území osvobodit. Byla stanovena na konferenci Spojenců na Jaltě v Sovětském svazu (dnešní Ukrajina) mezi americkým prezidentem Franklinem Delano Roosveltem, britským premiérem Winstonem Churchillem a představitelem Sovětského svazu Josifem Vissarionovičem Stalinem. Tato konference se konala mezi 4. a 11. únorem 1945.

Demarkační čára se týkala i území Československa. Původně měla kopírovat přibližně česko-bavorskou hranici, ale vzhledem k tomu, že Američané dorazili k této linii výrazně dříve než Sověti, tak byl dohodnut nový průběh této čáry na linii měst Karlovy Vary - Plzeň - České Budějovice.²⁶⁰ Schéma demarkační linie na Rokycansku uvádím v přílohách.

K prvnímu setkání sovětských a amerických jednotek došlo v noci z 9. na 10. května na silnici mezi Rokycany a Berounem. Na našem území a také v Rakousku byla demarkační čára v celé délce oboustranně obsazena do poloviny května 1945. Lze tedy konstatovat, že 9.5.1945 došlo k prvnímu setkání armád protifašistické koalice - sovětské a americké armády v Československu. Toto setkání připomíná památník postavený v roce 1996 na demarkační linii mezi Borkem a Rokycany a také Vojenské muzeum na demarkační linii v Rokycanech.²⁶¹

9.7. Vojenské muzeum na demarkační linii

Muzeum na demarkační linii v Rokycanech je největší nestátní vojenské muzeum v České republice. Zakladatelem a provozovatelem je Nadace pozemního vojska Armády ČR. Areál

²⁵⁹ CIRONIS, Petros. *Na demarkační čáře. Setkání spojeneckých vojsk v květnu 1945 na Rokycansku*. 1.vyd. Praha : FUTURA Praha, 2005. ISBN 80-86844-07-2. s. 115.

²⁶⁰ PECKA, Jindřich. *Na demarkační čáře. Americká armáda v Čechách v roce 1945*. 1.vyd. Praha : Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 1995. ISBN 80-85270-47-1. s. 44.

²⁶¹ http://www.rokycany.cz/vismo/dokumenty2.asp?id_org=14069&id=856427&p1=33779 [cit. 28. 10. 2013]

muzea byl slavnostně otevřen v rámci oslav Dne veteránů v Rokycanech 11.11.1997 tehdejším velitelem pozemního vojska generálem Jiřím Šedivým symbolicky v čase ukončení první světové války v 11 hodin 11 minut. Na okraji Rokycan se díky podpoře města Rokycany a velení armády podařilo získat místo v bývalých kasárnách raketového pluku.

Muzeum je zaměřeno na vozidla a bojovou techniku, výzbroj a výstroj armády ČR do roku 1938, protihitlerovské koalice a německé branné moci v posledních dnech II. světové války na demarkační linii doplněné výzbrojí a výstrojí ČSLA.²⁶²

Muzeum je otevřeno každý den v roce od 1.4. do 31.10. v době od 9,00 hod. do 18,00 hod.²⁶³ Muzeum nabízí řadu programů pro základní i střední školy. K aktivitě, kterou dále popisují, bych zvolila buď program Od Mnichova k demarkační linii, nebo Od Mnichova ke studené válce. Jednotlivé programy jsou popsány níže.

9.7.1. Program Od Mnichova k demarkační linii

Program je zaměřený na výuku událostí let 1918 – 1945 s použitím pracovních listů. Doba aktivity jsou čtyři hodiny a cena 50,- Kč za žáka. Pedagogický doprovod má vstup zdarma.

Pro žáky je připravena interaktivní prohlídka s průvodcem a pracovními listy zaměřená na události probíhající v Československu od roku 1939 až do roku 1945. Po příjezdu do areálu muzea jsou žáci seznámeni prostřednictvím trojrozměrných exponátů, diorámů a multimediálních expozic s probíranou látkou. Skupině se věnuje průvodce, který zprostředkovává výklad vždy přizpůsobený věku a historickým znalostem žáků, a to co nejatraktivnější formou.

Po ukončení výkladu žáci obdrží propisovací tužky, pracovní listy (odstupňované dle věkových kategorií) na klipových deskách a samostatnou práci pak dohledávají a doplňují jednotlivé úkoly. Pracovní listy společně s propisovacími tužkami si žáci odvázejí s sebou pro možnou další práci v hodinách dějepisu.

Časový harmonogram:

10,00 hod. příjezd do areálu Muzea na demarkační linii v Rokycanech

10,00 – 12,30 interaktivní prohlídka s průvodcem a pracovními listy

²⁶² <http://www.bahna.eu/muzeum/o-nas.htm> [cit. 29.10. 2013]

²⁶³ <http://www.bahna.eu/muzeum/provozni-doba-a-vstupne.htm>[cit. 29.10. 2013]

12,30 – 13,15 opékání uzenin na ohni nebo jiná forma občerstvení (na základě individuální dohody mezi školou a muzeem)

13,15 – 14,00 dovednostní pohybová soutěž pro žáky (překážková dráha)

Časový harmonogram lze na základě individuální dohody upravit dle potřeb školy.²⁶⁴

9.7.2. Program Od Mnichova ke studené válce

Dvoudenní program výuky novodobých dějin s doprovodným programem a možností ubytování ve vojenské ubytovně. Cena je 50,- Kč za žáka, pedagogický doprovod zdarma + úhrada za objednané služby v Muzeu Středních Brd ve Strašicích.

Pro žáky je připravena interaktivní prohlídka s průvodcem a pracovními listy zaměřená na události probíhající v Československu od roku 1939 až do roku 1945. Po příjezdu do areálu muzea jsou žáci seznámeni prostřednictvím trojrozměrných exponátů, diorámů a multimediálních expozic s probíranou látkou. Skupině se věnuje průvodce, který zprostředkovává výklad vždy přizpůsobený věku a historickým znalostem žáků, a to co nejatraktivnější formou.

Po ukončení výkladu žáci obdrží propisovací tužky, pracovní listy (odstupňované dle věkových kategorií) na klipových deskách a samostatnou práci pak dohledávají a doplňují jednotlivé úkoly. Pracovní listy společně s propisovacími tužkami si žáci odvázejí s sebou pro možnou další práci v hodinách dějepisu. Následný program se odehrává v Muzeu středních Brd s možností výběru 2 okruhů prohlídky.

Časový harmonogram:

10,00 hod. příjezd do areálu Muzea na demarkační linii v Rokycanech

10,00 – 12,30 interaktivní prohlídka s průvodcem a pracovními listy

12,30 – 13,15 opékání uzenin na ohni nebo jiná forma občerstvení (na základě individuální dohody mezi školou a muzeem)

13,30 odjezd do Muzea středních Brd (15 km)

14,00 příjezd do Muzea Středních Brd

14,00 – 16,30 interaktivní prohlídka s průvodcem spojená s doprovodným programem

²⁶⁴ <http://www.bahna.eu/muzeum/pro-skoly/i---predmnichovske-ceskoslovensko-a-priprava-republiky-na-obranu-statu---system-predvalecneho-opevneni/iii---od-mnichova-k-demarkacni-linii.htm> [cit. 29.10. 2013]

Prohlídku v Muzeu Středních Brd lze uspořádat do jednotlivých okruhů:

1 okruh – velitelská vila, ukázka expozic období první republiky

2 okruh – ubikace pro mužstvo – tzv. dřevák, ukázka období let 1945 – 2004.²⁶⁵

²⁶⁵ <http://www.bahna.eu/muzeum/pro-skoly/i---predmnichovske-ceskoslovensko-a-priprava-republiky-na-obranu-statu---system-predvalecneho-opevneni/od-demarkacni-linie-ke-studene-valce.htm> [cit. 29.10. 2013]

DIDAKTICKÁ APLIKACE

Pro koho :

žáci 9. třídy

Kdy :

druhé pololetí 9. třídy (orientačně měsíc duben)

Aktivita :

časová přímka

Časový harmonogram :

jeden až dva dny exkurze do Muzea na demarkační linii v Rokycanech (dle vybraného programu)

samostatná domácí práce

Téma aktivity :

Konec druhé světové války v Rokycanech na časové ose

Motivace:

Učitel ve svém výkladu o druhé světové válce propojí světové, české a regionální dějiny. U regionálních dějin se zaměří především na konec války v Rokycanech a demarkační čáru. Konec druhé světové války v Československu se významným způsobem promítl také do dějin města Rokycan. Na území Rokycan se setkala sovětská a americká armáda a rozdělila si sféru vlivu. Přes Rokycany se tak natáhla demarkační linie, kterou už dnes připomíná jen pomník mezi Rokycany a Borkem. Události doby války i doby poválečné připomíná také Muzeum na Demarkační linii na Šťáhlavské ulici, kam se učitel s žáky vypraví na exkurzi. Exkurze by měla být sama o sobě pro žáky motivací k další samostatné práci.

Popis projektu :

Žák se zúčastní exkurze v Muzeu na demarkační linii v Rokycanech, kde pomocí výkladu průvodce zpracovává pracovní listy muzea. Na listy si zapisuje další poznatky a poznámky z výkladu. Po exkurzi žák doma zpracuje časovou přímku, kde zachytí hlavní body konce druhé světové války v Rokycanech. Žák použije kromě informací z muzea také knihy a internet. Časová přímka bude v papírové podobě, bude na ní uvedeno minimálně deset

informací a bude také obsahovat obrázky a portréty zajímavých osobností, kterých se události konce války dotýkaly.

Prezentace projektu :

Žák svoji časovou přímku prezentuje při hodině dějepisu ostatním spolužákům, poté žáci navzájem porovnají a prodiskutují, které body konce druhé světové války považují za nejdůležitější.

Hodnocení učitele :

Učitel slovně zhodnotí, zda žák splnil zadání domácího úkolu. Ocení estetickou i faktografickou podobu časové přímky a může ji ocenit známkou.

Závěr :

Časové přímky žáků se vystaví ve třídě nebo na školní chodbě.

Cíle aktivity :

Žák zmapuje konec druhé světové války v Rokycanech a dovede porovnat společné i odlišné body s koncem druhé světové války v Československu. Vytvoří časovou přímku, kde aplikuje informace získané na exkurzi i z jiných zdrojů. Žák dokáže zhodnotit popisovanou dobu.

Mezipředmětové vztahy :

Informatika - žák vyhledá potřebné informace a obrázky do časové přímky.

Občanská výchova - žák se seznámí s webovými stránkami svého města, žák si rozšíří znalosti o svém regionu.

Výtvarná výchova - žák zpracuje dle svých estetických představ časovou přímku.

Český jazyk - žák si rozšíří svůj přehled o publikacích zabývajících se městem Rokycany, žák vyhledá v doporučené literatuře potřebné informace.

Klíčové kompetence :

kompetence k učení (žák vyhledává a třídí informace na základě jejich pochopení, propojení a systematizace, uvádí tyto získané informace do širších souvislostí)

kompetence k řešení problémů (žák samostatně řeší problémy, volí vhodné postupy při jejich řešení; žák vyhledává informace vhodné k řešení problému)

kompetence komunikativní (žák formuluje a vyjadřuje své myšlenky a názory v logickém sledu v písemném i ústním projevu; žák rozumí různým typům textů a záznamů, obrazových materiálů)

kompetence sociální a personální (žák přispívá k diskusi a debatě ve třídě a oceňuje práci druhých lidí; žák si vytváří pozitivní představu o sobě samém)

kompetence občanské (žák získá pozitivní vztah k historickému dědictví svého města)

Doporučená literatura a internetové stránky :

CIRONIS, Petros. *Na demarkační linii*. b.p.v. Rokycany - Praha : Okresní národní výbor Rokycany, Okresní archiv Rokycany, Občanské fórum Rokycany a Agentura Praha, 1990. ISBN 80-900025-2-8.

PECKA, Jindřich. *Na demarkační čáře. Americká armáda v Čechách v roce 1945*. 1.vyd. Praha : Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 1995. ISBN 80-85270-47-1.

CIRONIS, Petros. *Na demarkační čáře. Setkání spojeneckých vojsk v květnu 1945 na Rokycansku*. 1.vyd. Praha : FUTURA Praha, 2005. ISBN 80-86844-07-2.

oficiální web města Rokycan : <http://www.rokycany.cz/>

web Davida Borka : <http://rokycanyhomepage.ic.cz/rokycanyhomepage.htm>

web rokycanských patriotů :

http://rokypedie.rokycanstipatrioti.cz/index.php?title=Hlavn%C3%AD_strana

ZÁVĚR

Ve své diplomové práci předkládám výběr památek a osobností, které reprezentativním způsobem ukazují historický vývoj v regionu. U výběru některých zástupců jsem váhala, ale na pozadí mnou vybraných památek lze sledovat nejen dějiny regionální, ale také národní a světové. Možnosti dalšího historického výzkumu i dalších didaktických aplikací jsou neomezené, protože rokycanský okres má bohatou historickou a kulturní tradici.

Při svém literárním i terénním výzkumu jsem dospěla k tomu, že rokycanský okres je bohatý především na sakrální architekturu, proto možnosti dalšího výzkumu by mohly být zaměřeny především na mapování kostelů a kapliček v regionu. Skoro v každé vesnici v okrese se nachází kostely, nejčastěji barokní, ale také gotické.

Jako další téma vhodné ke zkoumání mohou být stopy zahraničních osobností v Rokycanech a rokycanském okrese vztahující se především k dějinám meziválečným a válečným, ale jistě by se našly i osobnosti mimo dvacáté století. Samostatně by se dalo bádát v oblasti šlechtických rodů v regionu. Velký prostor k bádání poskytuje také zmapování pomníků a památníků obětem obou světových válek.

Pokud jde o osobnosti, které zasáhly do života v regionu a ve své práci se jim nevěnuji, jmenuji alespoň husitského teologa Jana Rokycanu nebo spoluzakladatele Ústřední matice školské Adolfa Srba. Památek a zajímavých lokalit k dalšímu výzkumu je také velké množství, v Rokycanech je to například hrob vojinů Madlonova pluku nebo Dumetovský dům, v Radnicích pak vyniká kaple Navštívení Panny Marie na Kalvárii, která byla vystavěna podle návrhu Kiliána Ignáce Dientzenhofera, v Mirošově je pak k vidění původní renesanční tvrz, která byla později přestavěna na renesanční zámek.

Historie v rokycanském regionu se začala psát již v období pravěku. Rokycanská oblast patří do oblasti Barrantien a je významným nalezištěm z období pravěku, mezi nejznámější nálezy patří rokycanské kuličky, největší otisk stromovité plavuně z Ovčina u Radnice, nebo nález keltských duhovek v Podmoklech u Berounky.

První zmínky o některých vesnicích z okresu pocházejí již z počátku 11. století, první písemná zmínka o Rokycanech se datuje do roku 1110 a je zaznamenána v Kosmově kronice. Další vesnice a města, o kterých se zmiňují v první kapitole, vznikala postupně v celém 12. až 14. století, nejmladší vesnice na okrese se datují až do 18. století. Jednotlivé pojmenování

vesnic na Rokycansku vychází ze jmen významných majitelů, z přírodních nebo geografických podmínek a také z lidských vlastností. Některé názvy jsou tradiční (Borek, Hrádek, Mýto), jiné výjimečné pro danou lokalitu (Medový Újezd, Volduchy, Příkosice).

Památka reprezentující období středověku je hrad Libštejn, který nechal založit v roce 1367 Oldřich Tista z Hedčan, ale do dnešní doby se dochovala pouze severní věž, i přesto se jedná o nejlépe zachovaný hrad na Rokycansku. Z dalších pozůstatků hradů alespoň v závěru uvádím hrady Klabava, Dršťka nebo Homberk. S historií hradu Libštejn se ve druhé kapitole věnuji také dějinám každodenního života, zaměřuji se především na funkci a dispozici hradu, vnitřní vybavení hradu, stolování, hygienu, gotickou módu, ale také třeba na volný čas a hry.

Výroba železa má v okrese velkou tradici. V dobřívském hamru se podle některých dostupných informací železo vyrábělo již od počátku 14. století a alespoň omezeně je zde tento materiál opracováván dodnes. V současné době převzaly výrobu železa Železářny Hrádek, v rokycanských Kovohutích se zase vyrábí slitiny z mědi a niklu.

Období po třicetileté válce znamenalo pro Rokycany i celý okres dobu úpadku, který trval až do poloviny 19. století, kdy nastala doba národního obrození. Ta je v okrese reprezentována především osobou Kašpara Maria Šternberka, který se zasloužil o kulturní rozvoj v Čechách i na Rokycansku. Počátek 20. století je spjat s dalším významným jménem české historie a malířství - Alfonsem Muchou, který na zbirožském zámku namaloval velkou část Slovanské epeje.

Největší rozkvět nastal v Rokycanech v období první republiky, ve kterém město začalo měnit svoji podobu. Do popředí se v architektuře dostal funkcionalismus a moderna a v těchto stylech byla postavena řada veřejných i soukromých budov ve městě. Z období první republiky pochází také řada jmen ulic a náměstí (náměstí T. G. Masaryka, městská část Rašínov, Štefánikova ulice apod.). Většina prvorepublikových budov nebyla v pozdější době přestavována, a proto si dodnes zachovávají své kouzlo.

Ve své práci se věnuji vybraným památkám na Rokycansku, ke kterým by měli mít žáci základních škol a nižších stupňů víceletého gymnázia osobní vztah. Skrze tyto památky by měl učitel formou prožitkové metody žákům přiblížit historii regionu. Prožitkové metody k regionální historii, na které jsem se soustředila ve své práci, jsem vytvářela především s cílem zdůraznit žákům zajímavé osobnosti a památky regionu a tím založit celoživotní

zájem o dějiny vlastního města a regionu. K tomuto cíli jsou určeny také didaktické aplikace v příloze práce. Pro učitele by měly být inspirací na zajímavé aktivity k regionálním dějinám, pro žáky jsou to nešední úkoly ve formě pracovního listu, tvůrčího psaní nebo tvorby pohlednice.

Ačkoliv je Rokycansko druhým nejmenším okresem v České republice, jeho dějiny, osobnosti a památky zasluhují větší prostor a pozornost v hodinách dějepisu a občanské výchovy a pomáhají v žácích vytvářet pocit zdravého patriotismu a sounáležitosti s regionem.

SUMMARY

In the main part of my work I follow the important historical moments, personalities and sights of the district of Rokycany from prehistory to nowadays. In addition, this diploma thesis contains photographic annexes and didactical activities connected with each of the eight topics. The didactical applications consist of description of each activity, its motivation, goals, time schedule, interdisciplinary context, key competences, recommended age of participating children and a list of recommended literature or web sites. A separate part of the thesis is a workbook for students.

The district of Rokycany is one of the smallest in the Czech Republic, however it has a very long and rich history dating back to prehistory. The important discoveries from the age of prehistory are situated in the whole district ('marbles' of Rokycany, prints of lycopod, Celtic iris).

First villages appeared in the area at the beginning of the 11th century, the first mention of Rokycany dates back to 1110. There are several castle ruins left from the Middle Ages, the most important of them being Libštejn. The age of Modern Times is represented by the water mill in Dobřív, which ran the production of iron already in the 17th century. From the age of the National Revival I chose the Czech scientist Kašpar Maria Šternberk for my thesis, while the age of Art Nouveau is represented by the painter Alfons Mucha, who is connected especially with the Zbiroh castle. The age of the First republic had an impact mainly on the architecture of the capital city of the District – Rokycany, so did the age of World War II, in which the demarcation line passed through the town.

Nowadays, over 47 thousands of inhabitants live in the Rokycany district. It is very important to let them know the history of their region and its significant sights and famous people.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY, SBORNÍKŮ A NOVINOVÝCH ČLÁNKŮ

LITERATURA

BARTOŠ, Josef - SCHULZ, Jindřich - TRAPL, Miloš. *Regionální dějiny. Pojetí, poslání, metodika*. 1.vyd. Olomouc : Univerzita Palackého, 2004. ISBN. 80-244-0865-1.

BATĚK, František - HRACHOVÁ, Hana - PRÁŠIL, Petr. *Rokycansko na starých pohlednicích*. 1.vyd. Hostivice : Baron, 2006. ISBN 80-86914-15-1.

BĚLOHLÁVKOVÁ, Jana. *Západočeské hrady a zámky*. 1.vyd. Plzeň: Západočeské nakladatelství, 1988.

BÍGL, Zdeněk. *České země za posledních Přemyslovců*. 1.vyd. Praha: Albatros, 1993. ISBN 80-00-00410-0.s.

BRABCOVÁ Jana. *Alfons Mucha*. 1.vyd. Praha: Svoboda, 1996. ISBN 80-205-0015-4.

CEJP, Karel. *Kašpar Sternberg a jeho Březina*. b.p.v. Rokycany: Musejní společnost, 1938.

CIRONIS, Petros. *Na demarkační čáře. Setkání spojeneckých vojsk v květnu 1945 na Rokycansku*. 1.vyd. Praha: FUTURA Praha, 2005. ISBN 80-86844-07-2.

CIRONIS, Petros. *Na demarkační linii*. b.p.v. Rokycany - Praha: Okresní národní výbor Rokycany, Okresní archiv Rokycany, Občanské fórum Rokycany a Agentura Praha, 1990. ISBN 80-900025-2-8.

CIRONIS Petros(red.). *Zbiroh(1230 - 1980)*. b.p.v. Zbiroh: Městský národní výbor ve Zbiroze, 1980.

CÍZL, Vojtěch. *Průvodce po Radnicích a okolí*. b.p.v. Radnice: Klub čl. turistů, 2009.

ČÁKA Jan. *Podbrdskem od městečka k městu*. 1.vyd. Praha: Středočeské nakladatelství a knihkupectví 1988.

DRACHOVSKÝ, A. *V zámku zbirovském*. b.p.v. Rokycany: Zápotočný, 1914.

DURDÍK, Tomáš - SUŠICKÝ, Viktor. *Zříceniny hradů, tvrzí a zámků. Západní Čechy*. 1.vyd. Praha: Agentura Pankrác, 2005. ISBN 80-86781-06-2.

DVOŘÁK, Otomar - HOLEČKOVÁ, Marie. *Tajemná místa Podbrdská. Hořovicko.Cerhovicko. Zbirožsko*. 1.vyd. Beroun: Nakladatelství MH, 2012. ISBN 978-8086720-58-6.

FAJT, Jiří. *Gotika v západních Čechách (1230 - 1530)*. Praha: Národní galerie, 1995. ISBN 80-7035-088-1.s.393.

FIŠER, Zdeněk. *Tvůrčí psaní*. b.p.v. Brno: Paido, 2001. ISBN 80-85931-99-0.

HEJKOVÁ, Sandra. *Kašpar Maria Šternberk a jeho panství na Březině*. Plzeň, 2012. Bakalářská práce. Západočeská univerzita v Plzni. Fakulta pedagogická. Vedoucí Práce Eva Mušková.

HOFMAN, Karel. *Staré rokycanské domy III*. 1.vyd. Rokycany: Městská knihovna Rokycany, 1997.

HOFMAN, Karel. *Staré rokycanské domy IV*. 1.vyd. Rokycany: Městská knihovna Rokycany, 1998.

HOFMAN, Karel. *Staré rokycanské domy V*. 1.vyd. Rokycany: Městská knihovna Rokycany, 1999.

HOFMAN, Karel. - LOPATA, Radomír. *Staré rokycanské domy VII*. 1.vyd. Rokycany: Městská knihovna Rokycany, 2001.

HRACHOVÁ, Hana a kol. *Rokycany 1110 - 2010*. b.p.v. Město Rokycany: Rokycany, 2010. ISBN 978-80-254-5439-8.

HRACHOVÁ, Hana a kol. *Rokycany*. 1.vyd. Praha: NLN, 2011. ISBN 978-80-7422-100-2.

KOBETIČ, Pavel - PITUCHA, Václav. *Alfons Mucha. Plakáty*. b.p.v. Chrudim: Okresní muzeum Chrudim, 1978.

KOUBLE, Karel. *Vodní hamr a výroba železa*. b.p.v. Rokycany: Muzeum Dr. Bohuslava Horáka, 2005.

KŮS, Petr (sestavil). *Rokycansko v pověstech I.* b.p.v. AM art, 2007.

LE GOFF, Jacques (ed.). *Středověký člověk a jeho svět*. 1.vyd. Praha: Vyšehrad, 1999. ISBN 80-7021-274-8.

MAJER, Jiří. *Kašpar Šternberk*. 1.vyd. Praha: Academia, 1997. ISBN 80-200-0605-2.

MÄRTLOVÁ, Claudia. *101 nejdůležitějších otázek. Středověk*. 1.vyd. Velké Bílovice: TeMi, 2007. ISBN 978-80-903873-7-9.

MUCHA, Alfons. *Otčenáš*. 2.vyd. Praha: VOLVOX GLOBATOR, 2010. ISBN 9788072077571.

MUCHA, Jiří. *Alfons Mucha*. 2.vyd. Praha: Mladá fronta, 1982.

MYSLIVEČEK, Milan. *Místopisný obrázkový atlas aneb krasohled český*. 2. díl. 1.vyd. Praha: Žirafa, 1999. ISBN 80-902480-6-3.s.104.

PACNER, Karel. *Osudové okamžiky Československa*. 2.vyd. Praha: Albatros, 2001. ISBN 80-00-00987-0.

PECKA, Jindřich. *Na demarkační čáře. Americká armáda v Čechách v roce 1945*. 1.vyd. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 1995. ISBN 80-85270-47-1.

PETRÁŇOVÁ, Lydia. *Průvodce všedním životem ve středověku*. 1.vyd. Praha: SPL - Práce, 2005. ISBN 80-7361-003-5.

SPUNAR, Pavel. a kol. *Kultura středověku*. 2.vyd. Praha: Academia, 1995. ISBN 80-200-0547-1.

SVĚTLÍK, Jiří. *Dobřív*. 1.vyd. Dobřív: Petr Mikota, 2000. ISBN 80-902692-3-0.

SVĚTLÍK, Jiří. *Dobřív. Historie podbrdké vesnice*. 2.vyd. Plzeň: Petr Mikota, 2006. ISBN 80-86596-64-8.

SVOBODA, Lubomír. *Regionální dějiny ve vyučování dějepisu*. 1.vyd. České Budějovice: Pedagogická fakulta v Českých Budějovicích, 1986.

TOMKOVÁ, Anna - KAŠOVÁ, Jitka - DVOŘÁKOVÁ, Markéta. *Učíme v projektech*. 1.vyd. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-527-1.

TŮMA, Karel. *Vodní Hamr v Dobřívě*. b.p.v. ONV: Okresní muzeum v Rokycanech, 1986.

ULMER, Renate. *Alfons Mucha. Mistr secese*. 1.vyd. Praha: Slovart, 2003. ISBN 3-8228-2852-1. s. 94.

VALENTA, Jiří (ed.). *Malované opony divadel českých zemí*. Praha: Nipos, 2010.

VERDON, Jean. *Volný čas ve středověku*. 1.vyd. Praha: Vyšehrad, 2003. ISBN 80-7021-543-7.

WAGNEROVÁ, Magdalena. *Tajemství zřícenin v Čechách a na Moravě*. 1.vyd. Praha: PLOT, 2011. ISBN 978-80-7428-076-4.

NOVINY

KAČÁNOVÁ, E. U Radnic chce mít Jurský park. In: *Mladá fronta DNES*. 29. září 2006. s. 8

KŘIVKA, V. Našli milion let starou vážku. In: *Mladá fronta DNES*. 18. září 2006. s. 3

PŠENIČKA, J. Otisky z Ovčina ukázaly kapky deště. In: *Mladá fronta DNES*. 10. října 2001. s. 6.

SANNALA,M. Nálezy na Ovčíně přepsaly učebnice. In: *Mladá fronta DNES*, 13. srpna 2009

SICHINGEROVÁ, Lucie. Malíř tvořil eposej na zámku ve Zbirohu. In: *5 plus 2. Rokycansko*.
Ročník III. Číslo 4. 31.1.2014.s.3.

SICHINGEROVÁ, Lucie. Muchův obraz poputuje na jih. In: *5 plus 2. Rokycansko*. Ročník
III. Číslo 4. 31.1.2014.s.3.

Ovčín u Radnic vydal zkamenělinu pavouka. In: *Mladá fronta DNES*. 24. srpna 2009. s.2

SBORNÍKY

CEJP, Karel. Ze života a díla Kašpara Marii Šternberka. In. *Minulostí Radnicka*. Radnice:
Městské muzeum v Radnicích, 1972.

BENEŠ, Zdeněk. Regionální historiografie a školní dějepis. In . *Regionální dějiny v
dějepisném vyučování*. Sborník z konference konané 23. - 24. listopadu 2005. Ústí nad
Labem: FF UJEP, 2006.

SEZNAM POUŽITÝCH INTERNETOVÝCH ZDROJŮ

Časopis Koktejl:

http://www.czechpress.cz/index.php?option=com_content&view=article&id=6659%3Aovin-a-jeho-tajemstvi&Itemid=4

Časopis National geographic:

www.national-geographic.cz/archeologie-a-historie/objevujeme-davno-zaniklou-prirodu-803/

Český rozhlas:

http://www.rozhlas.cz/planetarium/paleontologie/_zprava/652411

http://www.rozhlas.cz/plzen/zpravodajstvi/_zprava/585639

Český statistický úřad:

http://www.czso.cz/xp/redakce.nsf/i/charakteristika_okresu_rokycany

ČT pořad Dvaasedmdesát jmen české historie:

<http://www.ceskatelevize.cz/porady/10169539755-dvaasedmdesat-jmen-ceske-historie/209572232200015>

ČT pořad Na cestě po Zbirožsku:

<http://www.ceskatelevize.cz/porady/1185966822-na-ceste/211562260130003-na-ceste-po-zbirozsku/>

Galerie hlavního města Prahy:

<http://www.ghmp.cz/cs/web/guest/vystavy/-/vystavy/vystava/53042>

Informační server idnes.cz:

http://plzen.idnes.cz/paleontologove-shani-potrebne-miliony-na-projekt-v-ovcine-u-radnic-1fr-plzen-zpravy.aspx?c=A110826_095609_plzen-zpravy_sou

Ivan Lendl : Alfons Mucha:

<http://www.lendl-mucha.cz/>

Metodický portál RVP:

<http://clanky.rvp.cz/clanek/c/G/13175/vyuziti-regionalnich-temat-ve-vyuce-dejepisu.html/>

Muzeum na demarkační linii:

<http://www.bahna.eu/muzeum/o-nas.htm>

<http://www.bahna.eu/muzeum/provozni-doba-a-vstupne.htm>

<http://www.bahna.eu/muzeum/pro-skoly/i---predmnichovske-ceskoslovensko-a-priprava-republiky-na-obranu-statu---system-predvalecneho-opevneni/iii---od-mnichova-k-demarkacni-linii.htm>

Muzeum Dr. Bohuslava Horáka v Rokycanech:

<http://www.muzeumrokycany.cz/narodni-kulturni-pamatka-vodni-hamr-dobriv/>

Novinky.cz:

<http://tema.novinky.cz/slovanska-epopej>

Obce, okresy a kraje ČR:

http://obce.sweb.cz/okresy/pz_rokycany.htm

Oficiální web obce Břasy:

<http://www.obecbrasy.cz/obcan/informace-o-obci/>

Oficiální web obce Březina:

<http://www.obecbrezina.eu/brezina/pamatky.html>

Oficiální web obce Ejpovice:

<http://www.ejpovice.cz/historie-obce/>

Oficiální web obce Klabava:

<http://klabava.rokycansko.cz/index.php/informace-z-obce/historie-obce>

Oficiální web města Mirošov:

<http://www.mirosov.cz/informace-o-meste/historie-mesta/>

Oficiální web města Mýto:

<http://www.mestomyto.cz/node/6>

Oficiální web obce Osek:

<http://www.obecosek.cz/informace-o-obci/historie/>

Oficiální web města Plzeň:

<http://plzen.nejlepsi-adresa.cz/zpravy/clanky/Vedci-objevili-na-Rokycansku-zkamenelinu-prvohorniho-pavouka-7227>

<http://plzen.nejlepsi-adresa.cz/zpravy/clanky/Na-unikatni-lokalitu-Ovcin-znovu-miri-vedci-cekaji-dalsi-nalezky-7121>

Oficiální web obce Podmokly nad Berouňkou:

<http://www.podmoklynadberouňkou.cz/>

Oficiální web města Radnice:

<http://www.mestoradnice.cz/mesto-radnice-1/blizke-okoli/>

<http://www.mestoradnice.cz/mesto-radnice-1/vyznamne-osobnosti/kaspar-maria-hrabe-ze-sternberka-/>

Oficiální web města Rokycany:

http://www.rokycany.cz/vismo/dokumenty2.asp?id_org=14069&id=856427&p1=33779

http://www.rokycany.cz/vismo/dokumenty2.asp?id_org=14069&id=856427&p1=33779

Oficiální web obce Volduchy: <http://www.volduchy.rokycansko.cz/index.php?page=historie>

Oficiální web města Zbiroh: <http://www.zbiroh.cz/nase-mesto/historie/>

Umělecký směry, muzea a galerie:

http://www.artmuseum.cz/smery_list.php?smer_id=100

http://www.artmuseum.cz/umelec.php?art_id=563

Web Davida Borka o Rokycanech:

<http://rokycanyhomepage.ic.cz/rasinov.htm>

<http://rokycanyhomepage.ic.cz/zeleznicniarchitektura.htm>

<http://rokycanyhomepage.ic.cz/okruznitrida.htm>

<http://rokycanyhomepage.ic.cz/oseckyvrch.htm>

<http://rokycanyhomepage.ic.cz/dejinyvdatech1900-2003.htm>

Web s turistickými tipy:

<http://www.marinka.cz/co-se-deje-kolem/vodni-hamr-dobriv>

Zámek Zbiroh:

<http://www.zamek-zbiroh.cz/historie-zamku.php>

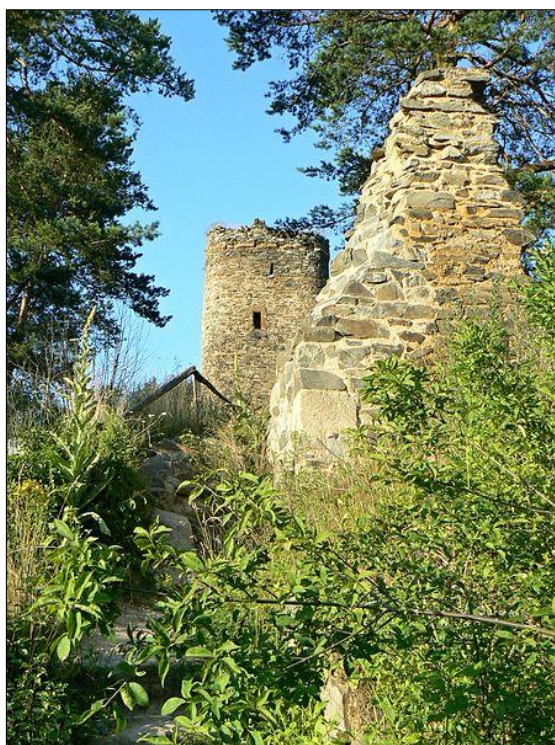
OBRAZOVÁ PŘÍLOHA

Obr. 1. Nález stromovité plavuně *Lepidodendron lycopodioides* z Ovčina u Radnic
(<http://www.zcm.cz/sbirky/paleontologicke-sbirky> [cit.24.2.2014])

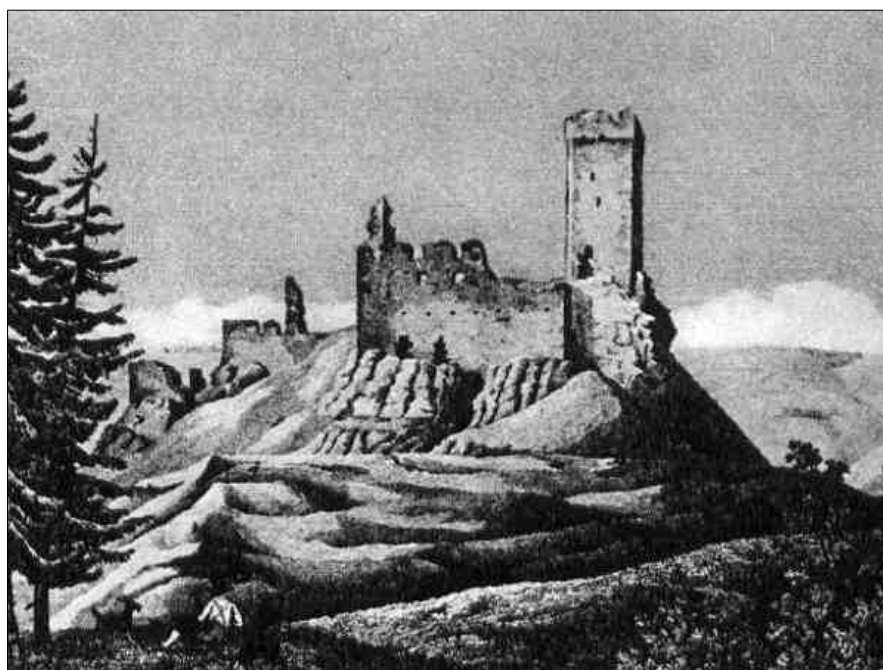

Obr. 2. Rekonstrukce karbonského pralesa
(<http://www.national-geographic.cz/archeologie-a-historie/objevujeme-davno-zaniklou-prirodu-803/> [cit.24.11.2009])

Obr. 3. Hrad Libštejn

([http://cs.wikipedia.org/wiki/Lib%C5%A1tejn_\(hrad\)](http://cs.wikipedia.org/wiki/Lib%C5%A1tejn_(hrad)) [cit.24.2.2014])

**Obr. 4. Pohled na hrad Libštejn od východu - rytina A. Langhans
podle kresby F.A. Hebera z r. 1844**

(<http://hrady.dejiny.cz/libstejn/> [cit.24.2.2014])

Obr. 5. Vodní Hamr v Dobřívě

(<http://www.kudyznudy.cz/Aktivity-a-akce/Aktivity/Vodni-hamr-Dobriv.aspx>

[cit.24.2.2014])

Obr. 6. Dobové kovářské zařízení uvnitř hamru

(<http://www.kudyznudy.cz/Aktivity-a-akce/Aktivity/Vodni-hamr-Dobriv.aspx>

[cit.24.2.2014])

Obr. 7. Kašpar Maria Šternberk

(http://cs.wikipedia.org/wiki/Ka%C5%A1par_%C5%A0ternberk [cit.24.2.2014])

Obr. 8. Dnešní podoba zámku Brezina i s přilehlým parkem

(<http://www.obecbrezina.eu/brezina/pamatky.html> [cit.24.2.2014])

Obr. 9. Empírová hrobka rodiny Šternberků ve Stupně
(<http://cs.wikipedia.org/wiki/Stupno> [cit.24.2.2014])

Obr. 10. Zámek Zbiroh
(<http://www.atlasceska.cz/plzensky-kraj/zamek-zbiroh/> [cit.24.2.2014])

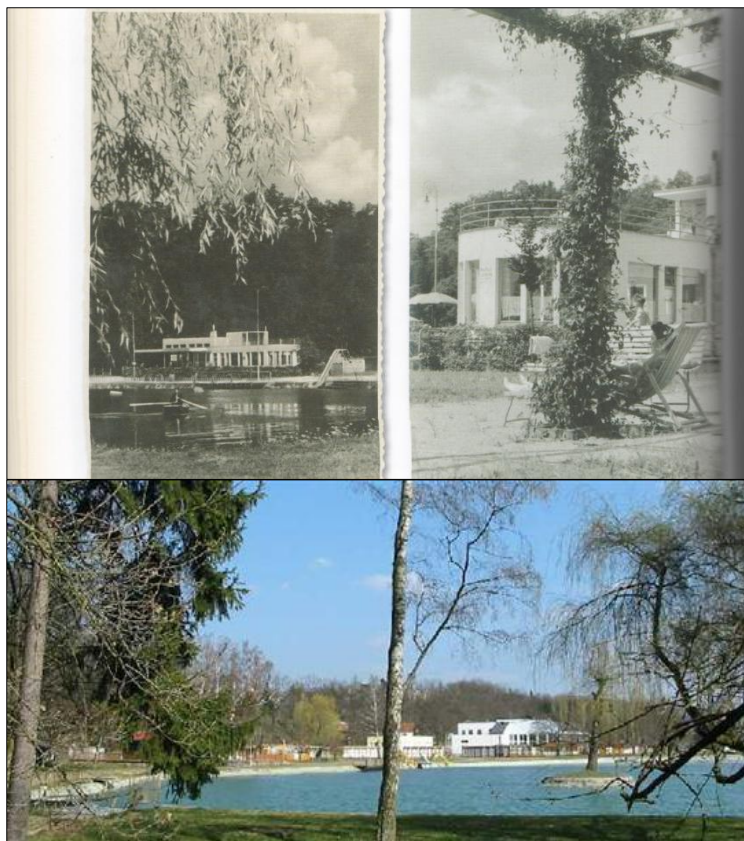
Obr. 11. Alfons Mucha

(<http://klubovni.misto.cz/ruzne/mucha.htm> [cit.24.2.2014])

Obr. 12. Plátno *Koncil basilejský se sklání před Mistrem Janem Rokycanou* v obřadní síni rokycanské radnice

(http://www.rokycany.cz/vismo/galerie3.asp?id_org=14069&id_fotopary=21794&query=d%C3%A1rci+krve [cit.24.2.2014])

Obr. 13. Městské koupaliště v Rokycanech v roce 1937 a dnes

(BATĚK, František. *Rokycany na starých pohlednicích a fotografiích*. 1.vyd. Hostivice :

Baron, 2009. / <http://www.plaveckyareal.rokycany.cz/koupaliste/gs-1003/p1=1032>

[cit.24.2.2014])

Obr. 14. Budova pošty v roce 1929 a dnes

(BATĚK, František. *Rokycany na starých pohlednicích a fotografiích*. 1.vyd. Hostivice :

Baron, 2009. / fotografie autorky 20. února 2014)

Obr. 15. Budova nádraží v roce 1932 a dnes

(BATĚK, František. *Rokyčany na starých pohlednicích a fotografiích*. 1.vyd. Hostivice : Baron, 2009. / fotografie autorky 20. února 2014)

Obr. 16. Masarykova škola v roce 1932 a dnes

(BATĚK, František. *Rokyčany na starých pohlednicích a fotografiích*. 1.vyd. Hostivice : Baron, 2009. / fotografie autorky 20. února 2014)

Obr. 17. Rokycanův sbor a Městská spořitelna (Komerční banka) v roce 1932 a dnes
 (BATĚK, František. *Rokycany na starých pohlednicích a fotografiích*. 1.vyd. Hostivice :
 Baron, 2009. / fotografie autorky 20. února 2014)

Obr. 18. Okresní nemocenská pojišťovna v roce 1932 a dnes
 (BATĚK, František. *Rokycany na starých pohlednicích a fotografiích*. 1.vyd. Hostivice :
 Baron, 2009. / fotografie autorky 20. února 2014)

Obr. 19. Bývalý okresní úřad v roce 1932 a dnes

(BATĚK, František. *Rokycany na starých pohlednicích a fotografiích*. 1.vyd. Hostivice : Baron, 2009. / fotografie autorky 20. února 2014)

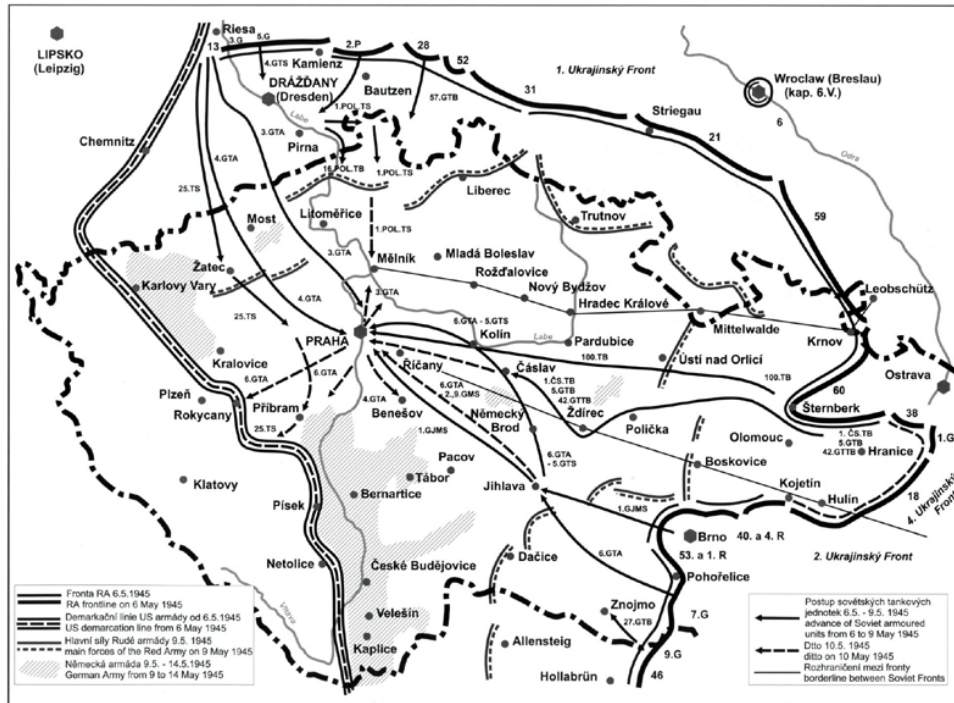

Obr. 20. Nové kasárny v roce 1935 a dnes

(BATĚK, František. *Rokycany na starých pohlednicích a fotografiích*. 1.vyd. Hostivice : Baron, 2009. / <http://rokycanyhomepage.ic.cz/jiznipredmesti13.htm> [cit. 24.února 2014])

Obr. 21. Rašínov - Jeřabinova ulice
(fotografie autorky 20. února 2014)

Obr. 22. Demarkační linie

(http://www.aic.cz/osvobozeni/wordpress/wp-content/uploads/16_linie1.gif)

[cit. 24.února 2014])

Obr. 23. Památník na demarkační linii Rokycany - Borek

(<http://foto.mapy.cz/261287-Pamatnik-demarkacni-linie> [cit. 24.února 2014])

DIDAKTICKÁ APLIKACE

1. Ovčín na Rokycansku

Ovčín na Rokycansku

Zatopený lom

Karbonský les

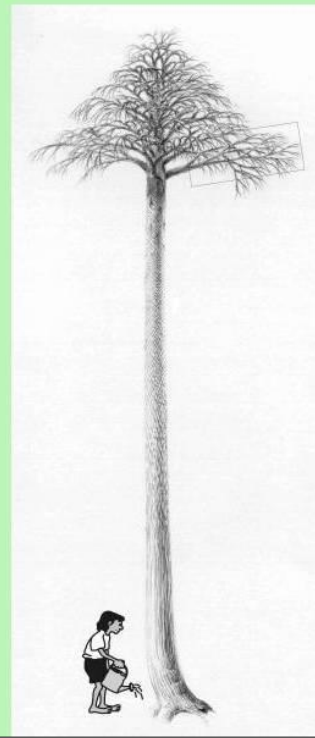

Ilustrace: J.
Svoboda

Výzkumy v roce 2002

Stromovitá plavuně *Lepidodendron lycopodioides*

Další nalezené plavuně

Výzkumy v létě 2009

Karbonský pavouk

2. Názvy měst, obcí a kopců a etymologie jejich vzniku

Motivace:

Jmenuji se Kosmas a jsem děkanem pražské svatovítské kapituly. V letech 1119 - 1125 jsem sepsal Kroniku českou. O té už jsi určitě slyšel. Kromě informací o českých knížatech a kráľích jsem do kroniky také zahrnul úplně první zmínku o tvém městě - Rokycanech. Najdeš v této části textu, kde se jméno tvého města vyskytuje?

¶ Et Vladislav simul Hermannus presul atq; filius Wigbri-
cetiq; boemie maiores natu. occurrant s; adcurte epi. iulla
Rokican. Quo cu scdm regis iussu aduenissent. sine omni
audiencia Boruoy et filius Wigbri capti. Presulis aut causa
pbat ee iusta manu regis auro uncta. Post hec omnes fauto
res Boruoy iubente duce. Vladislav alii iusu pvanit i cen
su alii aut reb; substancialib; explorant. ceti q; hanc clade

Sice jsem kroniku napsal v latině, ale zmínku o tvém městě si určitě dokázal najít i v tomto jazyku vzdělaných. Abych ti alespoň trochu pomohl, první tři řádky textu jsem ti přeložil. O kom si myslíš, že text mluví?

„...A JEHO BRATR VLADISLAV, UČINÍCE
PŘÍMĚŘÍ, ROVNĚŽ BISKUP HEŘMAN A SYN
VIPRECHTŮV A OSTATNÍ STARŠÍ ZEMĚ
ČESKÉ PŘIJELI MU NAPROTI DO DVORA
BISKUPOVA VE VSI ROKYCANECH.“

Ukázky aktivit:

Ejovice

Jednou večer se v malé bezjmenné osady utábořila banda hrdlořezů a robořenců. O jejich nehalit pláncet, ale věděla čelá šlehta a poslala na ně svou počnou armádu, kteří o půlnoci nečekaně vstala do hřbitvě ozít nečekaně mámějel banditu.

Po hrděm leč hroměm boji rozhodla se skupina převládá banditu ve strachu o svůj život vyjednávat. Všetli se, že společně s armádon vojáků postaví v malé osady vějí a osadu bandou místo plánovněho drancování chránit a rozvíjet. A tak se kolem načervenlé věte začala rozvíjet bohata vesnice. A jelikož ve vesnici bylo brzy vseho dostatek, jeden bývalí bandita prohlásil veselé: Ej, povice máme majetku! A jméno Ejovice bylo na světě. A tak takle krásná vesnice nekvěta dál a dál, ale nikdo už si ani nezpomene podle čeho mají Ejovice svůj název.

Medový Újezd

Byl jeden pan, který byl velmi známý spisovatel

„Krásná ta vesnice ležící mezi lesy, obklopená, kopci vypadá tak úžasně medově. To řekl známý spisovatel té vesnice, když pozoroval okolí z jednoho kopce Vršička. ~~to řekl~~
Po pozorování šel zpět do vesnice a psal o tom knihu. Opsal ji drakrát, aby si jednu nechal a druhou dal veřejnosti. Lidé z vesnice z toho byli tak nadšeni, že si zvolili za jméno obce Medová. Tak se jmenovala několik desítek let, když přišel podnikatel z města a řekl: „Bydlíte tu jako v pravěku, teď Frůi Újezdy. Navrhoval bych MEDOVÍ ÚJEZD!“ Občané byly z městana nadšeni a přezvaní zvolili ho za starostu a přejmenovali vesnici na Medový Újezd. Medový si nechali na památku toho krásnou medovou báň, je lidí bydlící v té vesnici jsou sladce medová a každý druhý občan má vlastní úl.

známého spisovatele, co byl zakladatelem
1. pázru.

Volduchy

Jednoho krásného slunečného dne si kralovlasá dievka, ktorá žila poblíž tejto vesnice, ktorá v ňej dobe ešte neexistovala, česala svoji bujnou kšticu kvetnатыm modrym hrebenem, ktorý dostala od svého milého. Kdya v tom najednou se před ni zjvil duch! Dievka se tak strašně lekla, až a toho dočista oněměla. Kdya se trochu vzpamatovala, duch pravil: „Panno, kde jsi vzala tento hreben?“ „J-ja' j-jsem ho do-dostala od svého mi-milého.“ zakoktala se dievka. „A kdo je tvój mily', sličná pa^{mn}o?“ „Hovza od sousedu“. „Mám pro sebe nabídku.“ řekl duch, „Můžeš si tento hreben ponechat, pokud mi sľibiš, že se zítra o půlnoci dostavíš do hlubokého lesa na naše volby do parlamentu duchů a zvolíš tam mě.“ Panně se tento hreben velmi líbil, a tak souhlasila. Další noc ~~se vydala~~ se vydala do tohoto lesa a ~~se vydala~~ se vydala přesně to, co jí ten duch řekl. Jenže nevěděla, že ji po cestě následuje její Hovzaik. A to, co se pak přihodilo, se nikdy nemělo stát. Kdya duchové zjistili, že tato dievka není sama, rozhodli se jí zabít za radu. Její přítel se strašně polekal a ušel zpátky

do vesnice, kde celý tento děsivý příběh převyprávěl ostatním lidem a ti se rozhodli její památku uctít tím, že po této hrozné události, kdy měla tato dievka kvůli svému hřebenu zvolit jednoho ducha, nazvali svoji ves Volduchy

Obce a jejich erby:

Němčovice

Zbiroh

Břasy

Mýto

Březina

Mirošov

Holoubkov

Podmokly

Kamenný Újezd

Klabava

Litohlavy

Osek

Dobřív

Strašice

Přívětice

Hrádek

Drahoňův Újezd

Kařez

Těškov

Skořice

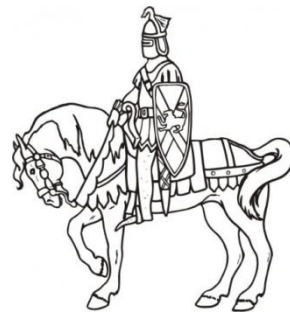

Vejvanov

Radnice

3. Hrad Libštejn

Pracovní list

Život na středověkých hradech

Jména:

1. úkol: Doplňte prázdná místa v textu :

Hrady se stavěly především mezi 12. a 16. stoletím a to v _____ slohu.
Hrad musel ve středověku plnit více funkcí najednou. Mimo obytné funkce to byla i funkce _____.

Život na hradě byl na naši dobu velmi nepohodlný. Obytné místnosti se nacházely až prvním patře paláce. Kvůli silným _____ na obyvatele dýchal chlad. Okna byla z obranných důvodů malá, proto se osvětlení místností používali _____. K vyhřívání místnosti mohlo sloužit _____. Mezi vybavení místnosti patřily židle, stoly a truhly, které se používaly na _____ i na _____. Skříně se objevují až na konci středověku. Ke stolování se používali dřevěné nebo hliněné misky a poháry, vzácnější poháry byly vyrobeny ze _____.

Hlavní místností (nikoliv obytnou) byl veliký rytířský sál. Nacházel se rovněž v prvním patře, konaly se zde _____ a majitel tady přijímal své hosty. Přízemní části hradu nebývaly většinou obydleny. Sloužily jako _____. K hradu patřil též dům _____ (správce hradu) a řada hospodářských stavení.

Vodu bylo možno získat dvěma způsoby: _____ nebo _____.

Čemu se mohli lidé na hradě věnovat? Častou kratochvílí šlechty byl _____. Urozené paní tehdy _____. Jejich synové se učili _____ a jiným rytířským záležitostem.

2. úkol: Odpovězte správně na následující otázky:

Jaký je největší hradní komplex v České republice?

Uved' alespoň jeden příklad vodního hradu?

Uved' dva příklady královského hradu a dva příklady šlechtického hradu?

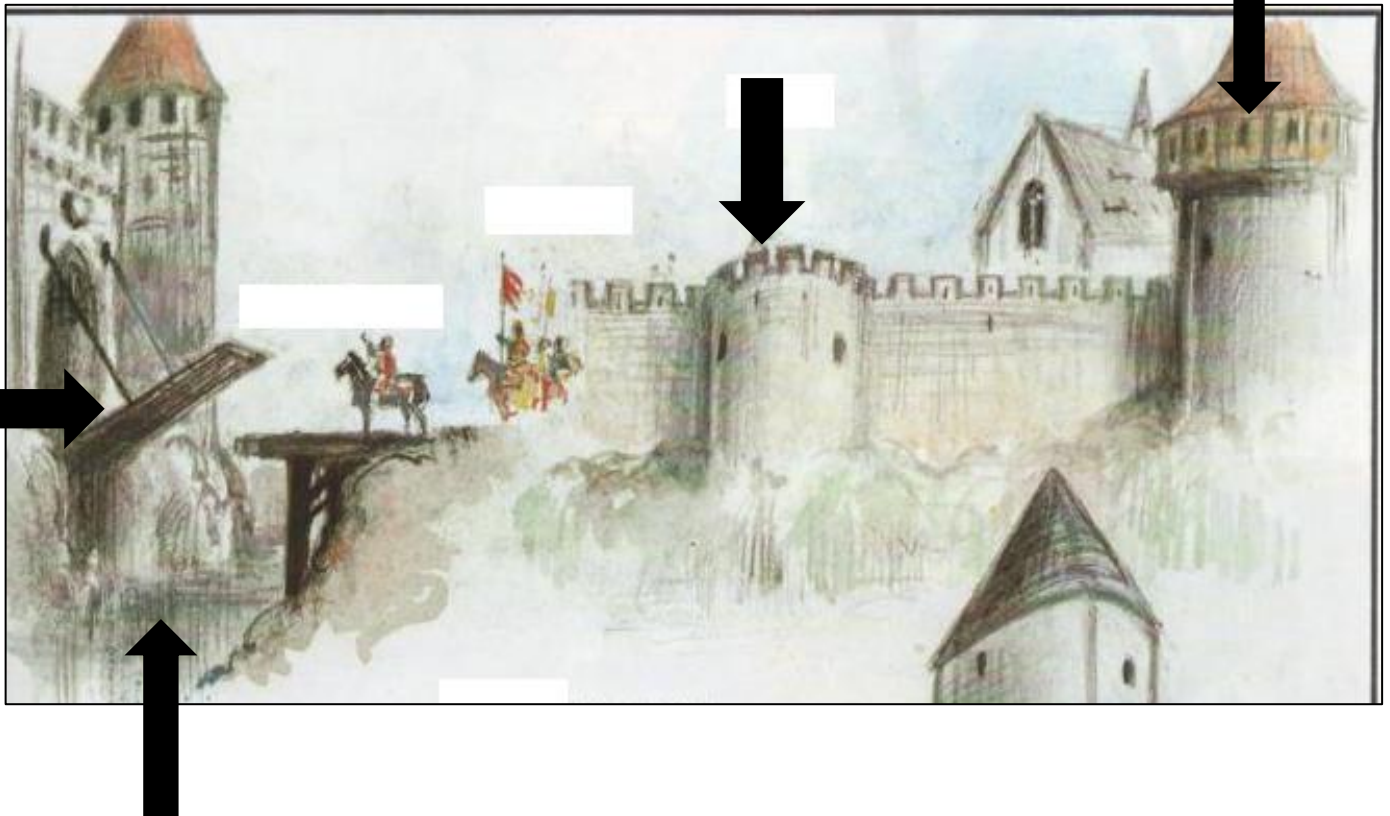
Je Libštejn šlechtický nebo královský hrad?

Čím se mohli bavit účastníci hostiny na hradě?

3. úkol: Kteří z těchto lidí na obrázku mohli žít na středověkém hradu?

4. úkol: Doplňte jednotlivé názvy částí hradu?

5. úkol: Mohlo se toto menu podávat na hostině v době Karla IV.?

MENU	ANO/NE
Houbová polévka, chléb	
Zeleninový salát s kukuřicí a zelím	
Vepřové maso se šípkovou omáčkou, pivo	
Uzené maso, jáhelná kaše, slivovice	
Papriky plněné mletým masem, rajská omáčka, knedlík	
Slepice na víně, brambory, bílé víno	
Vepřové maso, zelí, kynutý knedlík	
Čokoládový dort se šlehačkou	
Ovesná kaše se sušenými hruškami a jablky, kozí mléko	

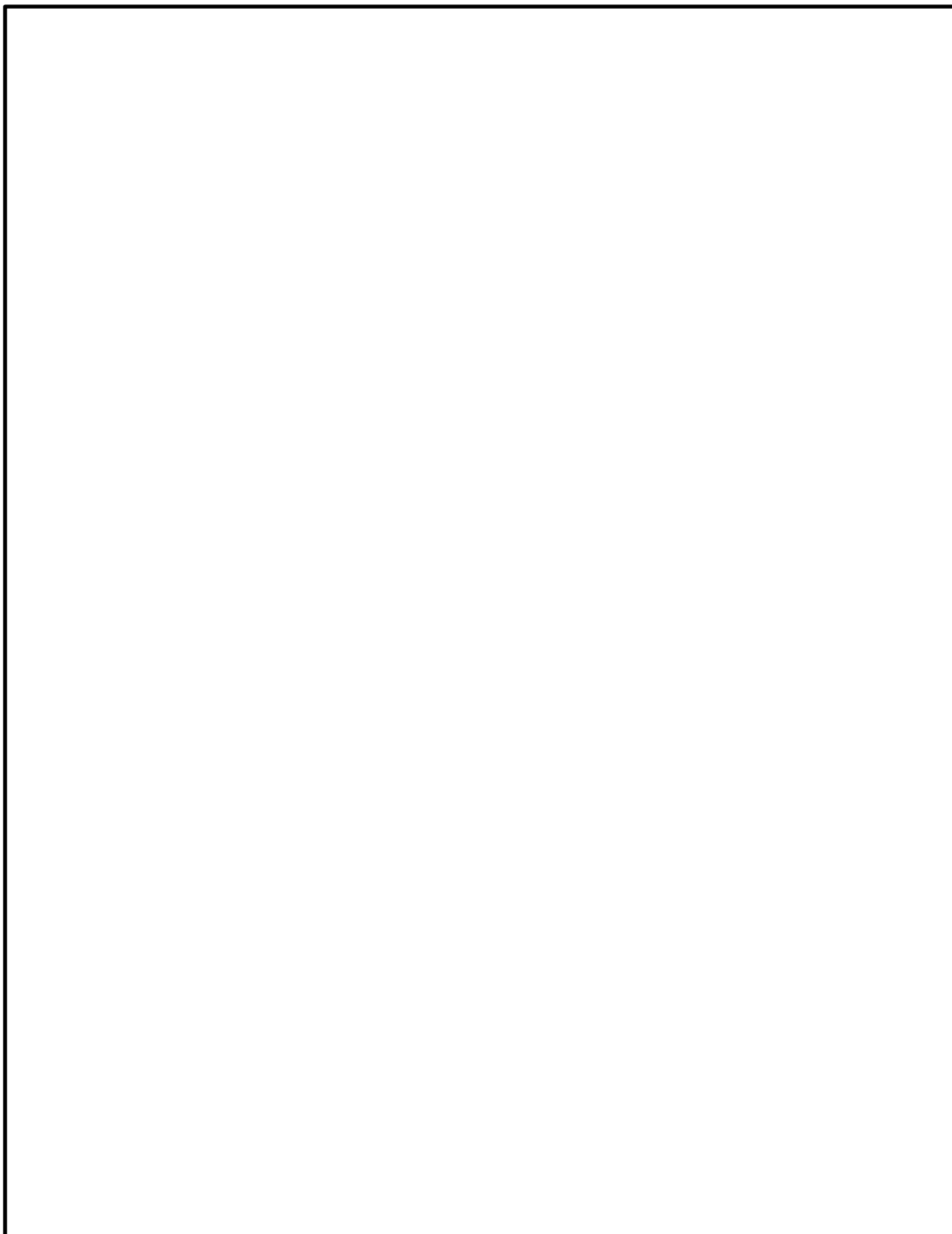
6. úkol: Které z těchto předmětů byte (ne)nalezli na středověkém hradě?

SPRCHA UMYVADLO TRUHLA POSTEL KAMNA
JÍDELNÍ STŮL PETROLEJOVÁ LAMPA ŽIDLE
PORCELÁNOVÝ SERVIS KŘIŠŤÁLOVÝ LUSTR SVÍCEN
POHOVKA RODOVÉ ERBY KAŠNA BRNĚNÍ
ZASKLENÝ PORTRÉT PANOVNÍKA KÁDĚ VIDLIČKA
PSACÍ STŮL S KALAMÁŘEM HŘEBEN VOŇAVKY ŘASENKA
PODPRSENKA TOALETNÍ PAPIR MÝDLO ZÁCHOD
BRÝLE BŘITVA ZUBNÍ KARTÁČEK LŽÍCE

7. úkol: Vyluštěte sudoku a doplň rok založení hradu Libštejn

6		3	5	2	8	7	4	9
8		2	6	9		5	3	1
5	7	9	4	3	1	6	2	8
7	6	4		1	5	9		
1	9			4	6	3	5	7
2	3	5	7	8	9	4	1	
4		6	8		3	1	9	5
3	5	1	9	6		8	7	4
9		7	1	5	4	2		3

8. úkol: Namalujte jakýkoliv výjev z pověsti o hradu Libštejn, nebo děj pověsti můžete zaznamenat ve formě komiksu.

Představte si, že jste majiteli cestovní kanceláře a máte za úkol přilákat své spolužáky na váš zájezd. Vyberte si nějaký gotický hrad v západních Čechách a navrhnete pro své spolužáky exkurzi. Představte si ale, že můžete cestovat časem a exkurze vaší třídy proběhne na hradě v době vrcholného středověku. Vytvořte informační leták, který pozve vaše spolužáky na exkurzi. Zahrňte do něj také program, který na ně bude čekat.

Představení všech nabídek ze všech kanceláří proběhne následující hodinu dějepisu. Učitel i vaši spolužáci budou hlasovat a nejlepší tři cestovní kanceláře budou odměněny známkou a certifikátem pro nejlepší cestovní kancelář.

Pobočka Asociace cestovních kanceláří v Rokycanech

uděluje

Certifikát

pro nejlepší cestovní kancelář

vedenou _____

a

za **ZÁJEZD DO STŘEDOVĚKU**

na hrad _____

V Rokycanech dne

Uděluje ACK ČR

pobočka Rokycany

4. Vodní Hamr v Dobřívě

Pracovní list -exkurze do Dobříva

1) Dokreslete znak vesnice Dobříva

2) Přiřadte ke Švédskému mostu v Dobřívě správnou sochu, která most zdobí a doplň k mostu informace.

Švédský most překlenuje _____ potok. Je postaven z _____.
Jedná se o most jednoobloukový. Most je dlouhý 20m, široký 4m a jeho výška nad hladinou potoka činí 4m. Na středu mostu je osazena socha _____.
Vpravo před vstupem na most stojí socha _____, na jejímž podstavci jsou na všech čtyřech stranách umístěny _____. V hamru v Dobřívě byly podle pověsti za třicetileté války (____ - ____) odlévány koule pro švédská děla, tato munice pak byla údajně přepravována po našem mostě – odtud jeho jméno Švédský most.

3) Stručně definujte podle výkladu v hamru následující pojmy:

hamr _____

cánhamr _____

cány _____

šichtamt _____

huťmistr _____

hamerník _____

slévač _____

dmychadlo _____

pudlování _____

stlačovací hamry _____

nadhazovací hamry _____

výkovky _____

plávková ocel _____

Siemens - Martinova pec _____

4) Z následujících přesmyček rozluštěte, co se v hamru vyrábělo/vyrábí

párukčem

tymoky a tyčkymo

káčese

keryse

byzu por žícel gůrba

5) Vyluštěte, v jakém roce byl hamr vyhlášen Národní kulturní památkou

$1050 - (49 * 18) + 598 + (85/5) + 16 + [140 * (17 + 15)] - 1327 - (1045 - 23) - 920 = \underline{\hspace{2cm}}$

6) Doplňte tři libovolné informace o zpracovávání železa

7) Poskládejte z dílků obrázků a napište, o jakou budovu se v Dobřívě jedná

5. Kašpar Maria Šternberk a jeho stopa na Radnicku

Profilová fotka:

Jméno : *Kašpar Maria Šternberk*

Datum narození : *6. ledna 1761*

Pohlaví : *muž*

Náboženské vyznání : *katolické*

Politické smýšlení : *národní obrozenec*

Jazyky : *čeština, němčina, latina, francouzština, angličtina*

Žije v : *Březina*

Pochází z : *Praha*

Místa, kde žil : *Řím, Řezno, Praha, Březina*

Zaměstnání: *přírodovědec, paleobotanik*

Vzdělání : *FF na Karlově univerzitě*
studium náboženství v Římě

Rodinné vztahy: *otec Jan Šternberk*
matka Anna Josefa Kolovratová Krakovská
bratr Jáchym

Stav : *nezadaný*

Knihy : *Bible*
Rodokmen Šternberků
Lexikon české šlechty

Utrpení mladého Werthera

Faust

Abhandlung über die Pflanzenkunde in Böhmen

Dějiny národu českého v Čechách a v Moravě

Nové básně

Přehled lomikamenů v obrazech

To se mi líbí : *Národní muzeum v Praze*

vesnice Březina

město Radnice

muzeum Josefa Hyláka

vesnice Stupno

hrad Český Šternberk

Skupiny : *Národní obrozenci*

Šternberkové

Řezenští botanici

Homo botanicus

Přátelé : *Johan Wolfgang von Goethe*

František Palacký

Antonín Jaroslav Puchmajer

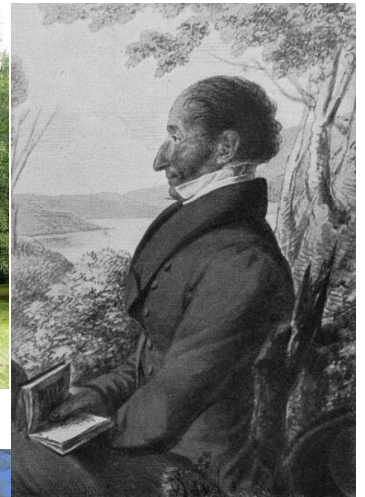
Josef Dobrovský

Karel Bořivoj Presl

Joachim Barrande

Alexandr Humboldt

Fotogalerie:

6. Alfons Mucha a zbirožský zámek

Přiřadte k jednotlivým obrazům Slovanské epeje jejich názvy a pak obrazy podle námětu chronologicky seřadte a zanešte na časovou přímku. A nezapomeňte mi také vyplnit vizitku

KÁZÁNÍ M. JANA HUSA
V BETLÉMSKÉ KAPLI

SLOVANÉ V PRAVLASTI

JIŘÍ Z PODĚBRAD, KRÁL
OBOJÍHO LIDU

PLAMÍNEK NADĚJE (KOMENSKÝ)

PŘÍSAHA OMLADINY POD
SLOVANSKOU LÍPOU

ČESKÝ KRÁL PŘEMYSL OTAKAR II.

MILÍČ Z KROMĚŘÍŽE

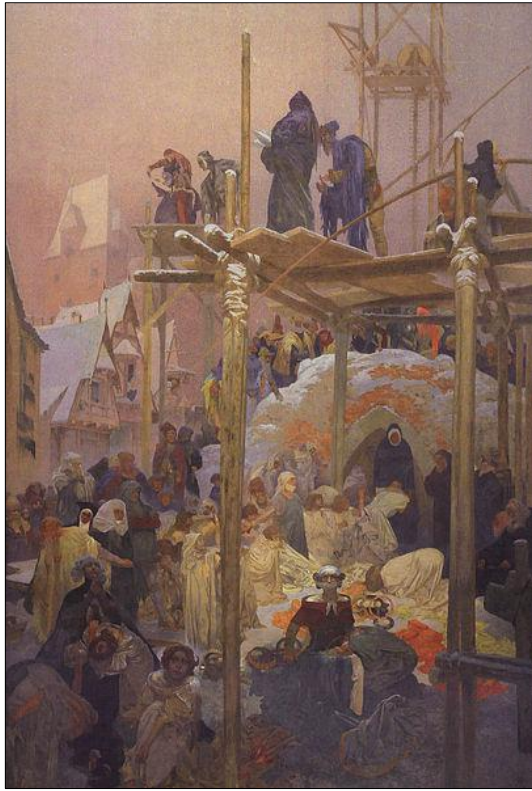
PETR CHELČICKÝ

PO BITVĚ NA VÍTKOVĚ

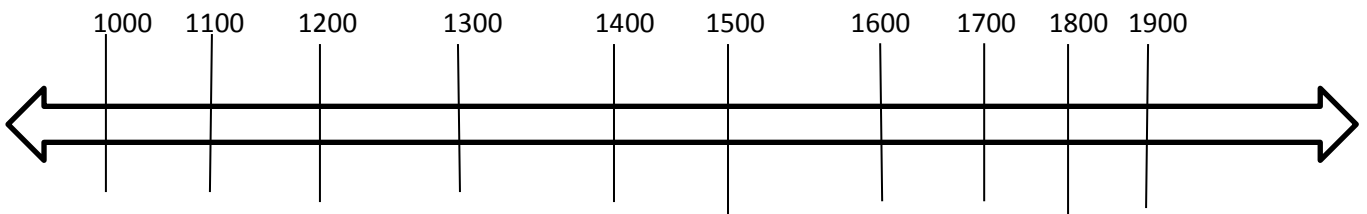

Vizitka

Jméno:

Datum narození :

Místo narození:

Povolání :

Rodinný stav :

Tři informace : 1.

2.

3.

7. Přehled architektury v období první republiky v Rokycanech

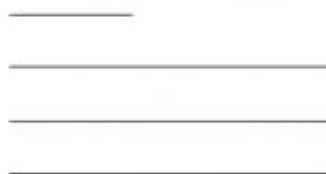

**Rokycanské nádraží
1931 - 2014**

Slavnostní otevření nového nádraží v Rokycanech se konalo 21. května 1931. Slohově leží nádraží na pomezí funkcionalismu, stylu art-deco a staršího rondokubismu.
Inauguration of a new station in Rokycany was held on 21th May 1931. Stylistically station is located on the border of functionalism style art-deco and older rondocubism.

www.nadrazi.cz

**Rokycanské koupaliště
1934 - 2014**

**Nové kasárny
1933 - 2014**

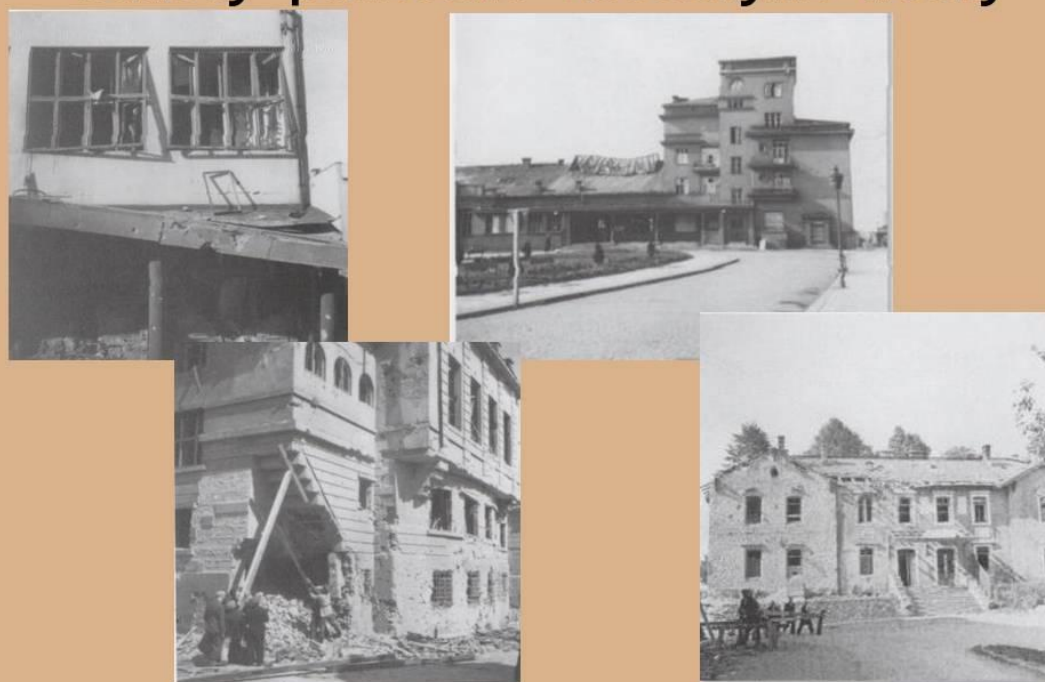

8. Konec druhé světové války v Rokycanech

Konec druhé světové války v Rokycanech na fotografiích

Budovy poničené leteckými útoky

Shromáždění občanů na náměstí v sobotu 5. května 1945

První Američané v Rokycanech 7. května 1945

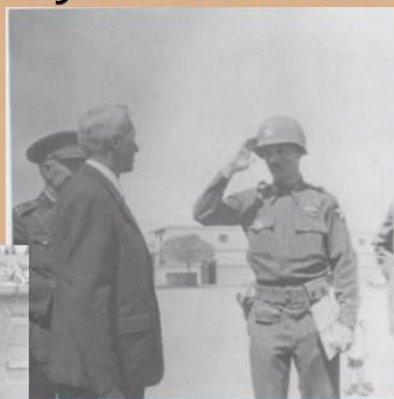
Zatčení K.H.Franka 9. května 1945

Němci opouštějí město

Rokycanský starosta Rudolf Heyrovský
a plukovník Philip DeWitt Ginder při
návštěvě nových rokycanských kasáren

Vojáci Rudé armády v Rokycanech

Demarkační linie

V TĚCHTO MÍSTECH DOŠLO
POPŘE NA ČZEMÍ ČESKO-
SLOVENSKÉ REPUBLIKY
K SETKÁNÍ ARMÁD
PROTIFAŠISTICKÉ
KOALICE - ARMÁDY
AMERICKÉ, KTERÁ
OSVOBODILA ROKYCANY
V PONDĚLÍ 7. KVĚTNA
A RUDÉ ARMÁDY, KTERÁ
VSTOUPILA DO BORKY
VE STŘEDU 8. KVĚTNA 1945.
NA VEČNOU PAMÁTKU
NAŠICH OSVOBODITELŮ
S PODĚKOVÁNÍM
ZA VŠECHNY OBĚTI.

HERE THE FIRST MEETING
ON THE TERRITORY OF THE
CZECHOSLOVAK REPUBLIC
TOOK PLACE BETWEEN THE
ARMIES OF THE ANTI-FAS-
CIST COALITION - THE US
ARMY, WHICH LIBERATED
ROKYCANY ON MONDAY
7. MAY AND THE RED ARMY,
WHICH ENTERED BOREK
ON WEDNESDAY 9. MAY 1945.
IN ETERNAL MEMORY
OF OUR LIBERATORS AND
IN GRATITUDE FOR ALL
THEIR SACRIFICES.

В ЭТИХ МЕСТАХ ВПЕРВЫЕ
НА ТЕРРИТОРИИ ЧЕХО-
СЛОВАККОГО РЕСПУБЛИКИ
ВСТРЕТИЛИСЬ АРМИИ
АНТИФАШИСТСКОЙ
КОАЛИЦИИ - АМЕРИКАН-
СКОЙ АРМИИ, ОСВОБО-
ДИВШЕЙ ГОРОД РОКЫЦА-
НЫ В ПОНЕДЕЛЬНИК,
7 МАЯ И КРАСНУЮ АРМИЮ,
ВСТУПИВШЕЙ В СЕЛО
БОРЕК В СРЕДУ 9 МАЯ 1945
ГОДА.
НА ВЕЧНУЮ ПАМЯТЬ
НАШИХ ОСВОБОДИТЕЛЕЙ
С БЛАГОДАРНОСТЬЮ
ЗА ВСЕ ЖЕРТВЫ.

Pamětní desky připomínající druhou světovou válku

Muzeum na demarkační linii

Časová osa - konec druhé světové války v Rokycanech

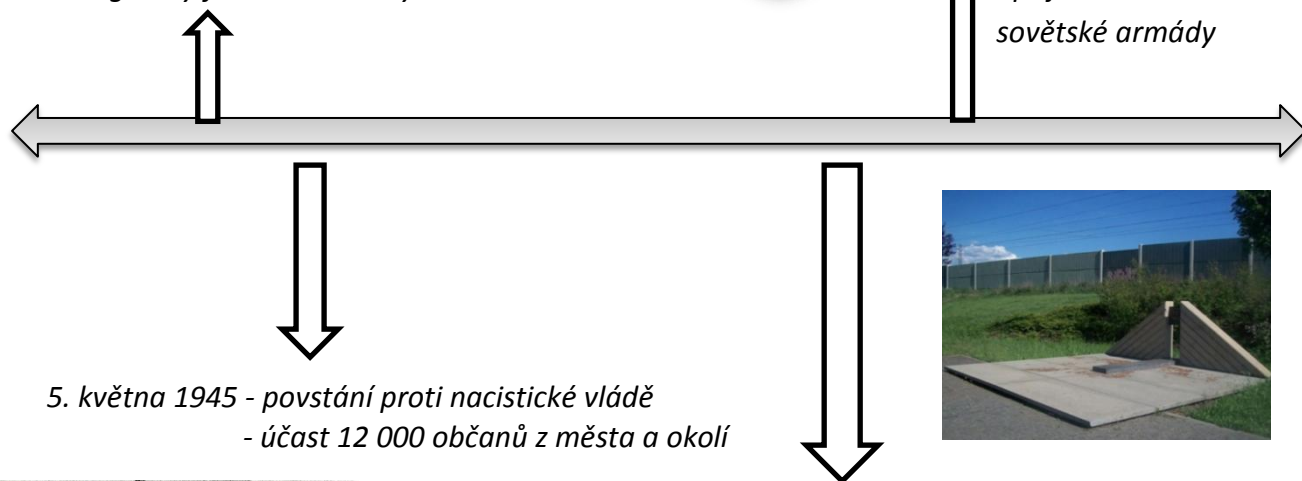
*Ustanovení Revolučního Národního výboru,
úkolem bylo převzít moc od okupantů,
zakladatel starosta Rudolf Heyrovský,
velitel městské policie Jaroslav Lobovský a
evangelický farář J. Klimecký*

9. května - zadržení
K.H.Franka

- příjezd
sovětské armády

5. května 1945 - povstání proti nacistické vládě
- účast 12 000 občanů z města a okolí

7. května 1945 - Tragédie u Děkanského rybníčka
- zabito 28 osob vracejících se
z koncentračních táborů
- do Rokycan dorazila americká armáda